

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

TURİZM BÖLGELERİNDE SOSYAL MÜBADELE,
ETNOMERKEZCİLİK VE YAŞAM DOYUMU
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Asena ALBAYRAK

Danışman
Prof. Dr. Özkan TÜTÜNCÜ

İZMİR - 2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Turizm Bölgelerinde Sosyal Mübadele, Etnomerkezcilik ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/09/2021

Asena ALBAYRAK

ÖZET

Doktora Tezi

Turizm Bölgelerinde Sosyal Mübadele, Etnomerkezcilik Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Asena ALBAYRAK

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Turizm İşletmeciliği Programı

Bu araştırmada "Sosyal taşıma kapasitesini doldurmuş turistik bir destinasyondaki yerel halkın yaşam doyumu, sosyal mübadele düzeyi ve etnomerkezcilik düzeyi arasındaki ilişki nedir?" sorusuyla yola çıkılmıştır. Bu çerçevede turistik bir destinasyon olan Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumunu, sosyal mübadele teorisi ve etnomerkezcilik kavramı perspektifinden incelemek amaçlanmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde; yaşam doyumu ve temel psikolojik ihtiyaçlar kavramları tüm boyutlarıyla ele alınmaktadır. İkinci bölümde sosyal mübadele teorisi ve bağlantılı olarak sosyal taşıma kapasitesi açıklanarak, bu teorinin turizm alanındaki karşılığına da değinilmiştir. Üçüncü bölümde etnomerkezcilik kavramı, aşamaları ve boyutlarıyla birlikte açıklandıktan sonra kavramın sosyal mübadele olgusuyla bağlantısına da yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise; Alaçatı destinasyonunda gerçekleştirilen araştırmanın yöntemi, amacı ve önemi, araştırmanın hipotezleri, Alaçatı destinasyonundan seçilen örneklem ve veri toplama aracı açıklanmaktadır. Son bölüm olan beşinci bölümde ise, veri analizine dair bilgiler verildikten sonra bulgular yorumlanarak sonuçlar ve öneriler geliştirilmektedir.

Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen tüm veriler anket tekniği kullanılarak internet ortamında hazırlanan soru formu aracılığıyla elde edilmiştir. Alaçatı'daki yerel halktan araştırmaya katılan 516 katılımcının verileriyle hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Veri toplama

işlemi 16 Eylül 2020-27 Nisan 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonucunda etnomerkezciliğin Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumlarını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan etnomerkezciliğin kültürel hoşgörü boyutu fazla olan yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçları karşılandığı ölçüde yaşam doyumu yükselmektedir. Bunun yanı sıra etnomerkezciliğin boyutlarından kültürel hoşgürsüzlüğe sahip olan yerel halk bölgedeki turizmden kaynaklanan olumsuzluklarla etkileşime girdiğinde yaşam doyumları azalmaktadır. Son olarak medeni hal, eğitim durumu ve yaş değişkenleri Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumları üzerinde anlamlı farklılığa sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Etnomerkezcilik, Sosyal Mübadele Teorisi, Temel Psikolojik İhtiyaçlar, Yaşam Doyumu, Alaçatı.

ABSTRACT
Doctoral Thesis
Doctor of Philosophy (PhD)
The Investigation of the Relationship Between Social Exchange, Ethnocentrism
and Life Satisfaction in Tourism Destinations
Asena ALBAYRAK

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Tourism Administration
Tourism Administration Program

In this thesis, "What is the relationship between the local people's life satisfaction, social exchange and ethnocentrism in a touristic destination?" started with the question. In this context, it is aimed to examine the life satisfaction of local people in Alaçatı destination from the perspective of social exchange theory and ethnocentrism.

In the first part of the research; the concept of life satisfaction and, accordingly, basic psychological needs are explained and what the dimensions of life satisfaction of local people in a destination are and what are affected by them. In the second part, the social exchange theory and related social carrying capacity are explained and the correspondence of this theory in the field of tourism is also mentioned. In the third chapter, after explaining the concept of ethnocentrism with its stages and dimensions, its connection with the phenomenon of social exchange is also included. In the fourth part; The method of the research carried out in Alaçatı destination, the purpose and importance of the research, the research hypotheses, the sample selected from the Alaçatı destination, and the data collection tool are explained. In the fifth section, which is the last section, data analysis and the findings are interpreted and results and recommendations are developed.

Quantitative research method was conducted in the research. The data were obtained through the questionnaire prepared on the internet using the

survey technique. Data were collected from 516 the people who participated in the research from the local community in the Alaçatı destination. Data collection was carried out between September 16 2020-April 27 2021. Hierarchical regression analysis was performed in the thesis.

As a result of the research, it has been revealed that the ethnocentrism levels of the people of Alaçatı affect their life satisfaction positively. However, the interaction of local people and tourists in the region and the sectoral effects of tourism are unrelated to the life satisfaction of the people of Alaçatı. On the other hand, as long as the basic psychological needs of the local people, who have less ethnocentric attitudes and are respectful and tolerant towards different cultures, are met, their life satisfaction increases. In addition, when the local people with high ethnocentric attitudes interact with the negative effects of tourism in the region, their life satisfaction decreases. Finally, the marital status, educational status and age of the local people have significant differences on residents' life satisfaction.

Keywords: Ethnocentrism, Social Exchange Theory, Basic Psychological Needs, Life Satisfaction, Alaçatı.

**TURİZM BÖLGELERİNDE SOSYAL MÜBADELE,
ETNOMERKEZCİLİK VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YAŞAM DOYUMU VE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR

1.1. YAŞAM DOYUMU KAVRAMI	6
1.2. YAŞAM DOYUMUNUN BOYUTLARI	10
1.2.1. Ekonomik Güç	11
1.2.2. Fiziksel Yapı	12
1.2.3. Sosyal Yapı	13
1.2.4. Psikolojik Yapı	14
1.3. TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR	15

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MÜBADELE TEORİSİ VE SOSYAL TAŞIMA KAPASİTESİ

2.1. SOSYAL MÜBADELE TEORİSİ	18
------------------------------	----

2.2. SOSYAL TAŞIMA KAPASİTESİ	21
2.2.1. Doxey Irridex Tolerans Modeli	25
2.2.2. Butler'ın Turistik Yaşam Döngüsü	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ETNOMERKEZCİLİK

3.1. ETNOMERKEZCİLİK KAVRAMI	30
3.2. ETNOMERKEZCİLİĞİN BOYUTLARI	35
3.2.1. Güven	36
3.2.2. İletişim	37
3.2.3. Kalıpyargılar	38
3.2.4. Ön Yargılar	41
3.2.5. Tehdit	43
3.2.6. Ötekileştirme ve Ayrımcılık	45
3.2.7. Hoşgörü ve Saygı	47
3.3. ETNOMERKEZCİLİĞİN AŞAMALARI	49
3.4. TURİZMDE ETNOMERKEZCİLİK	50
3.5. ETNOMERKEZCİLİK, SOSYAL MÜBADELE VE YAŞAM DOYUMU BAĞLAMINDA TURİZM	52
3.5.1. Alaçatı	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	58
4.2. ARAŞTIRMA SORUSU	59
4.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	60
4.4. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	69
4.5. SORU FORMU VE ÖLÇÜM ARAÇLARI	70

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	73
5.2. FAKTÖR ANALİZİ	76
5.3. HİYERARŞİK DOĞRUSAL REGRESYON ANALİZİ	83
5.4. HİPOTEZLERE İLİŞKİN BULGULAR	87
5.4.1. Direkt Etkiler	87
5.4.2. Düzenleyicilik Etkileri	89
5.4.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Yaşam Doyumları	
Arasındaki İlişkiler	93
SONUÇ	104
KAYNAKÇA	112
EKLER	

KISALTMALAR

AGFI	Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi
BIC	Schwarz'ın Bayesian Bilgi Kriteri
CFI	Karşılaştırmalı Uyum Endeksi
GFI	İyi Uyum İndeksi
EPTD	Gerçek Farkların Beklenen Yüzdesi
FDI	Faktör Belirleme Endeksi
KMO	Kaiser Mayer Olkin
LGBTİ+	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel, Interseksüel +
RDWLS	Çapraz Döndürülmüş Ağırlıklı En Küçük Kareler
RMSR	Kalıntıların Ortalama Kök Karesi
SR	Hassasiyet Oranı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNWTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
vb.	Ve Benzeri / Ve Benzerleri
VIF	Varyans Artış Faktörü
WRMR	Ağırlıklı Kalıntıların Ortalama Kök Karesi
WTO	Dünya Turizm Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Yerel Halk ve Turistler Arasındaki Tutum Aşamaları	s. 25
Tablo 2: Katılımcıların Sayısal ve Yüzdesel Dağılım Tablosu	s. 74
Tablo 3: Katılımcıların Alaçatı İle İlgili Genel Değerlendirmeleri	s. 75
Tablo 4: Uyum Endeksleri	s. 77
Tablo 5: Faktör Analizi Sonucu Tüm Boyutların Faktör Yükleri	s. 78
Tablo 6: Tüm Boyutların Crombach's Alpha Değerleri	s. 80
Tablo 7: Tüm Boyutların Güvenirlik Değerleri	s. 81
Tablo 8: Faktör Analizi Sonucu Tüm Boyutlar Arasındaki Korelasyon	s. 82
Tablo 9: Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	s. 84
Tablo 10: Kültürel Hoşgörüsüzlüğün Düzenleyicilik Etkisinde Düzey Anlamlılıkları	s. 91
Tablo 11: Kültürel Hoşgörünün Düzenleyicilik Etkisinde Düzey Anlamlılıkları	s. 93
Tablo 12: Katılımcıların Medeni Hallerinin Yaşam Doyumlarına Etkisi	s. 94
Tablo 13: Katılımcıların Yaşlarının Yaşam Doyumlarına Etkisi	s. 95

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Butler’ın Turistik Yaşam Döngüsü Modeli	s. 28
Şekil 2: Direkt Etkileri Ölçen Hipotezlerin Şeması	s. 64
Şekil 3: Etnomerkezciliğin Sosyal Mübadele ve Yaşam Doyumu Arasındaki Düzenleyicilik Etkilerini Ölçen Hipotezlerin Şeması	s. 66
Şekil 4: Etnomerkezciliğin Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve Yaşam Doyumu Arasındaki Düzenleyicilik Etkilerini Ölçen Hipotezlerin Şeması	s. 67
Şekil 5: Demografik Değişkenlerin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkilerini Ölçen Hipotezlerin Şeması	s. 69
Şekil 6: Turizmin Olumsuz Etkileri ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kültürel Hoşgörüsüzlüğün Düzenleyicilik Rolü	s. 90
Şekil 7: Temel Psikolojik İhtiyaçlar ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kültürel Hoşgörünün Düzenleyicilik Rolü	s. 92

EKLER LİSTESİ

EK 1: Etnomerkezcilik Ölçeği	ek. s.1
EK 2: Sosyal Mübadele Ölçeğini	ek. s.2
EK 3: Temel Psikolojik İhtiyaç Doyum Ölçeği	ek. s.2
EK 4: Yaşam Doyumu Ölçeği	ek. s.2
EK 5: Anket Formu	ek. s.3

GİRİŞ

Sosyal bir olay olarak tanımlanan turizmin (Doğan, 2004: 1) en temel motivasyonlarından biri olan merak duygusu (Olalı, 1978: 34; Totsune ve diğerleri, 2021) sayesinde; farklı kültürleri, yaşam tarzlarını, yaşayışları, alışkanlıkları ve bölgeye özgü maddi manevi varlıkları görmek ve tanımak için dünyada her yıl milyarlarca insan çeşitli turizm faaliyetlerine katılmaktadır. Günümüzde toplumların gelişen turizm bilinci, kültür düzeyi ve teknoloji ile birlikte yeni boyutlar kazanan turizm olayı; artık seyahat kavramının ötesinde anlamlar ifade etmektedir. Turizm kavramı; var oluşuyla seyahat hareketliliğine katılan turistlerin yaşamlarında değişikliklere yol açtığı gibi turistik destinasyonlarda yaşayan yerel halkı da değiştirmektedir (Hoivik ve Heiberg, 1986). Turistlerin olduğu kadar, yerel halkın da estetik anlayışı, farklı toplumları kavrama biçimi, hayata bakış açıları, yaşam felsefeleri ve kültürleri etkilenmektedir (Doğan, 2004: 131).

Turizmin yerel halk üzerindeki etkileri her destinasyonda -hatta aynı destinasyonda bulunan her bir kişi için bile- aynı özellikte değildir (Nettekoven, 1979: 142-143). Farklı kültürden insanlarla turizm hareketleri aracılığıyla temas etmek; kültürden kültüre, toplumdan topluma ve gruptan gruba değişiklik göstermektedir. Toplumların turizme karşı olumsuz veya olumlu herhangi bir bakış açısı geliştirmesi birçok faktörden etkilenmektedir. Örneğin; turizmin sürdürülebilir bir anlayışla ve vizyonla yapılmaması, doğal ve kültürel mirası oluşturan varlıkların tahrip edilmesi, destinasyondaki taşıma kapasitesini zorlayacak veya dolduracak kadar kontrolsüz turist girişi, yerel halkın yaşam tarzının olumsuz etkilenmesi gibi faktörler yerel halkın bölgedeki turizm gelişiminden rahatsızlık duymasına yol açabilmektedir (Andereck ve diğerleri, 2005). Yerel halkta turizm faaliyetleri kaynaklı olarak tatminsizlik ve memnuniyetsizlik yaratan bir başka neden ise sosyal taşıma kapasitesinin dolmasıdır (Gonzales ve diğerleri, 2018). Sosyal taşıma kapasitesi; destinasyondaki turist ve yerel halk arasındaki ilişkinin olumsuz yönde ilerlemesiyle aşılmaktadır. Turist ve yerel halk arasındaki bu ilişki sosyal mübadele teorisi bağlamında ölçülebilmektedir. Sosyal mübadele teorisine göre farklı kültürden gelen iki grup arasındaki saygı görme, değer verme, dikkate alınma, onur duyma vb. gibi duygular ne kadar fazlaysa ilişkiler o oranda sağlamlaşacaktır. Bir diğer değişle; ilişkilerin maliyetinin faydayı geçmediği

durumlarda ilişkiler gelişip devam ederken, maliyetin faydayı geçtiği durumlarda ilişkiler bozulup kopacaktır.

Farklı gruplar veya toplumlar arasındaki ilişkileri etkileyen bir diğer önemli husus ise bu tezin odak konusu olan etnomerkezcilik (Hirschfeld, 1996; Kurzban ve diğerleri, 2001). Etnomerkezcilik kişilerin farklı kültürleri değerlendirirken kendi kültürlerini baz almasıdır (Özkalp, 2005: 105). Kendi kültürünü merkeze koyan ve en doğru, en normal, en geçerli olanın kendi kültürü olduğunu düşünen insanlar, farklı kültürleri değerlendirirken etnomerkezci eğilimler göstermektedir. Bu etnomerkezci eğilimler; başka milletlerin yediği bir yemeği yadırgayıp yiyememek gibi zararsız ve küçük bir davranış olabildiği gibi, diğer kültürlerin değerlerine saygısızlık yapmak kadar zararlı ve büyük bir davranış da içermektedir. Öte yandan etnomerkezciliğin olumlu ve olumsuz taraflara sahip olduğunu söylemek de mümkündür. Etnomerkezciliğin olumlu yanı grup aidiyetini ve bağlılığını artırarak birlik ve beraberliği sağlamaktır; olumsuz yanı ise milliyetçilik duygularını artırıp farklı kültürden insanlara karşı radikal ve saldırgan davranışları ortaya çıkarabilmesidir (Neuliep ve McCroskey, 1997: 389). Hofstede'e (1991) göre her insan etnomerkezcidir; çünkü herkes belli bir kültüre ait olarak doğmaktadır. İnsanların başka kültürleri kendi kültürleriyle karşılaştırarak değerlendirmesi normal bir davranış olarak görülmektedir. Bu hususta önemli olanın etnomerkezci davranışın dozu ve zararlılık düzeyi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Etnomerkezcilik olgusu ile ilgili yazılan tezlere bakıldığında sosyolojik perspektifte ele alınan pek çok çalışma olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar etnomerkezcilik kavramını; gruplararası antipati (Rossman, 1986), iç grup- dış grup ayrımı (Jenkins, 2002), kadın ve göç (Giacomuzzi, 2006), grup karakteristiği ve inanç (Griffin, 1996), etnik köken farklılığı (Roberts, 1988) ve kültürlerarası empati (Beyer, 2000) konularıyla araştırmaktadır. Öte yandan (literatürde sıklıkla geçtiği şekliyle) 'tüketici etnosentrizmi' (tüketici etnomerkezciliği) konusu da işletme ve pazarlama alanlarında sıklıkla tüm boyutlarıyla ele alınan bir konudur ve bu konuda çok sayıda makale ve tez yazılmıştır. Fakat bu çalışmalar etnomerkezcilik kavramını çoğunlukla üreticinin menşei, pazarlama ve tüketici davranışı açılarından ele almışlardır (Aksu Armağan ve Gürsoy, 2011; Arı ve Madran, 2011; Aydoğan, 2019; Gün ve Eysel, 2019; Javalgi ve diğerleri, 2005; Ruyter ve diğerleri, 1998; Sharma, 2015). Turizm

disiplininde ise; yine tüketici etnosentrizmi konusunda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır (Altınay-Özdemir ve Kızılırmak, 2019; Chang ve Cheng, 2011; Halis ve diğerleri, 2016; Öztürk, 2020; Siamagka ve Balabanis, 2015; Stepchenkova ve diğerleri, 2020; Tayfun ve Gürlek, 2014; Türkmen, 2015). Bu çalışmalar da benzer şekilde turistik ürüne odaklanmakta ve turizm işletmeciliği ve turizm pazarlaması disiplinleri çerçevesinde araştırılmaktadır. Etnomerkezcilik kavramının Türkçede halkla ilişkiler alanında yaşam doyumu ile (Öğüt, 2017) ve turizm disiplininde sosyolojik boyutuyla (Dikme, 2021; Sayın, 2019) ele alındığı az da olsa tez bulunmakla birlikte literatürde turizm alanında yapılan çalışmalarda etnomerkezciliğin turistik ürünlerden bağımsız olarak yerel halk bazında veya turist bazında değerlendirilmesine ve sosyal mübadele ve temel psikolojik ihtiyaçlar gibi kavramların yerel halkın yaşam doyumu üzerindeki düzenleyici etkilerinin saptanmasına dair bir boşluk bulunmaktadır. Turizm gibi farklı kültürlerden insanları buluşturan bir olgu için kültürlerarası farklılıklarla ilgili çalışma yapmak önemli görülmüştür. Birarada yaşamayı sağlayan hoşgörü, saygı ve empati gibi duygu ve tutumlar toplumdaki huzuru sağlamakta anahtar role sahiptir (Çakır, 2010: 1). İletişimsizlik, kalıpyargılar, ön yargılar vs. gibi olumsuzlukları ortadan kaldırmanın ilk aşaması da bu gibi sorunların tespiti olarak görüldüğünden turistik bir destinasyondaki yerel halkın yaşam doyumunda iletişimin, farklı kültürlere bakışın, turizmden kaynaklı olumlu ve olumsuz etkilerin ne derece olduğunun analiz edilmesi gerekliliği doğmaktadır. Bu nedenle turistik bir destinasyonda yaşayan yerel halkın etnomerkezci tutumlarının, sosyal mübadelesinin ve temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının yaşam doyumlarına etkisinin yanı sıra turizm faaliyetlerine bakışında ve temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında etnomerkezciliğin düzenleyici etkilerini araştırmak, literatürdeki boşluğa katkı sağlamak açısından ve (varsa) sorunların çözülmesi ve hem yerel halk için hem de dolaylı olarak turistler için daha huzurlu destinasyonlar yaratılması açısından bir motivasyon yaratmıştır.

Bu bağlamda sosyal mübadele teorisi ve etnomerkezcilik kavramlarından yola çıkılarak bu araştırmanın gerçekleştirilmek istenmesinin nedeni şudur; turistik bir destinasyonda yaşayan yerel halkın yaşam doyumu, bölgedeki turizmin sürdürülebilir anlayışla yapılmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir (Nunkoo ve Ramkissoon, 2011). Sürdürülebilir turizmin ölçüm araçlarından biri olan taşıma

kapasitesi (Graefe ve diğ erleri, 2009) ise sosyal taşıma kapasitesi ve buna kuramsal altyapıyı sağlayan sosyal mübadele teorisi yerel halkın memnuniyet ve tatmin düzeyini ölçmeye yardımcı olmaktadır (Woo ve diğ erleri, 2015). Yerel halk ve turist gruplarının sosyal mübadele çerçevesinde girdikleri iletişimde; birbirlerine karşı bakışında, iletişimlerinde ve etkileşimlerinde ortaya çıkabilecek kalıpyargılar,  n yargılar, tehdit, güven, hoşgörü gibi olguların ise etnomerkezcilik bağlamında ortaya koyulması, yerel halkın turizm faaliyetlerini değerlendirirken kendi kültürlerinin etkisinde ne kadar kaldıklarını gösterebilecektir. Bu nedenle Alaçatı, çok fazla rağbet gören turistik destinasyonlarından biri olmanın yanı sıra sahip olduğu tarihi doku sayesinde de ilgi çekici turizm destinasyonlarından biri olma niteliği sergilediğinden araştırma alanı olarak seçilmiştir. Buna ek olarak, bir mübadele kasabası olması nedeniyle çok kültürlü bir yapıya sahiptir (Gezgin, 2012). Bunun yanı sıra yapılan araştırmalar sonucunda sosyal taşıma kapasitesinin sınırlarına ulaşmış sayılan Alaçatı'da son yıllarda (Albayrak ve K rova, 2019) yerel halk -özellikle İstanbul'da yaşayanların bölgeye akın etmesiyle ve bir kısmının bölgeye yerleşmesiyle- Alaçatı merkezinden uzaklaşmak zorunda kalmışlardır. Bu araştırma, Alaçatı'daki yerel halkın sosyal mübadele teorisi ve etnomerkezcilik perspektifinden yaşam doyumunun ne düzeyde olduğunu bulmayı amaçladığından, tezin temel iddiası ve araştırma yapmak için yola çıkılırken sahip olunan sav, Alaçatı'daki sosyal taşıma kapasitesinin yaşam doyumuna etki ettiği ve Alaçatı'daki yerel halkın -belki de haklı olarak- etnomerkezci tutumlara sahip olmasının onların yaşam doyumunu üzerinde etkiye sahip olduğu yönündedir. Araştırma sonucunda bu temel savın doğruluğu veya yanlışlığı ortaya çıkmış olacaktır.

Bu amaç doğrultusunda yazılan tez beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan konulardan biri olan yaşam doyumunu ve yaşam doyumunu etkileyen en önemli olgulardan biri olan temel psikolojik ihtiyaçlar kavramlarıdır. Bu bölümde yaşam doyumunu ve temel psikolojik ihtiyaçlar kavramları ve bu kavramların boyutları incelenerek bir destinasyondaki yerel halkın yaşam doyumunu farklı yönleriyle açıklanmaktadır. Araştırmanın ikinci bölümünde, sosyal mübadele teorisi ve sosyal taşıma kapasitesi kavramları açıklanmaktadır. Bu kavramlar açıklanırken yaşam doyumunu ve etnomerkezcilik ile olan ilişkilerine ve bu kavramların Alaçatı'daki yansımalarına da değinilmektedir. Araştırmanın    nc  bölümünde etnomerkezcilik kavramı tarih boyunca gelişimiyle, tüm boyutlarıyla ve

aşamalarıyla detaylı olarak açıklandıktan sonra spesifik olarak turizmde etnomerkezcilik kavramına yer verilmektedir. Ek olarak Alaçatı destinasyonu ele alınmakta ve etnomerkezcilik, sosyal mübadele ve yaşam doyumu ilişkisine yer verilmektedir. Dördüncü bölümde; araştırmanın yöntemi, amacı ve önemi bağlamında veri toplama araçları açıklandıktan sonra tezin son bölümünde, verilerin analizi ve araştırmanın bulguları belirtilerek yorumlandıktan sonra sonuçlar ve öneriler geliştirilmiştir.

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel araştırma yöntemi aracılığıyla yapılmasının temel nedeni araştırmanın ana konusunu oluşturan kavramları, Alaçatı'da yaşayan yerli halkın algıları doğrultusunda standart geliştirilmiş ölçekler yardımıyla ortaya çıkarmak ve veriler üzerinden destinasyon bazında genel bir çerçeve çizibilme amacıdır. Bu amaç doğrultusunda da en uygun yöntemin anket yöntemi olacağı saptanarak nicel araştırma yönteminde karar kılınmıştır. Araştırmacı, Covid-19 salgınının küresel bir pandemiye dönüşmesi nedeniyle 1 Haziran tarihine kadar çalışılan destinasyona gidemediğinden örneklem kapsamında yerel halktan katılımcılarla internet ortamında oluşturulan soru formu aracılığı ile veri toplama işlemini gerçekleştirmiştir. Olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu örnekleme yöntemiyle, katılımcılar vasıtasıyla başka Alaçatılı yerel halka da ulaşılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan anket ile; öncelikle katılımcıların etnomerkezcilik ölçeğiyle ne ölçüde etnomerkezci tutumlara sahip olduğu, sosyal mübadele teorisi ölçeğiyle Alaçatı'daki sosyal taşıma kapasitenin hangi seviyede olduğu ve buna ilişkin algılar, temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeğiyle yerel halkın psikolojik ihtiyaçlarını ne düzeyde doyurduğu ve yaşam doyumu ölçeğiyle ise Alaçatı'daki yaşam doyumlarının ne durumda olduğu ölçülmüştür.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAŞAM DOYUMU VE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR

1.1. YAŞAM DOYUMU KAVRAMI

İyi bir yaşamın ne olduğu, beklentilerle ne ölçüde uyduğu ve yaşamdan sağlanan memnuniyet derecesi, yaşam doyumu kavramıyla ele alınan konulardandır. Yaşam doyumu kavramı, kişisel bir gerçeklik olduğu kadar yaşadığımız toplumla da bir o kadar ilişkilidir. Öncelikle doyum kavramının tanımıyla başlamak gerekirse; doyum, hem fiziksel hem de ruhsal olarak kişinin ihtiyaçlarının, istek ve beklentilerinin karşılanması anlamına gelmektedir. Yaşam doyumu kavramının ise pek çok yazar tarafından yapılan farklı tanımları bulunmaktadır. Örneğin; ilk olarak Neugarten ve diğerleri (1961: 137), yaşam doyumunu 'başarılı yaşlanma'nın bir fonksiyonu olarak tanımlarken, Sumner (1996: 404) yaşam doyumu kavramını kişinin standartlarına ve beklentilerine uyması, tam olarak uymasa da en azından dengede olması şeklinde ele almıştır. Andrew'a (1974: 282) göre ise yaşam doyumu, kişinin deneyimlerinin ve kriterlerinin nihai sonucudur. Veenhoven (1993) ise yaşam doyumuyla ilgili geniş bir çerçeve çizerek; bireyin bir bütün olarak yaşamının genel kalite durumunu olumlu olarak değerlendirebilme derecesi şeklinde tanımlamıştır.

Yaşam doyumu, temelde insanın mutluluğuyla ilgili kavramların öznel iyi oluş adı altında bilişsel bir düzlemde ifade edilmesidir. Bireyin, yaşamını hem bilişsel hem de duygusal olarak değerlendirmesi öznel iyi oluş kavramının kapsadığı bir konudur. Aynı zamanda yaşamdan elde edilen doyum da öznel iyi oluşla ilgilidir (Deci ve Ryan, 2000: 231). Öznel iyi oluş, birçok bilim insanı tarafından araştırılan ve farklı şekillerde ele alınan bir konu olagelmıştır. İlk ayrım, öznel iyi oluşu kutsallık ve erdem duyguları üzerinden tanımlayan yaklaşımdır. İkinci ayrım ise, sosyal bilimcilerin bireyin hayatının olumlu yönde sürdürme amacını ortaya çıkaran şeyin ne olduğu üzerinde yoğunlaşmalarıdır. Son olarak ise öznel iyi oluş, kişinin yaşamındaki olumsuz her türden duygu ve duruma karşılık olumlu olanların ağır basmasıyla ifade edilen bir kavram olmuştur (Diener, 1984: 543). Olumlu olanların olumsuzlardan fazlalığına dayanan son yaklaşım, yaşam doyumunu tanımlayan araştırmacıların da sıkça yararlandığı bir bakış açısı olmuştur. Bireyin kişisel olarak yaşamdan elde ettiği

doyumun yanı sıra yaşam doyumu; iş hayatı, aile hayatı, serbest zamanı değerlendirme biçimi, sağlık durumu, para, benlik ve bireyin yakın çevresi gibi alanlarda da ölçülebilen bir kavramdır (Dost, 2007: 133).

Yaşam doyumu kavramı 18. yy.'da Aydınlanma Çağı'nda ortaya çıkmıştır. Bu anlamda varoluşun temel amacı Kral veya Tanrı'nın hizmetinde olmaktan ziyade yaşamın kendisidir. Öz-gerçekleşme ve mutluluk temel değerler haline gelmiştir. Veenhoven'a göre (1996) toplumda yaşayan bireylerin iyi bir yaşam sürmesi için gerekli ihtiyaçlarının, yine toplumun kendisi tarafından karşılanmasının zorunlu olduğu görüşü hakimdir. 19. yy.'da ise yaşam doyumu kavramı gelişimini sürdürmüştür ve bu kavramın, insanların daha iyi şartlarda yaşaması için bir araç olarak kullanıldığını belirten yazarlara rastlanmaktadır (Prasoon ve Chaturvedi, 2016: 25). 20. yy.'ın sonlarına doğru ise kimi entelektüeller yaşam doyumu kavramının doğru bir tanımını ortaya koyabilmek için iyi bir yaşamın boyutlarını ve kapsamını araştırmaya başlamışlardır. Bu amaçla öncelikle sosyal refaha etki eden olumlu özellikler saptanmış ardından da herkes için iyi bir yaşamın, yaşamak için standart materyallere sahip olmakla sağlanabileceği kanısına varılmıştır. Bu nedenle Veenhoven (1996) için yaşam doyumu araştırmalarında fakirlik ve sosyal adaletsizlik gibi göstergeler önemli bir ölçüm faktörüdür. Bunu takiben 1960'larda yaşam doyumunun ölçülmesinde kullanılacak bir başka ölçüm faktörü olarak "yaşam kalitesi" kavramı tanımlanmıştır. Yaşam kalitesi kavramı; ülkelerin fakirlik durumunda, halkın gıdaya ulaşımının yetersizliğinde, halk sağlığı konusunda, barınma ihtiyacının ne düzeyde karşılandığı durumunda gündeme gelen bir kavramdır. Kısaca bir toplum için yaşanılmaz bir durum söz konusuysa, o toplum yaşam kalitesinden yoksun demektir. Fakat bu, zengin, güçlü, sağlıklı her insanın yaşam kalitesi olduğu; fakir, güçsüz ve sağlıksız her insanın da yaşam kalitesinden yoksun olduğu anlamına gelmemektedir. Bu nedenle yaşam doyumunun bir işlevi de, kişinin yaşam kalitesine sahip olup olmadığının en önemli göstergelerinden biri olmasıdır.

1970'lerin sonlarında ise yaşam doyumu, ekonomik anlamda durgun bir döneme giren Amerika'da sosyal göstergeleri tanımlayan ana kavram olmuştur. Öte yandan ekonomik yavaşlama ve yaşam doyumu kavramlarıyla yapılan araştırmalarda işle ilgili ve iş dışı yaşamla ilgili yaşam doyumu kavramlarında bir tutarsızlık olduğu ortaya konulmuştur (Rice ve diğerleri, 1979: 608). Yapılan bu araştırmaların ardından

Diener ve diğerleri tarafından 1985'te yaşam doyumu ölçeği geliştirilmiştir (Diener ve diğerleri, 1985).

Prasoon ve Chaturvedi'nin (2016: 26) aktardığına göre; 80'lerin ortasındaki küreselleşmenin ayyuka çıktığı, ekonomik kaygıların her şeyin önüne geçtiği ve para kazanma odaklı yaklaşımların artışta olduğu zamanlarda; paranın mutluluk getirmediğinin farkına varılmasıyla geleneksel ekonomik refah anlayışı yerini insan memnuniyetinin öncelik kazandığı anlayışa bırakmıştır. Öte yandan bu alanda Amerikan Hayat Kalitesi “The Quality of American Life” (Campbell ve diğerleri, 1976), İyi Oluş Halinin Sosyal Göstergeleri “Social Indicators of Well-being” (Andrews ve Withey, 1976), Ulusların Sosyal Gelişimi “The Social Progress of Nations” (Estes, 1984) ve Federal Cumhuriyette Yaşam Kalitesi “Lebensqualität in der Bundesrepublik” (Glatzer ve Zapf, 1984) gibi pek çok kitap yayımlanmıştır. Yayımlanan bu eserlerde, sosyal ilişkiler, iş koşulları, sağlık, kişisel refah, ahlaki değerler, özgürlük, sağlık ve kişisel özellikler yaşam doyumunun başlıca kaynakları olarak belirtilmiştir. Öte yandan Heady ve Wearing (1992) Avustralya'da yaşam memnuniyeti kavramıyla ilgili ilk büyük ölçekli araştırmalardan birisini gerçekleştirmiştir. Veenhoven (1984), Argyle (1987) ve Meyers (1992) tarafından ise mutluluk, kültürel ön yargı ve toplumsal kalite anlamında uluslararası farklılıklar üzerine araştırmalar yayınlanmıştır. Andrews ve Withey (1976) ise çalışmasında yaşam doyumunun öneminin, nüfus yapısına göre değişiklik gösterebileceğini belirtmiştir.

Diener'e (1985) göre son yıllarda kişisel iyi oluşla ilgili yapılan araştırmaların sayısı oldukça artarak bu konudaki literatür gelişmiştir. İyi oluş hali, literatürde üçe ayrılmaktadır. Bu üç bileşen; Andrew ve Withey'e göre (1976) pozitif etki, negatif etki ve yaşam doyumudur. Yaşam doyumunu “öznel iyi oluş”un bir göstergesi olarak kabul edilirken; duygu-durum, başkalarıyla kurulan ilişkilerden memnun olma, hedeflere ulaşmaktan doyum sağlama, algılar ile günlük yaşamla baş etme becerisi olarak da ele alınabilmektedir. Yaşam doyumunu aynı zamanda; ekonomik durum, eğitim düzeyi, tecrübeler ve yaşanılan yer ile ilgili diğer pek çok konuyla birlikte ölçülebilmektedir (Jankowski, 2012: 782). Öte yandan yaşam doyumunu başka şekillerde de ölçülebilmektedir. Bunlardan ilki toplumun değer ve normlarını baz alarak yapılan ölçümdür. Birey kendi durumunu toplumun “olması gereken” olarak belirlediği

standartlara ne kadar uygun olup olmadığını ölçerek yaşam doyumu düzeyine karar verebilir. Diğer yandan baz alınan kriterler toplumun belirlediği normlardan ziyade bireyin kendisinin belirlediği şekilde de olabilir. Bu durumda kişi yaşam doyumu derecesini kendi belirlediği standartlara ve hedeflere ulaşp ulaşamama durumuna göre ölçmektedir (Pavot ve Diener, 1993: 166). Shin ve Johnson da benzer şekilde yaşam doyumunu, kişinin kendisinin belirlediği kıstaslar çerçevesinde yaşamının küresel bir değerlendirmesi olarak tanımlamaktadır (Shin ve Johnson, 1978: 478).

Anand'a (2016) göre günümüzde insanların duygularını gösterme şekilleri, geleceğe ilişkin yönelimleri ve hayattaki seçenekleri ile ilgili neler hissettikleri yaşam doyumunu direkt olarak etkilemektedir. Depresyon, kaygı ve umutsuzluk ne kadar fazla ise yaşam doyumu o oranda azalmaktadır. Bu sebeple psikolojik iyi oluş hali yaşam doyumu üzerinde oldukça etkilidir (Çivitçi, 2012: 332). Buetell'e (2006) göre ise yaşam doyumu; kişilik, genetik özellikler ve amaca yönelik faaliyetler, öz-yeterlik, sonuç alma beklentisi ve çevresel destek gibi sosyal-bilişsel faktörlere bağlı olarak ele alınmalıdır.

Yaşam doyumu, Diener'e göre bilişsel ve değerlendirici bir süreçtir (Diener ve diğerleri, 1985: 71). Tatmin oluşa karar verme durumu, kişinin yaşam koşullarını uygun bulduğu biriyle kendisini karşılaştırmasına bağlıdır. Fakat burada önemli olan nokta kişinin kıyas yapmak amacıyla başkaları için uygun olduğunu belirlediği standartlar da aslında kendi standartlarıdır. Bu durumda kişi, kendisinin oluşturduğu öznel iyi oluşla ilgili fikirlere sahip demektir (Diener, 1984: 545). Yaşam doyumu kavramının tek boyutlu ele alınamadığı ve bireyin hayatının her alanını içeren kapsayıcı bir kavram olmadığı durumlar da söz konusudur. Örneğin, iş hayatında doyuma ulaşan bir kişi özel hayatında istediği ve beklediği standartlara sahip olamadığından doyumsuz olabilir. Bu sebeple yaşam doyumunun varlığı ya da yokluğuyla ilgili kesin ve genel bir yargıya varılmak isteniyorsa; kişinin hayatının her alanına dair negatif tutum ve değerlendirmelerinin pozitif olanlardan az olması kişinin yaşam doyumunun yüksek olduğuna dair bir fikir verebilmektedir. Öte yandan Appleton ve Song (2008: 2326) çalışmalarında yaşam doyumunun altı farklı boyutu olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu altı boyut şunlardır; kişinin statüsü ve mesleği, refah düzeyi, mevcut devlet politikası, kişinin sahip olduğu imkanlar ve sosyalliği, kişinin gelir düzeyi ve son olarak da çevresi ailesi ve sosyal ilişkileridir. Farklı

çalışmalarda yaşam doyumunu kavramının boyutları farklı sayılarda ele alınmıştır. Bu çalışmada en temel haliyle dört boyutta ele alınmasının nedeni ise; farklı çalışmalarda ayrıca irdelenen (rneğin; statü gibi) boyutun sosyal boyuta dahil edilebilirliğidir. Öte yandan refah düzeyi gibi bir boyut da genel olarak ekonomik gç boyutu altında incelenebilmektedir. Bu tezde temel olarak dört boyutta ele alınan yaşam doyumunu kavramı (Veenhoven, 1996), Diener'in (1984) yaşam doyumunun hem yaşam koşullarına hem de kişinin bireysel yapısına bağlı olarak değişebilen dinamik bir yapı olduğunu ifade ettiğinden; yine Diener ve diğerlerinin (1985) yaşam doyumunu ölçeğinde 5 ifadede ölçülebilmektedir.

Tüm tanımlardan yola çıkararak yaşam doyumunun; kişilik, öz sayęı, hayata bakış açısı, yaş, değerler ve kültür gibi faktörlerden etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yaşam doyumunu kavramının; tek ve kesin bir ölçütü olmadığı, keskin sınırlarla erevelendirilemediği, dinamik ve kişiden kişiye göre değişebilen bir olgu olduğu söylenebilmektedir. Sonuç olarak yaşam doyumunu; kişinin hayatı nasıl algıladığı, hayattan ne beklediği, bakış açısının ne olduğu, nasıl bir insan olduğu, nasıl bir kültüre veya topluma mensup olduğu gibi değişkenlere göre herkes için öznel bir şekilde belirlenmektedir.

1.2. YAşAM DOYUMUNUN BOYUTLARI

Bu bölümde yaşam doyumunun boyutlarına yer verilmiştir. Yaşam doyumunu; ekonomik gç, fiziksel yapı, sosyal yapı ve psikolojik yapı olmak üzere dört farklı boyut çerçevesinde incelenmektedir (Veenhoven, 1996: 12). Yaşam doyumunun özellikle psikolojik boyutu, bu tezin konusuyla ve araştırma alanıyla doğrudan ilişkilidir. Çünkü Alaçatı'daki yerel halkının yaşam doyumları psikolojik yönüyle ve temel psikolojik ihtiyaç leği ile araştırılacaktır. Temel psikolojik ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığı veya ne ölçüde karşılandığı yaşam doyumunu etkileyen önemli faktörlerden biri olduğundan, bu kavram yaşam doyumunu boyutlarından sonraki bölümde ayrıca ele alınacaktır.

1.2.1. Ekonomik Güç

Son zamanlarda filozoflar ve sosyal bilimcilerin yanı sıra ekonomistler de insan mutluluğu üzerine kafa yormuşlardır. Özellikle de yüksek gelirin, refahın ve zenginliğin, kişinin mutluluğuna etkileri olup olmadığını araştırmışlardır (Greene ve Yoon, 2004: 245). İş sahibi olmanın, ekonomik özgürlüğün ve kişisel ihtiyaçları karşılayabilecek kadar gelire sahip olmanın genel olarak kişileri tatmin ettiği söylenebilir. İnsanların yaşamdan doyum elde edebilmesi için ihtiyaçlarının beklentilerine uygun olarak karşılanması gerektiği önceki bölümde de ifade edilmişti. İhtiyaçlar ve beklentiler kişiden kişiye değişen öznel özellikler barındırır da insanlar yaşamlarını idame ettirirken temelde benzer kaygılar gütmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde kişilerin güvenlik, sevgi, saygı, kendini gerçekleştirme ve estetik gibi ihtiyaçlardan önce fiziksel ihtiyaçlarını karşılaması gerektiği öne sürülmektedir. Bu fiziksel ihtiyaçlar yiyecek, su, barınma gibi başat ihtiyaçları kapsar ve bu ihtiyaçları karşılamak için kişinin belirli bir ekonomik güce sahip olması gerekmektedir. Ayrıca eğitim, sağlık, ulaşım gibi ihtiyaçlar da ekonomik koşullarla direkt olarak ilişkilidir.

Frijns'e (2010) göre, ekonomik güç, yaşam doyumu adı altında mikro sosyal ve makro sosyal olmak üzere iki boyutta incelenmektedir. Mikro sosyal boyut, kişinin bireysel yaşam koşullarıyla ölçülen (gelir, iş durumu, evlilik hayatı vb.) bir boyuttur. Makro sosyal boyut ise, toplumsal yaşam koşullarını (hükümet politikaları, ekonomik anlamda eşitlik, sağlık sistemleri vb.) kapsayan bir boyuttur (Frijns, 2010: 3). Görüldüğü üzere ekonomik boyut, kişinin hem bireysel hem de toplumsal anlamda yaşam doyumuna etki eden bir unsur olmakla birlikte tek yönlü ele alınmaması gereken bir yapıya sahiptir.

Yapılan araştırmalar kişinin fiziksel, duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında, hayattaki başarılarının sağlanmasında ve yaşam doyumlarının artırılması konusunda en önemli faktörün ekonomik güç olduğunu ortaya koymuştur (Hollar, 2003: 97; Kowaltowski ve diğerleri, 2006: 1109). Yaşam doyumu kavramı ekonominin dışında kişisel ve psikolojik etmenleri kapsasa da kapitalist düzenin egemen olduğu her türlü tüketim toplumunda çoğunlukla ekonomik durumu iyi olan kişilerin yaşam doyumu ve kalitesinde artış olacağı beklenebilir (Cılga, 1994: 357). Ekonomik durum ve yaşam

doyumunu arasındaki ilişkiyi ölçen araştırmalara bakıldığında (Chow, 2005; Işık ve Koçak, 2014; Šarić ve diğerleri, 2008) ekonomik durumu iyi olan kişilerin yaşam doyumları da yüksek çıkmıştır.

Öte yandan ekonomik özgürlüğünü kazanmış, yeterli gelire ve işe sahip her insanın yaşam doyumunun yüksek olduğu söylenemez. Örneğin; kişinin yaşadığı bölgede karşılaştığı trafik, kalabalık, çevresel kirlilik, eğitim, sağlık ve güvenlik hizmetlerinin yetersizliği vb. sorunlar; kişinin ekonomik durumundan bağımsız olarak yaşam doyumunu azaltan unsurlardır (Demirkıran, 2012: 55; Kowaltowski ve diğerleri, 2006: 1109). Öte yandan Alesine ve diğerleri (2001) kişinin düzenli bir geliri olsa dahi bağlı olduğu kurumda yaşanan gelir dengesizliği ve adaletsizliği, onun işinden verim almasını önlemekle birlikte yaşam doyumunu da azaltacağını ortaya koymuşlardır.

1.2.2. Fiziksel Yapı

Yaşam doyumunun en önemli faktörlerinden biri, kişinin fiziksel anlamda yeterliliği ve sağlığıdır. Sağlıklı her bireyin yaşam doyumuna sahip olacağı söylenemez; fakat kişilerin sağlıklı olması, kendi işlerini halledebilme yetisine sahip olması ve bedensel etkinliği yaşam doyumunu yükselten bir etkiye sahiptir. Öte yandan kişilerin bir sağlık sigortasına sahip olmasının da yaşam doyumlarını arttırdığını belirten çalışmalar bulunmaktadır (Bilir ve diğerleri, 2005: 667; Koçoğlu ve Akın, 2009: 153).

Kişinin barındığı yer ve o yerin özellikleri de fiziksel faktörlerden biri olarak yaşam doyumuna etki etmektedir. Barınılan yerin güvenli ve konforlu bir yer olması, kişinin belirli ihtiyaçlarının karşılanabileceği yeterlilikte olması, kişinin yaşam kalitesini yükselten ve yaşam doyumunu arttıran bir etki yaratacaktır. Bu fiziksel imkanın yaratılmasında en önemli faktör ekonomik yeterliliğin sağlanmış olmasıdır (Aydiner Boylu ve Paçacıoğlu, 2016: 143).

Skolnik (2007) de, ekonomik kalkınma düzeyinin yüksek olduğu bir yerde hem bireysel olarak hem de genel olarak toplumsal düzeyde daha iyi bir sağlığı teşvik ettiğini savunmaktadır. Bu fikir, daha yüksek gelir seviyesine sahip olanların, daha iyi bir beslenme, temiz su ve yeterli sağlık hizmetlerine erişim vb. fiziksel sağlığı

destekleyen birçok konuda avantajlı olduğunu belirten Bloom ve Canning'in (2009) araştırmasını da desteklemektedir.

Öte yandan ekonomik kalkınmanın her zaman sağlık açısından yarar teşkil etmeyeceğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Yach ve diğerleri (2004); tütünün, alkolün, yağlı ve şekerli yüksek gıdaların tüketilmesinin gayri safi milli hasıla ile birlikte artarak, yıllar sonra kişilerde kronik hastalıkların artmasına yol açtığını belirtmektedir. Ayrıca bu tarz kronik hastalıkların yalnızca yüksek gelirli kişilere özgü olmadığı, düşük gelirli kişilerde görüldüğü ve yaşam kalitelerini düşürdüğü de söylenebilmektedir. Tüm bu perspektiflerin dışında esas önemli olan kamulaştırılmış sağlık hizmetlerinden vatandaşların eşit bir şekilde yararlanmasını sağlamak olmalıdır. Bu anlamda sağlık hizmetlerine erişimin dengesiz olduğu ülkelerde, fiziksel sağlığa bağlı yaşam doyumunun az olması öngörülebilir bir sonuçtur.

1.2.3. Sosyal Yapı

İnsan sosyal bir varlıktır ve sosyal yaşamda diğer insanlarla olan ilişkileri hayata dair memnuniyeti ve tatmin duygusunu belirlemektedir. Özellikle nasıl bir aileye sahip olunduğu, kimlerle arkadaşlık yapıldığı ve çalışma hayatında iletişim kurulan veya kurulmak zorunda olunan kişiler, bireyleri sosyal bağlamda en çok etkileyen durumlardır. Sosyal yaşamda diğer insanlarla girilen bu etkileşimler, bireylerin fiziksel ve mental anlamda daha sağlıklı olmalarını sağlayarak yaşamdan duydukları memnuniyeti ve tatmini arttırmaktadır (Antonucci ve diğerleri, 2001: 70).

Yaşam doyumunu etkileyen sosyal faktörlerden en önemlisi kültürdür. Kültür; toplumun inançlarıyla, değerleriyle, alışkanlıklarıyla şekillendiğinden bireyin dış dünyayı algılayış şeklinde ve yaşam tarzında da etkilidir. Örneğin; bireyci kültürler içsel tutum ve duygulara daha fazla önem verirken, toplulukçu kültürler toplumun değerlerini, çıkarını kendi duygu ve çıkarlarından üstün tutmaktadır ve toplumun normlarına göre hareket etmektedir (Özok, 2018: 42). Bu nedenle bireyci kültürlerde insanlar kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarından daha önemli gördükleri ve kendi mutluluklarını düşündükleri için yaşam doyumları daha fazla olmaktadır. Öte yandan bireyci kültürlerdeki kişilerin de yalnızlık hissine daha eğilimli olduğu ve aile bağlarının da daha az geliştiği söylenebilmektedir (Kim ve diğerleri, 1990: 192).

Yaşam doyumu etkileyen bir diğer sosyal faktör ise boş zaman ve dinlence faaliyetleridir. Bu faaliyetler bireyin öznel iyi oluşunu etkileyerek bireyin kendisini geliştirmesine, keşfetmesine ve yenilemesine olanak tanır. Bu da yaşam doyumunun artmasını sağlamaktadır (Aslan ve Arslan Cansever, 2012: 24). Özellikle endüstrileşmiş toplumlara mensup bireylerin yoğun iş temposundan ve hareketsizlikten kaynaklı olarak psikolojik, fizyolojik ve sosyal anlamda sıkıntıları doğmaktadır (Tunçkol ve Çumralıgil, 2005: 46). Boş zaman ve dinlence faaliyetlerine katılmak ise bireyleri fiziksel ve zihinsel anlamda olduğu kadar sosyal ve psikolojik anlamda da olumlu yönde etkilemektedir (Tütüncü ve Aydın, 2014: 118).

Öte yandan kişinin ekonomik durumu sosyal anlamda faaliyetlere katılmasını ve sosyal bir insan olarak var olmasını doğrudan etkilemektedir. Bu perspektiften bakıldığında, ekonomik olarak kalkınmış bölgelerde yaşayan bireyler, ekonomik olarak yoksul bölgelerde yaşayan bireylere göre -arkadaşları, akrabaları ve meslektaşları ile girdikleri- sosyal ilişkilerde genellikle daha destekleyici bir etki altında olmaları beklenmektedir (Frijns, 2010: 4).

1.2.4. Psikolojik Yapı

Psikolojik yapı yaşam doyumuna etki eden en önemli içsel unsurdur. Ruh hali, kişilik yapısı, hayata bakış açısı, öz saygı gibi faktörler kişinin yaşam doyumunun derecesini direkt olarak belirlemektedir. Örneğin; başkaları ile iyi iletişimde bulunabilen bir kişi olmanın yaşam doyumunu arttırdığını belirten bir araştırma bulunmaktadır (Guindon ve Cappelliez, 2010). İnsanların öfke, nefret, kin gibi duygularla daha kolay baş edebilen bir kişilik yapısına sahip olması da yaşam doyumuna olumlu anlamda etki etmektedir. Olumsuz duygu, durum ve olaylara karşı mücadeleci ve baş edebilen bir yapıda olmak kişinin hayatını kolaylaştıracaktır ve ilerideki hayatında benzer durumlarda nasıl davranması gerektiğini belirleyecektir (Lightsey ve diğerleri, 2013: 15). Öte yandan kişinin öz saygıya sahip olması da onun yaşam doyumunu arttıracaktır. Öz saygısı yüksek olan bireyler kendilerinin ve kapasitelerinin farkındadır, ne kadar değerli olduklarının bilincindedir ve olaylar karşısında da bu bilinçle davranırlar (Cummins, 2002: 250).

Hayata bakış açısı da yaşam doyumunu etkileyen unsurlardan birisidir. Hayata

bakış açıları, kişilerin hayattaki beklentilerini belirlemesinin yanı sıra başka insanları ve kendilerini değerlendirme biçimlerini de direkt olarak etkilemektedir. Örneğin; iyimser bakış açısına sahip insanlar, hayatta karşılaştıkları olayları veya durumları değerlendirirken daha olumlu bir yerden bakarlar ve olumlu olan kısımlara odaklanırlar. Seligman’a göre (2002) bu bakış açısı da onların yaşam doyumlarını arttırır.

Yaşam doyumunun psikolojik boyutu, temel psikolojik ihtiyaçlar başlığında daha detaylı olarak ele alınacaktır. Kişilerin temel psikolojik ihtiyaçları bağlamındaki özerklik, yeterlik ve ilişkisellik gereksinimlerini gidermeleri veya doyurmaları, onların yaşam doyumlarına etki edici özelliktedir (Walker ve Kono, 2018: 37). Öznel iyi oluş hali ve yaşam doyumunu insanlar için ulaşılmak istenen en önemli hedeftir (Rask ve diğerleri, 2002: 254). Temel psikolojik ihtiyaçları yeterince doyurulmuş birey, öznel iyi oluşunu gerçekleştireceğinden yaşam doyumunu seviyesini de yükseltmiş olacaktır.

1.3. TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR

İnsanların davranışlarının arkasında yatan nedenleri açıklamak için psikolojik ihtiyaçların tanımlanması araştırmacılar tarafından ele alınan bir olgu olmuştur. Örneğin; Maslow (1970) insanların ihtiyaçlarını, hiyerarşik olarak sıralamıştır. Bu ihtiyaçlar; fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sevgi ve aidiyet ihtiyacı, saygı görme ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı olmak üzere beş adımdan oluşmaktadır. Glasser (1975) da insanlardaki beş temel ihtiyacın; yaşamda kalma, aidiyet duyma ve güç, sevgi, özgürlük ve eğlenme olduğunu ortaya koymuştur. Glasser bu ihtiyaçların evrensel olduğunu ve bu ihtiyaçların giderilmemesi durumunun bireylerde iç çatışmaya yol açtığını belirtmiştir (Harvey ve Retter, 2002: 34).

Çoğunlukla insanların hayattan beklentisi, yaşamını kendi istekleri doğrultusunda kurmak ve şekillendirmektir. Bu beklenti ve istekler doğrultusunda bireyleri harekete geçiren temel güdü “ihtiyaç”tır. İhtiyaçlar, bireyde davranış değişikliğine yol açacak bilişsel süreçlerin başlatıcısıdır (Lathem ve Pinder, 2005: 487). Tüm ihtiyaçların ne türde ve ne şiddette oluştuğu bireylere ve bireylerin içinde bulunduğu koşullara göre farklılık göstermektedir (Kesici, 2008: 493). Fakat içsel veya dışsal nedenlerle kendi isteklerini gerçekleştirebilenler olduğu gibi

gerçekleştiremeyenler de bulunmaktadır. Deci ve Ryan (2000), kişinin kendi isteklerini ve beklentilerini gerçekleştirebilme durumunu psikolojik ihtiyaç olarak belirttiklerinden onlara göre psikolojik ihtiyaçlar; kişinin psikolojik olarak gelişimini, bütünleşmesini ve iyi oluşunu devam ettirebilmesi için doğuştan kazandıkları psikolojik gıdalardır.

Temel psikolojik ihtiyaçlar teorisi (Chen ve diğerleri, 2015; Deci ve Ryan, 2000); özerk olma, yeterli olma ve ilişkili olma dahil olmak üzere üç temel psikolojik ihtiyacı kapsamaktadır (Deci ve Ryan, 2000: 232). Temel psikolojik ihtiyaçların boyutlarını ortaya koyan kuram öz belirleme kuramıdır. Öz belirleme kuramı temelde kişinin hayatını kendi duyguları, istekleri, amaçları, hayalleri ve hedefleri doğrultusunda şekillendirmesidir (Çankaya, 2009: 693). Chen ve diğerlerine (2015) göre temel psikolojik ihtiyaçların doyumu sağlandığında bireyin gelişimi de artacaktır. Temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması aynı zamanda kişilerin iyi oluşu üzerinde de olumlu bir etki yarattığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Brown ve Ryan, 2003; Collins ve diğerleri, 2001; Davies ve diğerleri, 2019; Deci ve Ryan, 2000; Williams ve diğerleri, 2000). Öte yandan öz belirleme kuramına göre, kişilerin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmaksızın temel psikolojik ihtiyaçların giderilmesinin tüm insanlar için ortak bir gereksinim olduğu öne sürülmektedir (Deci ve Ryan, 2014: 55).

Temel psikolojik ihtiyaçlar teorisindeki özerklik ihtiyacı; kişinin kararlarını ve seçimlerini tek başına yapıyor olmasıdır (Andersen, 2000: 273). Özerklik ihtiyacına göre kişiler yaptıkları seçimlerin arkasında durmaktadır. Bireyin davranışlarının kökenini oluşturan özerklik ihtiyacı, bireyin hedeflerini belirlerken, seçimlerini yaparken, bir karar verirken kendi iradesini kullanabilme gücünü de göstermektedir (Biondi ve diğerleri, 2015: 462; Gagne ve Deci, 2005: 333). Yeterlik ihtiyacı ise; kişinin dış çevresiyle olan etkileşimi ile ilişkili bir konudur (Deci ve Ryan, 1985: 125). Yeterlik ihtiyacı temel olarak kişinin gerçekleştirdiği eylemlerde ait olduğu grup tarafından yeterli bulunması ve başarılı görülmesi gayesidir (Baard ve diğerleri, 2004: 2046). Yeterlik ihtiyacının fazla olduğu kişilerde, hayatta başarmayı amaçladıkları şeylere ulaşacaklarına olan inançları da yüksektir. Son olarak ilişkili olma veya ilişkisellik ihtiyacı; kişinin diğer insanlarla bağlantılı olma ihtiyacı demektir (Ntoumanis ve diğerleri, 2009: 252). Bu ihtiyacın temelinde diğerlerine karşı fedakar

olmak ve başka insanlara saygılı davranmak bulunmaktadır. İlişkili olma ihtiyacı yüksek olan kişiler yaşamlarındaki kişilerle yakın ilişkiler kurma halindedir ve bu ilişkilerde destek, yakınlık ve sıcaklık hissetmek isterler (Ingledew ve diğerleri, 2004: 1924).

Temel psikolojik ihtiyaçlar kişinin doğuştan gelen ihtiyaçları olmasına rağmen aynı zamanda kişinin ait olduğu sosyal çevresiyle birlikte şekillenmektedir. Sosyal çevresinden yeterli desteği göremediğinden kişinin ihtiyaçlarının doyurulmaması, kişinin içsel gelişiminin olumsuz yönde etkilenmesine yol açacaktır. Bu bağlamda kişi çevresinden ne kadar fazla sosyal destek görürse ve temel psikolojik ihtiyaçlarını o ölçüde iyi doyuracak ve o kadar fazla iyi oluş haline sahip olacaktır. Deci ve Ryan'a göre (2000) temel psikolojik ihtiyaçları yeterince doyurulmuş kişiler daha çok mutlu, daha yüksek motivasyona sahip ve kendine güvenen kişiler olurken; psikolojik ihtiyaçları gereğince karşılanmamış kişilerin ruh sağlığı zamanla bozulacaktır, kendilerini toplum içinde pasifize edilmiş hissedeceklerdir ve bunun sonucunda mutlulukları ve yaşam doyumları azalacaktır. Bu açıdan temel psikolojik ihtiyaçlar ve bu ihtiyaçların karşılanması kişinin yaşam doyumu seviyesine direkt olarak etki etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL MÜBADELE TEORİSİ VE SOSYAL TAŞIMA KAPASİTESİ

2.1. SOSYAL MÜBADELE TEORİSİ

Sosyal mübadele teorisi, sosyal taşıma kapasitesi ölçümlerinde kullanılan bir teorik çerçeve (Gonzalez ve diğerleri, 2018: 278) olmakla birlikte literatürde sosyal alışveriş teorisi (Özkalp, 2005: 105) olarak da geçmektedir. Michener'e göre (2004) bu teorinin içerdiği konular ekonomik anlamda bir mübadeleden çok daha geniştir ve sosyal hayattaki ilişkilerde bir tür kaynak alışverişini tanımlar. Bu kuram sayesinde toplum ve toplumu oluşturan bireyler arası ilişkiler, daha iyi anlaşılmaktadır. Bu kuramın öncüleri George Homans ve Peter Blau'dur. Homans ve Blau kurama farklı pencerelerden yaklaşmaktadır. Homans, sosyal mübadele teorisini mikro açıdan yani birey düzeyinde ele alırken; Blau ise, makro açıdan yani toplum düzeyinde irdellemektedir (Aydın, 2017: 549; Özkalp, 2005: 105). Öte yandan Blau teknik bir ekonomik analiz çerçevesinde bu teoriyi incelerken; Homans araçsal davranış psikolojisi üzerinde durmuştur (Emerson, 1976: 335).

Kuramın temelinde kişiler arasındaki ilişkileri kaynak değiş tokuşu olarak değerlendirmek vardır. Farklı bir ifadeyle; kişilerin sosyal yaşantılarında ilişki kurdukları bütün insanlar ve toplumlarla arasında mübadeleye (alışverişe) dayalı bir iletişim şekli olduğunu vurgulamaktadır. Wallace ve Wolf'a göre (2004) bu mübadele genellikle soyut bir şekilde gerçekleşmekle birlikte; saygı duyma, dikkate alma, değer verme, ve onur duyma gibi tutum ve davranışları da kapsamaktadır. Bu davranışları herhangi bir ilişkide karşı taraftan görmek ödül olarak değerlendirilirken, bu davranışlardan mahrum kalmak ilişkilerin maliyetini arttırmaktadır. Kişiler arasındaki ilişkilerin maliyetinin, ilişkideki faydayı geçmediği durumlar ilişkilerin daha uzun olmasını sağlarken; maliyetin faydayı geçerse ilişkiler zayıflayacak ve kopma noktasına gelecektir (Gonzalez ve diğerleri, 2018: 280).

Sosyal mübadele teorisinin, Gouldner'ın (1960) karşılıklılık normundan kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Karşılıklılık durumu; insanların bir ilişkide kendilerine verilen veya gösterilen faydaları karşı tarafa iade etmesi gerektiğini ifade eder. Sosyal mübadele teorisine göre; bir taraf karşı tarafa fayda sağlayacak türde

hareket ettiğinde, gelecekteki karşılıklılık için gizli bir yükümlülük yaratılır ve bunun sonucunda, başlangıçta ilk fayda sağlayan tarafa karşı bir şekilde tasarlanmış davranış(lar) ortaya çıkardığını öne sürmektedir (Artis, 2007: 28). Teorinin isminde geçen “mübadele” ya da diğer bir kullanımıyla “alışveriş” kavramı; teori ele alındığında kişiler arasındaki ödül-maliyet bağlamındaki iletişimle sınırlıdır. Teoride yalnızca bu iletişim kapsamındaki bir tür değişim ve mübadeleden bahsedilmektedir (Blau, 1964: 195). Böylelikle teorinin gruplar arasındaki ilişkileri inceleyen bir kuram olduğu anlaşılmaktadır.

Sosyal mübadele teorisinin üç varsayımı bulunmaktadır (Özkalp, 2005: 105). İlk varsayım akılcılıktır. Bireylerin, başka insanlarla veya gruplarla girmiş olduğu ilişkilerinde akılcı bir şekilde davrandıklarını ve bir ilişkiden “en az hasarla ve en çok faydayla” çıkma konusunda beklentiye sahip olduklarını söyler. İkinci varsayım ağırlıklı olarak ekonomi biliminde kullanılan “marjinal fayda” kavrama benzer özellikler göstermektedir. Bireyler arasında ilişkilerde marjinal faydayı, kişilerin ödüllere ne kadar doymuş olup olmadığını öğrenerek görebilmekteyiz. Örnek olarak; bir kişinin çok önemli bir ödülü kazandıktan sonra, elde ettiği diğer tüm ödüller kendisi adına bir anlam ve önem ifade etmemeye başlayabilir. Çünkü en önemli olan ödülü almak, onun bu anlamdaki doygunluğunu sağlamaktadır. Çok susamışken içilen o ilk bardak suyun, sonraki içilen bardaklardan daha fazla tatmin sağlaması örneğinde de benzer bir durum söz konusudur. Kuramın sonuncu varsayımı ise; dengedir. Bireyler arasındaki alış-veriş dengesine dayanan bu varsayım, insan ilişkilerindeki adalet olgusunu vurgulamaktadır. İlişkide “ödül” olarak görülen her türden davranış, ilişki içerisindeki taraflara eşit olarak paylaştırıldığı takdirde kişiler bu ilişkiden memnuniyet duyacaktır. Aksi bir durumda, başlangıçta memnun olunsa dahi bir şekilde durumun veya ilişkinin bu türden yarattığı bir eşitsizliğe ve adaletsizliğe karşı bir süre sonra memnuniyetsizlik ortaya çıkacaktır. Kişiler arasındaki ilişkilerde bu türden bir dengenin sarsılması veya bozulması ilişkilerin tümüyle kopmasına yol açabilmektedir (Özkalp, 2005: 105).

Sosyal mübadele teorisi, insan faktörünün işin temelinde yer aldığı her alanda olduğu üzere turizm disiplinin de var olmaktadır. Turizmde sosyal mübadele kuramı ağırlıklı olarak turist ve yerel halk arasındaki ilişkiler bağlamında irdelenmektedir. Turizm sosyolojisinin konularından biri olan bu yerel halk ve turist arasındaki ilişki

biçimi, sosyolojideki yapısal işlevci bakış açısıyla paralel olarak da irdelenmektedir (Clark, 1972: 278; Ellis, 1971). Bu bakış açısı toplumlardaki denge, düzen ve fikir birliğine vurgu yaparak toplumun bir sistem olduğu görüşünü öne sürer (Avcıkurt, 2015: 10). Bu demektir ki; turist ve yerel halk arasındaki bir tür kaynak değişimi çerçevesinde değer verme, önemseme, saygı görme, ve dikkate alınma gibi tutum ve davranışlar bu teori temel alınarak makro düzeyde incelenebilmektedir. Sözü geçen bu tutum ve davranışların temelinde yatan yerel halkın ve turistin memnun olma ve tatmin düzeyi; sosyal mübadele kuramı kapsamında irdelenen ödül-maliyet değiş tokuşunu belirlemekle birlikte, söz konusu destinasyonun sosyal taşıma kapasitesinin ne düzeyde olduğu konusunda da bilgi vermektedir (Andereck ve diğerleri, 2005: 1061).

Sosyal taşıma kapasitesinin ölçümünde kullanılan sosyal mübadele teorisinde ödül-maliyet dengesini belirleyen belirli unsurlar bulunmaktadır. Özellikle bir turistik destinasyonda ortaya çıkan ve destinasyonun yaşanabilirliğini etkileyen bu unsurlar yerel halk ve bölgeye gelen turist arasındaki ilişkilerde belirleyici olacaktır. Örneğin; turistik destinasyondaki gürültü, çevre kirliliği, kalabalık, turizm nedeniyle ortaya çıkan fahiş fiyatlar vb. olumsuz özellikler yerel halkın adalet, eşitlik ve güven duygularını sarsarak sosyal taşıma kapasitesinin dolmasına veya zorlanmasına neden olacaktır. Bu da yerel halk ve turistler arasındaki ilişkilerin kopma noktasına gelmesine yol açabilmektedir. Öte yandan turistlerin ortaya çıkarabileceği olumsuzluklar bölgedeki yerel yönetimler veya işletmeler tarafından sürdürülebilir bir turizm anlayışı sayesinde bertaraf edildiği takdirde ve turistlerin yerel halkla kaynaşp tanıştığı, olumlu ilişkilerin geliştirildiği bir ortamda sosyal taşıma kapasitesinin sınırları zorlanmayacaktır.

Fakat her destinasyonda ortaya çıkan belirli ve standart unsurlardan söz edilememektedir. Taşıma kapasitesinin durumu; destinasyonun niteliğine, kültürüne, yerel halkın bakış açısına ve yaşam tarzına, turistlerin kültürüne ve yaşayışlarına göre farklılık göstermektedir. Kimi destinasyonlarda yerel halk tarafından mazur görülmeyen bir davranış başka bir destinasyonun yerlilerince normal karşılanabilir. Bu nedenle taşıma kapasitesi ölçümlerindeki sosyal mübadele teorisini irdelerken yerel halkın kültürü, yerel halka özgü değerler ve normlar iyi bilinmelidir. Mübadelenin kalitesi iki taraf arasındaki ortaklaşa gösterilen saygı ve güvenle ölçülmektedir (Gerstner ve Day, 1997; Graen ve Uhl-Bien, 1995).

2.2. SOSYAL TAŞIMA KAPASİTESİ

Sanayinin hızla gelişmesi, beraberinde kaynakların kontrolsüzce tüketimini ve üretim süreçlerinin niteliğini gündeme getirmektedir. Turizm, hem ülkedeki sahip olduğu fiziksel varlıklarıyla hem de olgu olarak, küreselleşmenin ve sanayileşmenin en hızlı yaşandığı sektörlerin başında gelmektedir. Bu nedenle turizm faaliyetlerinin planlanması, doğal ve kültürel varlıkların “tüketilmeden kullanılması” ve turizmin ortaya çıkmasındaki tüm aşamalarda sürdürülebilir bir anlayışın hakim olması gerekmektedir. Dünya çapında seyahate katılan kişilerin sayısındaki artış eğilimi ve buna bağlı olarak fiziksel çevreyle ve iklim özellikleri ilgili değişimlerin ortaya çıkması ile beraber sürdürülebilirlik olgusu, son yıllarda belki de en çok tartışılan ve üstünde durulan kavramlarından biri olagelmıştır. Yakın bir gelecekte yaşanması öngörülen iklim krizi nedeni ile de tartışılmaya devam edeceği rahatlıkla söylenebilmektedir. Sürdürülebilirlik, yalnızca çevresel ve ekolojik olarak değil, sosyal, ekonomik, politik ve kültürel boyutlarıyla da ele alınması gereken bir kavramdır. Kavram temelde çevresel kaynakların sürdürülebilirliğine odaklansa da toplumun algılarına, yaşayışına ve hayata bakışına nüfuz edemediği takdirde soyut olarak kalacak ve gerekleri tam olarak gerçekleştirilemeyecektir.

Turizm disiplini özelinde sürdürülebilirlik olgusu ise; turizm faaliyetlerinde kaynak teşkil eden yerel ve bölgesel çekiciliklerin itina ile korunup geliştirilerek nesiller boyunca devamlılık göstermesini sağlamak olarak ifade edilebilmektedir (Avcıkurt, 2003: 127). Hızlı gelişen sanayileşme dolayısıyla da turizm, 21. yy.'a kadar çoğunlukla plansız gelişmiştir. Bu hızlı sanayileşme, destinasyonlar için çekicilik sağlayacak doğal kaynakların tahribatını beraberinde getirmiştir. Bu anlamda biyoçeşitliliğe, doğal ve kültürel çevrenin korunmasına dikkat edilmezse gelecek nesillere aktarılması gereken doğal ve kültürel kaynaklarımız geri dönülemez şekilde zarar görecektir. Örneğin; Hasankeyf, ülkemiz için çok önemli bir kültürel mirasken, baraj yapımı dolayısıyla üstüne beton dökülmek suretiyle yok edilmiştir. Bu bir anlamda ülkemizin maddi ve manevi güzellikleri için bir kıyımdır. Buradan hareketle sürdürülebilirlik olgusunun ülkelerin kültürlerinde son derece etkili olan ve dikkat edilmesi gereken bir olgu haline geldiği ifade edilebilir. Maddi ve manevi kültürel miraslara -özellikle de ikamesi mümkün olmayan bir kültürel varlıksa-

telafisinin mümkün olmayacağı zararlar vermek, onarılmaz bir kötülüktür.

Turistik anlamda bir destinasyonun çekici özellikler göstermesini sağlayan tarihi, doğal ve kültürel unsurları koruma ve kullanma dengesi, söz konusu destinasyonun hem uzun sürelerce tercih edilebilirliğini sağlamakta hem de ekosistemin korunmasına ön ayak olarak gelecek kuşaklara aktarılması bakımından da küçümsenmeyecek bir noktada bulunmaktadır. Bu koruma ve kullanma dengesinin nasıl gerçekleştirileceği konusu gündeme geldiğinde 'taşıma kapasitesi' kavramı önem kazanmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006: 155).

Hardin (1994: 75) taşıma kapasitesini Darwin'in evrim teorisi kapsamında ele alarak, bir bölgedeki hayvan ve bitkilerin yaşamasına zarar vermeyecek alt sınır olarak tanımlamaktadır. Turizm anlamında gelişme, bir bölgede ikamet eden insanların turizmden kaynaklı olumsuzlukları gidererek daha iyi şartlarda yaşayabilmesi olarak ele alınabilir. Dünya Turizm Örgütü turistik taşıma kapasitesini; *“yerel, çevresel, fiziksel, ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerin tehlikeye atılmaması ve turist memnuniyetini azaltmaksızın belli bir süre içinde bir yeri ziyaret edebilecek maksimum kişi sayısı”* olarak tanımlamaktadır (WTO, 1999). Başka bir tanıma göre de; taşıma kapasitesi, en yüksek sayıdaki insanın herhangi bir turizm bölgesinden aldığı hizmet bağlamında kalitede bir azalma yaşanmadan ve destinasyonun çevresinde negatif bir etki ortaya çıkmadan o destinasyonun kullanmasıdır (Oral ve Şenbük, 1996: 199). Örneğin; bir destinasyon için tek başına ekonomik kalkınmayı hedef almak ve bu yönde strateji belirlemek uzun vadede sosyal ve çevresel kayıplara yol açacaktır. Bu tanımlardan da hareketle turizm için taşıma kapasitesi olgusunun bir destinasyonun turizm faaliyetleri temelindeki gelişmesinde tolere edebileceği en üst çizgiyi ifade ettiği anlaşılmaktadır. Buradaki esas mesele, turistik taşıma kapasitesi ölçümlerinin sayısal olarak zorluğudur. Bu hususta “Ne kadar ziyaretçi yeterli olmalıdır?” sorusu gündeme gelmektedir (Uysal ve Baloğlu, 1994: 38). Bu nedenle turizm destinasyonunu planlamadan sorumlu kişiler, destinasyonun çevresinde yaşanan değişikliklere neden olan turist sayısını, tolere edilebilecek azami sınır olarak kabul etmektedir (Moxa ve Coccossis, 2004: 35).

Taşıma kapasitesi kavramının ekonomik, fiziksel, ekolojik, sosyal ve psikolojik olmak üzere beş boyutu mevcuttur. Söz konusu boyutlar turizm faaliyetlerinin gelişmesi için saptanan, farklı alanlardaki limit ve uygulamaları

içermektedir (Kozak, 2014: 26). Bu araştırmaya konu olan sosyal taşıma kapasitesi ise hem yerel halkın turistik bir destinasyondaki faaliyetlere yönelik algıları, tutumları ve memnuniyetleriyle alakalı bir kavramdır (Kozak, 2014: 27), hem de bahsedilen destinasyondaki yerli halk tarafından tolere edilebilecek en üst turist sayısını ifade etmektedir (Gee, 1997: 261). Ayrıca literatüre bakıldığında sosyal taşıma kapasitesinin; turistin sosyal taşıma kapasitesi olarak ve yerli halkın sosyal taşıma kapasitesi olarak farklı başlıklarda incelendiğine de rastlanılmaktadır. Fakat Wahab ve Pigram (1997) tarafından yerli halkın sosyal taşıma kapasitesi; turistik bir destinasyonda yaşam sürdüren yerel halkın değerlerinin, geleneklerinin, normlarının ve hayat kalitesinin bir zarar görmesi durumunda tolere edilemeyecek üst limit olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, yerli toplumla turistlerin arasında ortaya çıkan ilişkilerde olumsuz bir durumun yaşanması, sosyal taşıma kapasitesinde de bir sorun yaşandığına işaret etmektedir (Ünlüöner ve Tokmak, 2009: 19).

Taşıma kapasitesi ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır. Örneğin; McCool ve Lime (2001) yaptıkları çalışmalarında destinasyona üst sınır olarak gelebilecek turist sayısının bölgenin elverişliliğine göre değiştiğini, esas olanın ziyaretçi deneyimleri, kaynakların korunması ve değişikliklerin kabul edilebilir üst sınırının düzeyi olduğunu belirtmişlerdir. Pereira da Silvia (2002), Portekiz kumsalındaki fiziksel ve sosyal taşıma kapasitesini ölçtüğü çalışmasında taşıma kapasitesi ölçümlerinin zorluğu ve esnek bir yöntem geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Coccossis ve Mexa (2002) ise çalışmasında, taşıma kapasitesi ölçümlerinin bir yönetim aracı olduğunu ve sayısal olarak bir anlam ifade etmediğini vurgulamıştır. Öte yandan her bölgenin kapasitesinin farklı olduğunu ve taşıma kapasitesi yönetiminin her bölge için ayrı ayrı ele alınması gerektiğini ifade etmiştir. Simon ve diğerleri (2004) taşıma kapasitesini Hengistbury Head bölgesinde ekolojik olarak örnek olay çalışması şeklinde ele almışlardır. Arnberger ve diğerleri (2004) ise sosyal taşıma kapasitesini Viyana'daki kırsal parkların kullanımı açısından araştırmışlardır. Burada sosyal taşıma kapasitesinin ölçümü referandum yoluyla yapılmıştır. Dall ve diğerleri (2005) sosyal taşıma kapasitesi ölçümü üzerinden yerel halk ve turistlerin kalabalığa karşı algı, tutum ve davranışlarını ölçmüşlerdir. Araştırmaları sonucunda yerel halkın kalabalığa karşı olan tahammülünün turistlerden daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Thomas ve diğerleri (2005) de Dall ve arkadaşları gibi kalabalığın sosyal etkisi üzerinde

durmuşlardır. Karayipler'de gerçekleştirdikleri çalışmanın sonucuna göre kalabalık ortam, Karayipler'e gelebilecek potansiyel turistlerin kararını olumsuz olarak etkilemektedir. Salerno ve diğerlerinin (2013) yaptıkları çalışmada; turistik taşıma kapasitesi kavramını çevresel, sosyal ve politik açılardan ele almışlardır. Everest bölgesinde yapılan bu çalışmanın sonucunda; sosyal tatminin yanı sıra çevresel taşıma kapasitesinin gözetilmesi gerektiği ve bunun politik açıdan belirli yönetsel standart ölçümlerle yürütülmesi gerektiği ortaya koyulmuştur. Ponting ve O'Brien (2015) ise rekreasyonel taşıma kapasitesi kapsamındaki yaptıkları çalışmada turizm alanında mesleki eğitimin önemini vurgulamışlardır.

Turizmin; kalabalıklaşmaya, ilişkilerin bozulmasına, toplumsal değişimi arttırmasına ve suç oranının artmasına neden olan olumsuz etkileri, destinasyonun sosyal taşıma kapasitesinde sorun yaşandığını ortaya koymaktadır (Avcı, 2007: 499; Doğan, 2004: 150). Turizmin sosyal çevre üzerinde yaratması muhtemel olumsuz etkileri şunlardır (McIntosh ve Goeldner'den aktaran Gürkan, 1996: 118):

- Kumar, seks işçiliği, alkol vb. alışkanlıkların başlaması,
- Turistlerin kullandığı ithal malları talep eden yerel halkta ortaya çıkan gösteriş etkisi,
- Turistler ve yerel halk arasında ırksal farklılıklardan kaynaklanan gerilimler,
- Destinasyondaki zanaatkarların ve sanatçıların turistik mal üretimine odaklanması,
- Yerel halkın kültürünü eğlence aracı olarak gören turistler nedeniyle kültürün bozulmaya uğraması,
- Destinasyona gelen turist sayısının fazla olmasından kaynaklı olarak yerel kültürün sürekli bir değişime uğraması.

Yukarıda sayılan tüm bu olayların etkisi; turistin ve yerel halkın yapısına, etkileşimin ve turistik faaliyetlerin ise niteliğine göre değişiklik göstermektedir (Avcı, 2007: 490). Öte yandan taşıma kapasitesini etkileyen başka faktörler de bulunmaktadır. Örneğin; turistik faaliyetlerin türü, teknolojik gelişmelerin hızı ve turizmin gelişme/büyüme derecesi taşıma kapasitesini etkileyen diğer faktörlerdendir (Simon ve diğerleri, 2004: 278).

2.2.1. Doxey Irridex Tolerans Modeli

Yerel halkın memnuniyet düzeyi ve tatmin derecesi, turizmde sosyal taşıma kapasitesinin konusudur. Bu durum sosyal mübadele teorisi çerçevesinde ölçülebilmektedir. Öte yandan yerel halkın destinasyondaki turizm gelişiminden kaynaklı memnuniyet ve tatmin düzeyini ortaya koyan iki önemli teori bulunmaktadır. Bunlardan ilki Doxey'nin 1975 yılında geliştirdiği "Irridex Model" yani Türkçesiyle "Tolerans Modeli"dir (Avcıkurt, 2015: 34). Bu model yerel halkın yaşadıkları turistik destinasyondaki turizmin gelişimi ile ilgili sahip oldukları duygu ve düşüncelerinde zaman içindeki değişimi incelemektedir. Aynı zamanda bu değişim, yerel halkın yaşam doyumu perspektifinden de ele alınabilir.

Tablo 1: Yerel Halk ve Turistler Arasındaki Tutum Aşamaları

Aşamalar	Özellikleri
Mutluluk	Yerel halk mutludur. Ziyaretçi sayısı azdır ve karşılıklı tatmin duygusu yüksektir.
İlgisizlik	Turistler yerel halk tarafından turizm amaçlı kullanılan obje gibi görülmektedir. Yerel halk ve turist arasındaki ilişkiler samimi değildir.
Kızgınlık/Öfke	Taşıma kapasitesi doyum noktasına geldiğinden yerel halkta turistlere karşı kızgınlık ve öfke başlar.
Kin/Nefret	Taşıma kapasitesinin aşılması nedeniyle destinasyonda yaşanan tüm kötülüklerin kaynağı turistler olarak görülür. Kızgınlık kin ve nefrete evrilmiştir.

Kaynak: Mathieson, Alister ve Geoffrey Wall, 1992: 138.

Modele göre ilk aşama olan 'mutluluk' evresinde; yerel halkın bulunduğu destinasyon turistler tarafından keşfedildiği ve ziyaret edildiği için yerel halkta mutlu olma hissi baskındır. Farklı bölgelerden ve kültürlerden gelen ziyaretçiler henüz az sayıda olduğundan ve bölgede “turizm alanı-yaşam alanı” gibi keskin sınırlar henüz belirlenmediğinden turistler yerel halkla daha iç içedir. Bu yakınlık, turistlerin yerel halkla sosyal mübadele teorisi bağlamında iyi ilişkiler geliştirmesinden ötürü yerel halkta tatmin duygusunu arttırmaktadır. Bu aşamada destinasyon, sosyal taşıma kapasitesini doldurmadığı gibi yerel halkın turizm anlamında yaşam doyumu da yüksektir. Modelin ikinci aşaması olan 'ilgisizlik' evresinde; yerel halk, destinasyondaki turizm gelişimine ve turistlere artık alışmış olup, turisti bir tür kazanç kapısı veya obje olarak görmektedir. Yerel halk ve turist arasındaki ilişki bu evrede önceki evreye oranla samimiyetten uzak ve maddiyat odaklıdır. Bu aşamada yerel halkın yaşam doyumu da maddi olanakların gelişmesiyle yüksektir. Üçüncü aşama olan 'kızgınlık/öfke' evresinde; taşıma kapasitesinde doyunluk noktasına gelen destinasyonda artık turistlere hizmet verilemez noktaya gelindiğinden, yerel halkta turistlere yönelik kızgınlık ve öfke görülmeye başlamaktadır. Bu aşamada yerel halkın yaşam doyumunun; kalabalıklaşma, yerel halkın kültürü üzerinde baskı oluşması ve turist sayısının kontrolsüz artması gibi nedenlerle olumsuz etkilendiği söylenebilmektedir. Modelin en son aşaması olan 'kin/nefret' evresinde ise; yerel halkın destinasyondaki kalabalıklığın artmasından ve destinasyonun taşıma kapasitelerini doldurmasından kaynaklı olarak memnuniyet ve tatmin düzeyinin tamamen azalması ve turistlere karşı kin ve nefret gibi duygular beslemesi söz konusudur. Yerel halkta yaşam doyumunun turizm açısından tamamen kaybolduğu ve destinasyondaki tüm olumsuzlukların sebebinin turistler olarak görüldüğü bir evredir (Alister ve Wall, 1992: 138).

Bu model sosyal taşıma kapasitesini doldurmuş turistik bir destinasyonun ilk keşfinden itibaren aşamalarını gösterse de hem her destinasyonda her bir evre gerçekleşmemekte hem de her destinasyonda belirtilen evreler bu sırayla yaşanmamaktadır (Avcıkurt, 2015: 35). Örneğin; Doxey'nin bu modeline göre yerel halk her zaman turistlerle ilk karşılaştıklarında çok yüksek düzeyde mutluluk hissine sahiptir; fakat bu her destinasyon için geçerli değildir. Öte yandan bir destinasyondaki olumsuzlukların esas kaynağı her zaman turistler değildir. Örneğin; kontrolsüz turizm

gelişimine yol açan yerel yönetimler ve uyguladıkları politikalar da destinasyonda turizm kaynaklı birçok olumsuzluğa neden olabilmektedir (Çetinkaya ve Dedemen, 2013: 22).

Bu teorinin bir diğer yanı, turistik bir destinasyonda turizm geliştikçe yerel halkın turistlere karşı beslediği tutum ve yargıların her zaman olumsuz olacağını öngörerek, aradaki ilişkiyi tek boyutlu olarak ele almasıdır. Allport'un (1954) gruplararası temas teorisine (intergroup contact theory) göre ise tam tersi bir varsayım mevcuttur. Bu teoriye göre farklı gruplar (veya kültürler) arasındaki temas ne kadar artarsa, aradaki ön yargı o kadar azalacağından ilişkiler daha da iyileşip gelişmektedir. Bu konuda yurt dışında yapılan çalışmalara bakıldığında örneğin; siyah ve beyaz ırktan kişilerin birbirlerine komşu oldukça, birbirlerini daha iyi tanıyıp ilişki kurdukça birbirlerine olan ön yargıların ortadan kalktığı görülmüştür (Pettingrew, 1998).

Pettingrew (1998), Allport'un (1954) teorisinde eksik yanların olduğunu belirterek, bu teoriyi geliştirmiştir. Pettingrew'a (1998) göre, ön yargıyı ortadan kaldıran temel neden gruplar arasındaki temas değil, kişilerin birbirleri hakkında bilgi sahibi olmaya gönüllü olmalarıdır. Öte yandan Pettingrew bilgi edinmenin dışında ön yargıyı ortadan kaldıracak temel süreçlerin; duygusal bağın kurulması, iç gruba karşı öngörü kazanmak ve davranış değişikliği olduğunu belirtmiştir (Pettingrew, 1998). Fakat gruplar arasındaki ön yargıyı temas kuramıyla açıklamak için belirli aracı değişkenleri de hesaba katmak gerekmektedir. Tropp ve Pettingrew (2008), bu aracı değişkenlerin endişe, bilgi ve empati olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin, endişe duygusunda bir azalmanın bilgi alma ve empati kurma isteğinde bir artışa neden olabileceği saptanmıştır.

Öte yandan temas eden gruplar arasında çatışma ne kadar çoksa grupların birbirleriyle iletişime geçmesi durumu o kadar zorlaştırmaktadır (Pettingrew, 1998: 68). Burada da yine tehdit, gruplar arasındaki rekabet durumu ve bakış açısı gibi farklı aracı değişkenlerin rolü devreye girmektedir. Ayrıca farklı gruplar arasındaki temas her zaman olumlu veya olumsuz tutum ve algılarla sonuçlanmamakla birlikte, gruplar arasındaki fikirleri değiştirmedikleri durumlara da rastlanmaktadır.

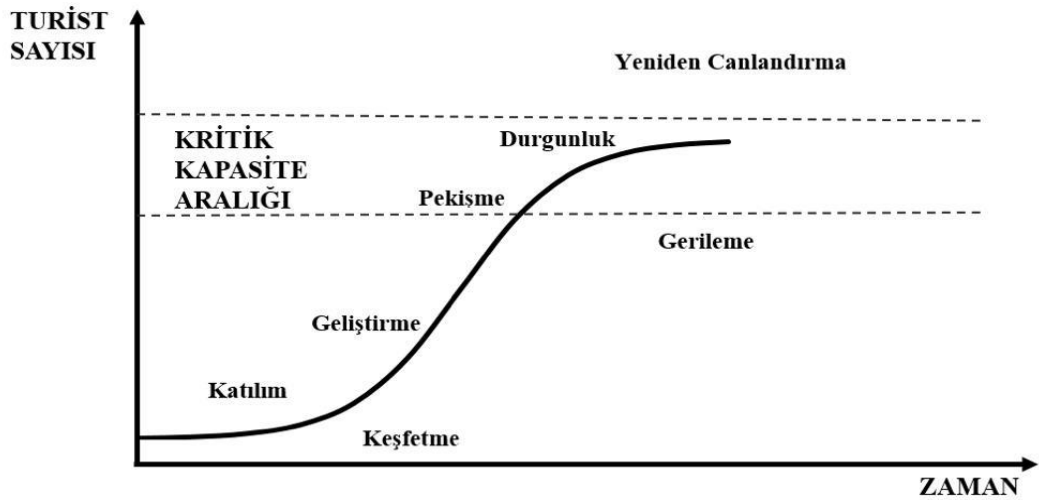
Bu nedenle bir destinasyondaki turizm gelişiminin yerel halktaki yansımalarını anlayabilmek ve yerel halk-turist arasındaki etkileşimin boyutlarını ölçebilmek için gruplar arasındaki ilişkinin niteliğini ve nasıl geliştiğini detaylı irdelemek

gerekmektedir. Hewstone ve diğerleri (2014) de benzer şekilde, temas eden grupların veya kültürlerin kişisel özelliklerine göre temas etkisinin boyutunun farklı olabileceğini ortaya koymuştur.

2.2.2. Butler'ın Turistik Yaşam Döngüsü

Bir başka turizm gelişimi yaklaşımı ise; 1980 yılında Butler'ın ortaya koyduğu turistik yaşam döngüsüdür ve bu model, destinasyonun ziyaretçi sayısı ve altyapısı arasındaki ilişkiye vurgu yapmaktadır (Avcıkurt, 2015: 36). Butler; bir bölgedeki turistik gelişimi belirli dönemlere ayırarak incelemiştir. Bu dönemler; "keşfetme", "katılım", "geliştirme", "pekişme", "durgunluk", "yeniden canlanma" veya "gerileme"dir (Butler, 1980: 7). Fakat her destinasyon bu aşamaları aynı şekilde, aynı sürelerde ve belirtilen bu sırayla yaşamamaktadır.

Şekil 1: Butler'ın Turistik Yaşam Döngüsü Modeli

Kaynak: Butler, 1980: 7

Modele göre, keşfetme ve katılım evresinde yeni keşfedilmiş olan destinasyonda herhangi bir turistik donanım yoktur ve turistlerle yerel halk arasındaki etkileşim fazladır. Büyüme aşamasında ise destinasyonda yavaş yavaş turistik tesisler açılmasıyla birlikte bölgede bir turizm pazarı oluşmuştur. Yerel halkın bir kısmı bu

aşamada turizmin gelişmesinden memnun olmayabilir. Gelişme ve pekişme dönemlerinde destinasyon turizm açısından faal durumdadır. Birçok tesis faaliyet göstermektedir ve turistlerin destinasyona olan ilgisi çok fazladır. Durgunluk döneminde taşıma kapasitelerinin sınırına ulaşan destinasyonda turist sayısı zirvededir. Turistik tesisler talebi karşılayamamaya başlamakta ve bölgede turizmin gelişmesinden kaynaklı olumsuzluklar baş göstermektedir. Bu evreden sonra destinasyon ya gerileme ya da yeniden canlanma evresine girer. Eğer destinasyondaki kontrolsüz turizm gelişimi çeşitli yöntemlerle kontrol altına alınabilirse, sürdürülebilir turizm anlayışı desteklenirse ve yerel yönetimlerle turizm sektörü çalışanlarının işbirliği sağlanırsa destinasyon yeniden cazibe merkezi haline gelebilir. Fakat destinasyonda artık geçerliliğini yitirmiş demode turizm anlayışı hakim olmaya devam ederse ve destinasyon kaderine terk edilirse destinasyonun gerileme evresine girip gözden düşmesi kaçınılmazdır.

Bu model esas olarak destinasyondaki altyapı ve ziyaretçi sayısının artmasından kaynaklı olarak yaşanabilecek olumsuzluklara odaklansa da bir destinasyonun durgunluk ve gerileme aşamasına gelmesinin başat sebeplerinden biri de yerel halkta turizmin gelişmesinden kaynaklı olarak yaşanan memnuniyetsizliktir. Butler'a göre destinasyondaki turist sayısı arttıkça başlangıçta turistlerin gelmesinden ötürü memnun olan halkta, sonradan kuşklar ortaya çıkmaya başlayacaktır. Çünkü başta hem yerel yönetimleri hem de yerel halkı memnun eden ekonomik getiriler bir süre sonra turizm gelişiminin kontrolsüzce artmasıyla yerini sosyal ve fiziksel olarak ortaya çıkan olumsuzlukların getirdiği memnuniyetsizliğe bırakacaktır (Çalışkan ve Tütüncü, 2008: 128).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ETNOMERKEZCİLİK

3.1. ETNOMERKEZCİLİK KAVRAMI

Etnomerkezcilik sözcüğü, etimolojik olarak Yunanca’da halk ya da ulus anlamına gelmekte olan “ethnos” ve merkez anlamındaki “kentron” sözcüklerinden türetilmiştir (Gudykunst ve Kim, 2003: 137). Etnik bakımdan merkezîyetçilik anlamına gelen etnomerkezcilik, farklı kültürlerle karşılaşan kişinin algıladığı her kültürel özelliği kendi kültürüne göre -kendi kültürünü merkeze alarak- yorumlaması anlamına gelmektedir. Kavramın ilk olarak William Graham Sumner tarafından 1906 yılında kullanıldığı düşünülse de (Sumner, 1906: 13; Myers, 2015: 202) Ludwig Gumplowicz (1881) yayınında etnomerkezciliği ele alarak, bir grubun diğer gruptan üstün olması şeklinde tanımlamıştır. Daha sonra 1898 yılında sosyal bilimci olan William McGee tarafından etnomerkezcilik kavramı kullanılmıştır. Sanayileşmemiş toplumlarda etnomerkezcî tutumların daha fazla görüldüğünü belirten McGee, araştırmasını Kızılderililerin bir kabilesinde gerçekleştirdiği için bu kavramın “kabile-merkezcilik” anlamında da kullanılabileceğini ve etnomerkezciliğin kabilenin “safkan”lılığını sağlamak için düşmanca tutumlara neden olabileceğini belirtmiştir (McGee, 1898: 154).

Sumner'a (1906) göre ise etnomerkezcilik ayrımcı tutum ve davranışların evrensel bir sembolü gibidir. Bunun nedeni her toplum kendi kültürel özelliklerini yüceltip, her şeyden üstün ve yüce görürken başka toplumların kültürlerini küçümsemektedirler. Yine Sumner'a göre etnomerkezcilik; grup onurunu ve kibrini, dış gruplara karşı besleyip büyötmektedir. Öte yandan Segall’e göre (1979) etnomerkezcilik artık tüm ölkelerde ve toplumlarda görölebilen evrensel bir olgudur. Kıyaslamaya konu olan, sonradan karşılaşölan ve yorumlanan diğör toplumların kültürel özellikleri soyut veya somut olabilmektedir. Etnomerkezcî tutum ve davranışlar toplumlar arası ayrımcılığı tetiklerken, farklı gruplar veya kültürler arasındaki sınırları da belirlemektedir. Örneğini; dil, aksan, din veya fiziksel özellikler gibi topluma özgü karakteristik farklılıklar etnomerkezcî davranışların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Hirschfeld 1996; Kurzban ve diğörleri, 2001; Sumner

1906).

Etnomerkezcilik kavramı detaylı ele alınmadan önce etnik kimliğin tanımını yapmak doğru olacaktır. Örneğin; İngilizcede etnik grupları ya da etnik toplulukları tanımlayan bir kavram veya terim bulunmamaktadır (Smith, 2002: 45-46). Öte yandan Yunancada bulunan “ethnos” terimi soya ve biyolojik farklılığa dayanan kültürel çeşitliliği vurgulamakta ve grup içindeki kültürel özelliklerin birbirlerine olan benzerliğinin altını çizmektedir. Fransızcada yer alan “ethnie” (etni) terimi ise tarihsel bir topluluğun ve kültürel farklılıkların altını çizmektedir. Barth'a (2001: 28) göre ise etnik kimlik değer yargılarıyla belirlenen kültürel bir oluşum olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak etnik kimliğin, tarihsel ve kültürel bağlamda incelenmesi gereken ve bir halkı diğerinden ayıran karakteristikleri içeren bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. Böylelikle ortak bir soya, paylaşılan ortak anılara, ortak bir kültüre, dayanışma duygusuna, kolektif bir isme ve bir bölgede kurulan bağa sahip olmak toplumun etnik kimliğini belirlemektedir (Smith, 2002: 47-57; Smith, 2004: 42). Fakat tüm tarihsel ve kültürel geçmişten süzülüp ortaya çıkarılan etnik kimliğin ne kadar doğal olduğu ve herkes tarafından ne ölçüde nesnel görüldüğü ve benimsendiği tartışmalıdır.

Etnomerkezcilik tanımında birçok farklılık bulunmaktadır; fakat nasıl tanımlanırsa tanımlansın etnomerkezciliğin kaynağında büyük ölçüde etnik köken, kültürel farklılıklar, din ve nüfus gibi demografik farklılıklar bulunmaktadır (Myers, 2015: 204). Nüfusun buradaki etkisi ise şu şekilde görülmektedir: Myers'e (2015) göre; nispeten homojen nüfusa sahip olan ülkeler, heterojen nüfusu olanlardan daha fazla etnomerkezci tutumlarla davranma eğilimindedir. Her kültürden kişiler; kendi kültürlerindeki ahlak anlayışlarının, giyim şeklinin, güzellik anlayışının, dini ritüellerinin, evlilik şeklinin, adetlerin diğerlerine oranla en doğru olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle kişiler, farklı kültürlerle karşı belli ön yargılara sahiptirler (Kock ve diğerleri, 2019; Özkalp, 2005).

Antik uygarlıklara bakıldığında günümüz uygarlıklarından daha kozmopolit bir yapıda oldukları görülmektedir. Bu toplumlardaki ayırım yalnızca uygar-barbar şeklinde yapılmış olup belli bir kültüre, etnisiteye veya topluluğa karşı bir ötekileştirme söz konusu değildir. Orta Çağda ise insanlar genel olarak ırklarına değil inançlarına göre, yani Hristiyan, Müslüman olmalarına yönelik ayrımcılıklar

yaşamışlardır. Esas ırkçılık bilinci 18. yy.'dan sonra görülmeye başlamıştır (Şenel, 1993: 35). Endüstri devriminden sonra kapitalist sistemin yükselişe geçmesiyle birlikte üreticiler ürettiklerini geniş pazarlara ulaştırmak istemiştir. Böylece feodal sistemler yıkılmış, yerine ulus bilinci ve ulusçuluk geçmiştir. Emperyalizm olgusu ise yayılmacı anlayışını “kültürel ırkçılık” temelinde inşa edip geliştirerek -belki de bunu kendisine dayanak yaparak- etnomerkezciliğin yükselişe geçmesine neden olmuştur (Balibar, 1993: 85). Özellikle batılı yaşam biçiminin makbul olduğunu vurgulamak, bu tarz bir yaşam şeklinde ortaklaşmak ve bu yaşam tarzını “gelişmemiş ülkeler” olarak adlandıran ülkelerden korumak amacıyla kültürlerin eşitsizliği ve farklılığı vurgulanmıştır. Böylece egemen güçlerin egemenliğini yalnızca ekonomik değil sosyal ve kültürel alanlarda da gösterme imkanı olmuştur (Mora, 2008: 211). Etnomerkezciliğin tarihsel yolculuğuna bakıldığında sosyal yaşantıdan ekonomiye, kültürden politikaya etki ettiği birçok farklı alan olduğunu görmek mümkündür. Bu nedenledir ki; bu kavram yalnızca sosyologlar ve antropologlar tarafından değil, farklı pek çok bilim dalından ve disiplinden araştırmacılar ve düşünürler tarafından da tartışılmaktadır (Bizumic, 2015a: 537).

Etnomerkezci davranışlarda; iç grupla işbirlikçi ilişkiler mevcutken dış grupla işbirlikçi ilişkiler bulunmamaktadır. Bununla beraber LeVine ve Campbell’a göre (1972) iç gruplar kendilerini üstün, erdemli, evrensel standartlara ve orijinal geleneklere sahip bir topluluk olarak görmelerinin aksine dış grupları ise; daha aşağı, zayıf ve ahlaksız kabul edebilmektedirler. Hammond ve Axelrod'a göre (2006) ise etnomerkezcilik, ayrımcı davranışları içerse de çoğunlukla iç gruba bağlılığa odaklanmaktadır. Etnomerkezci tutum ve davranışlar kişilerin çoğunlukla kendi gruplarının (iç grup) lehine, diğer grupların (dış grup) ise aleyhine olacak şekilde ön yargılı olarak hareket etmelerine neden olmaktadır. Öte yandan etnomerkezci tutum ve davranışlara sahip kişiler, kendi ait oldukları iç gruplarının tutum ve davranışlarını dış grupların ait olduğu kültürlerle karşı muhafaza etmektedirler. Bu anlamda etnomerkezcilik genel olarak negatif bir olgu olarak düşünülse de bir yandan da kişilerin kendi gruplarının hayatta kalmasını, dayanışmasını, uyum içinde olmasını, beraberliğini, birbirlerine olan bağlılığını ve etkinliğini besleme gibi bir işleve de sahip olmaktadır. Psikolojik ve antropolojik olarak bakıldığında etnomerkezciliğin daha çok iç grup fanatikliği olduğunu ve yabancı düşmanlığının etnomerkezcilikten çok

“ksenofobi” (xenophobia) kavramı bağlamında incelenebileceğini savunan görüşler bulunmaktadır (Kroeber, 1948). İç grup fanatikliğini -veya kayırmacılığını- oluşturan özellikler genellikle cilt rengi ve dil gibi gözlemlenebilir özellikler olabildiği gibi, iç gruba özgü ortak bir hikayenin, tarihin, kültürün ve hatta mizah anlayışının oluşturabileceği ilk bakışta gözlemlenemeyen özellikler de olabilmektedir. Fakat iç grubu veya kişinin kendi ait olduğu kültürü kayırma davranışının ortaya çıkabilmesi için kişinin kendi grubundan veya kültüründen farklı bir kültürün veya grubun daha bulunması gerekmektedir. Böylece farklılıklara karşı kendi kültürümüz veya grubumuzu etnomerkezci bir eğilimle koruma, ayırt etme veya yüceltme eğiliminde bir davranış ve tutumunda bulunmuş oluruz. Öte yandan iç grup kayırmacılığı ve dış grubu ötekileştirme tutumlarının her zaman aynı anda ortaya çıkmadığından bu kavramların tek bir boyut halinde ele alınmaması gerektiği savunan yazarlar da bulunmaktadır (Bizumic ve Duckitt, 2012: 892). Bunun nedeni bu iki farklı tutumun farklı motivasyonlardan kaynaklanabileceği ihtimalidir.

Araştırmalar grup içi kayırmacılığın grup içindeki en ufak keyfi bir durum halinde bile tetiklenebileceğini göstermektedir (Tajfel, 1970: 98). Brown'a (2004) göre grup içi ön yargı veya kayırma davranışı, doğuştan gelen 'yatkinlik' davranışdır ve bugünkü milliyetçilik, ırkçılık gibi düşünceler bu çok eski -belki de binlerce yıllık- etnomerkezci davranışların kalıplaşmasıyla oluşmaktadır. Fakat her etnomerkezci davranış yabancı düşmanlığı anlamına gelmemektedir. Etnomerkezçiliğin belki de ksenofobiden ayrıldığı nokta budur. Öte yandan kontrol altında tutulabilen etnomerkezci duygu ve tutumlar vatanseverlik veya kendi toplumu için fedakarlık yapma noktasında kullanışlı bir özellik olarak görülmektedir (Neuliep ve McCroskey, 1997: 389).

Benzer şekilde bir ayırım da sosyoloji kuramları ile yapılmaktadır. Çatışmacı görüş ve yaklaşıma göre etnomerkezci tutum ve davranışların farklı toplumlar arasındaki çatışmayı güçlendirdiğinin ve toplumların veya grupların değerini düşürdüğünü vurgularken; yapısal işlevselci görüşe göre etnomerkezci tutum ve davranışlar, toplum veya grup onurunu geliştiren, toplumda birlik ve beraberliğin sağlanmasına hizmet eden ve bunun devamlılığını sağlayan bir kavram olarak görülmektedir (Schaefer ve Lamm, 1995: 81). Etnomerkezci tutum; karşılaştırmalı kültür araştırmacıları ve toplumsal antropologlar gibi toplumları ve kültürleri

inceleyen bilim insanlarının ve araştırmacıların bakış açılarında bulunabildiği gibi, bireylerin gündelik hayat etkinliklerinde, algılamalarında ve davranışlarında da rastlanılabilmektedir (Er, 2005: 11).

Etnomerkezcilik, çok eski bir kavram olmakla birlikte etnomerkezcilikle ilgili ilk bilimsel çalışma 1950 yılına dayanmaktadır. Adorno, Frenkel-Brunswick, Levinson ve Sanford'un (1950) "The Authoritarian Personality" (Otoriter Kişilik) adlı çalışmasında özellikle; ırkçı, antisemitik, antidemokratik kişiliğe odaklanılmaktadır. Adorno'ya göre etnomerkezcilik ırkçılığın bir çeşididir. Levinson'a göre ise etnomerkezcilik temelde iç grup-dış grup ayrımına dayanmaktadır. Bu ayrımı ortaya çıkaran unsurlar ise kalıpyargılar, negatif imaj ve düşmanca davranışlardır. Bununla ilgili bir diğer araştırma Taylor ve Jaggi (1974) tarafından yapılmıştır ve ilk olarak "etnomerkezcilik ön yargı davranışı" kalıbının kullanıldığı çalışmadır. Bu çalışmaya göre iç gruba karşı pozitif yargılar beslerken dış gruba karşı negatif ön yargılarımız vardır. Örneğin; iç gruptan birileri başarılı olduysa "onlar zaten zekiymiş, çalışkandı" gibi ifadeler kullanırken; dış gruptan birileri bir başarı gösterdiğinde "şansı yaver gitti" diyebilmekteyiz.

Allport (1954), etnomerkezciliği "bizden olmayan" diğer tüm grupları dışlayan korunaklı bir psikolojik ada olarak tanımlarken; filozof Tzvetan Todorov (1993) ise, kişinin kendi kültürel özelliklerinin ve kimliğinin dünyanın her yerinde geçerli olduğunu dogmatik bir şekilde savunması olarak tanımlamaktadır. Grant (1992, 1993), Grant ve Brown (1995) yaptıkları çalışmalarda ise sosyal kimliği tehdit eden unsurların varlığının etnomerkezciliği teşvik ettiğini ortaya koymuşlardır. Bu araştırmaların bulgularına göre; bir kişi sosyal kimliğini tehdit edici bir durumla karşılaştığında etnomerkezcilik bir tavır geliştirerek hem tehdit unsurunu dış grup yerine koyarak savunma mekanizması geliştirir hem de o tehdit edici unsurlara veya kişilere karşı belli kalıpyargılar geliştirir. Sosyolog Oliver C. Cox (2000: 70), sosyologların genellikle etnomerkezciliği "bir gruptaki duygu topluluğunu ifade eden sosyal bir tutum" olarak düşündüklerini belirtmiştir. Ayrıca kavramsal olarak bir kişinin etnomerkezcilik tutumlarına sahip olması, her zaman dış gruba karşı düşmanca tutumları içermez; iç gruba karşı "daha fazla" iyi tutumu da içerebilmektedir (Bizumic ve Duckitt, 2012: 891). Neuliep ve McCroskey (1997, 2001) ve Neuliep, Chaudoir ve McCroskey (2001) de çalışmalarında etnomerkezciliğin daha çağdaş bir tanımını

önermişlerdir. Bu çalışmalara göre; etnomerkezcilik kişisel bir bozukluk ve salt ayrımcılığı içeren bir davranış veya tutum değil, aksine herkesin yaşayabileceği tanımlayıcı ve betimleyici bir süreçtir. Ayrıca yine bu çalışmalara göre; kültürlerarası etkileşimde bulunulan her durumda az veya çok etnomerkezci bir durumun yaşanılacağı kaçınılmazdır. Buna karşın kültürlerarası iletişimde etnomerkezcilik seviyesi ne kadar yüksekse o oranda iletişimsel bozukluklar yaşanılacağı da göz ardı edilmemektedir. Guan (1995) da benzer şekilde etnomerkezciliğin kültürlerarası iletişimde tek taraflı ve benmerkezci bir diyaloga sebep olarak ilişkileri zayıflatabileceğini vurgulamaktadır.

EMIL kültürü en genel haliyle; “evden uzaklaştığında seni yabancı yapan şey” olarak tanımlamıştır (EMIL, 2006: 6). Bu tanım kişilerin kültürlerine olan aidiyetlerine atıf yapmaktadır. Öte yandan bizim kültürümüzden veya toplumumuzdan farklı olan her topluma, kültürümüzle birlikte şekillenerek oluşturduğumuz kendimize ait bakış açısıyla yaklaşırız. Aksi bir durumda kişiler, toplumdan soyutlanarak kopuk hale gelecektir. Dolayısıyla insanlar büyüdükçe ve yeni kültürlerle karşılaştıkça öğrendiği her yeni bilgiyi, içine doğduğu ve mensubu olduğu kültürün bilgileriyle değerlendirmektedirler. Hofstede'e (1991) göre herkes etnomerkezci tutum veya duygulara sahip olarak doğmaktadır. “Bir insan için benmerkezcilik neyse etnomerkezcilik de odur.” der Hofstede. Her insan bir kültüre mensup olarak dünyaya gelir ve o kültüre ait bir fert olarak yetişir. Antropolog Melville J. Herskovits de, her insanın - dile getirsin ya da getirmesin - kendi kültürünün en geçerli ve doğal olduğuna dair bir duygusu olduğunu savunmaktadır (Herskovits, 1972: 21). Etnomerkezcilik kavramı çerçevesinde yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu bu kavramın olumsuz yönlerine dikkat çekerken, çok küçük bir kısmı grup içi bağlılığa odaklanmaktadır (Adorno ve diğerleri, 1950; Brewer ve Campbell, 1976; LeVine ve Campbell, 1972).

3.2. ETNOMERKEZCİLİĞİN BOYUTLARI

Tajfel (1983), etnomerkezciliği, pek çok olguyu ve kavramı altında barındıran bir şemsiye olarak düşünmüştür. Bu bölümde etnomerkezciliği, barındırdığı farklı olgularla birlikte ele almak amaçlanmıştır. Bu bağlamda etnomerkezcilik; güven, iletişim, kalıpyargılar, ön yargılar, tehdit, ötekileştirme ve ayrımcılık ile hoşgörü ve

saygı gibi kavramlarla birlikte tartışılmıştır.

3.2.1. Güven

Etnomerkezci eğilimlere sahip kişiler dış grupları iç grubun amaçlarını tehdit ettiği şeklinde algıladıklarından, dış gruplara karşı güvensizlik eğilimindedirler. Etnomerkezcilik dış-grup yeterliliği ve güvenilirliği algılarını olumsuz etkiliyorsa, dış-gruplar güvenilir değildir (Neuliep and McCroskey: 2005: 45).

Neuliep ve McCroskey (1997: 386) ve Nagel (1994: 154) etnomerkezcinin hem iyi hem de kötü yanlarının bulunduğunu ifade etmektedir. İyi yanı toplum içindeki aidiyeti ve bağlılığı arttırarak kişilerin toplumun birer ferdi haline getirmesidir. Kötü yanı ise; etnomerkezci duyguların kontrol edilmediği ve uçlara kaydığı zamanlarda ortaya çıkan milliyetçilik ve ırkçılık gibi toplumun azınlıklarına ve başka toplumlara karşı olan olumsuz ve küçültücü duyguları ortaya çıkarmasıdır. Lewis (1985) de Neuliep, McCroskey ve Nagel gibi etnomerkezci tutumların iyi yanları da olan doğal bir süreç olduğu görüşüne sahip olmakla birlikte, dünyadaki insanların birçoğunun yabancıları sevmediğini ve onlara karşı açıkça düşmanlık ve korku duyguları beslediğini de iddia etmektedir. Donk ve diğerleri (2008) tarafından da etnomerkezcilik, benzer şekilde olumlu ve olumsuz çıktıları olan kişisel psikolojik bir yönelim şeklinde ifade edilmiştir. Etnomerkezcilik bir yandan yurtseverlik ve mensup olunan topluluk için fedakarlık yapmak ve kültürel kimliği inşa etmek anlamına gelirken diğer yandan da yanlış anlamalara neden olmakta ve farklı kültürlerle iletişim kurma isteğini azaltmaktadır (Donk ve diğerleri, 2008: 29-30).

Etnomerkezcilik, farklı toplumlardan gelen kişilerin oluşturduğu hayatın her alanında incelenebilen bir olgu olmaktadır. Kişilerarası, gruplararası, örgütlerarası veya farklı toplumlar arası her alanda etnomerkezci tutum veya davranışların görülebileceğini söylemek mümkündür. Örneğin; Amerika gibi çok kültürlü ülkelerde göç trendleri, kültürel ve etnik çeşitlilik bağlamında etnomerkezcilik olgusundan bahsedilebilir (Neuliep ve McCroskey, 2005: 45). Bu unsurların yanı sıra yaşanan sosyo-politik olaylar da etnomerkezci davranışları doğurabilmektedir. Örneğin; 11 Eylül saldırısı sonucunda Amerika'da islamofobinin yükselen bir düşünce eğilimi olması ya da Türklerin Almanya'ya çalışmak amacıyla göç etmesi sonucu Almanlarda

Türklere karşı düşmanlığın arttığı bilinmektedir (Miegel, 2002 -2006). Bu durum iç grup bağlılığını ve aidiyetini arttırırken, kendi ırkından/halkından/grubundan olmayanlara karşı güvensizlik duygusunun da artmasına neden olmaktadır. İç gruba duyulan güvenin ve dış gruba duyulan güvensizliğin birbirini besleyen nitelikte olduğu görülmektedir.

3.2.2. İletişim

Etnomerkezciliğin doğasında olan 'kendi penceresinden bakma' eğilimi kişilerarası iletişimde belirli güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Öte yandan kültürel özellikler de kişilere deneyimleri nasıl algılayıp yorumlayacaklarını öğrettiğinden (Avcıkurt, 2015: 163) öznel bakış açısı, etnomerkezcilikten etkilenmektedir. Kim ve Hubbard'a (2007) göre ise kişilerin farklı toplumlara, olaylara, gruplara, kültürlere kendi penceresinden bakma hali diğer insanlar için işlevsel ve anlamlı görünen pek çok şeyi çarpıtmamıza veya yanlış yorumlayıp anlamamıza neden olmaktadır. Tüm bunlar sınırlandırıcı, kısıtlayıcı ve baskıcı bir tutum ortaya çıkararak, kişiler arasındaki iletişimi ve dolayısıyla ilişkileri olumsuz bir şekilde etkilemektedir. İletişimde görülen kısıtlama, bozukluk ve sınırlamalar kültürlerarasındaki bilgi alışverişini de engellemektedir. Bu da gelişim ve değişimin önündeki bir başka engeldir.

Etnomerkezcilik düzeyinin yüksek olduğu bireyler diğer gruplardan ve toplumlardan insanları yanlış anlama eğiliminde olup, onların davranışlarını yanlış yorumlamaktadır. Bunun yanı sıra, etnomerkezciliğin daha da fazla görülen bir düzeyi, kültürlerarasındaki iletişimi kullanışsız bir şekle getirirken farklı kültürlerden bireyler arasında yaşanan etkileşim üzerinde de sosyal anlamda mesafe oluşturmaktadır (Chen, 2010: 3).

Kültürlerarası etkileşimde en önemli unsur dildir. Fishman (1980) ve Akarsu'ya (1998) göre bireyler bir dili öğrenirken, yalnızca o dilin gramerini değil kültürünü, tarihini, sözlü ve yazılı geleneklerini, geçmişini ve öyküsünü de öğrenmektedirler. Bu hususta yeni bir dil ile ilk kez karşılaşan birey, esasen kendi kültürünün dışında var olan bir başka kültürün varlığını kabul etmiş olur (Roche, 2001: 16). Roche'ye (2001) göre farklı bir dille karşılaşan birey iki farklı şekilde tepki verir.

İlki dili ve dolayısıyla kültürü kabul edip benimsemek, ikincisi de dili ve kültürü reddetmektir. Bu reddediş tavrı, içinde etnomerkezci eğilimler barındırmakla beraber, reddediş devam ettiği takdirde ise kültür ve kimlik çatışmalarına da yol açmaktadır.

Bu bağlamda kültürlerarasındaki iletişim güçlüklerine neden olan en önemli faktör olan dil farklılıklarının ve dilin kullanım şeklinin de toplumların bakış açısını belirlemede önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Dilde yer alan “biz”, “onlar”, “bize karşı onlar”, “karşı taraf”, “öteki” gibi dilsel düzeydeki kullanımlar düşünsel düzeyi de etkileyerek şekillendirmektedir. Jandt'a (1998) göre bu kelimelerin kullanımlarındaki ve bu kelimelere atfedilen her anlam, kişilerin algıları üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır.

3.2.3. Kalıpyargılar

“Biz”, “onlar”, “öteki” gibi kelimelere yüklenen anlam ve hangi topluluk, grup, kültür, kişi için kullanılacağı konusu ise toplumların tarihsel arka planıyla ilgilidir. Farklı kültürlerin tarih boyunca yaşadıkları, kültürlerarası olaylar ve durumlar, iletişimin nasıl olacağını belirlemektedir. Kültürlerarasındaki iletişimi şekillendiren ve etnomerkezci durumların ortaya çıkıp çıkmayacağını belirleyen başlıca faktörler ise kalıpyargılar ve ön yargılardır. Kağıtçıbaşı'ya (2005) göre kalıpyargılar; herhangi bir sosyal kategoriye, topluluğu, kültürü, grubu vb. duyduğumuzda aklımıza ilk gelen yargılardır. Kalıpyargılar düşüncelerimizi şekillendirdiği gibi beklentilerimizi de belirlemektedir (Kağıtçıbaşı, 2005: 251). Demirtaş (2004) da kalıpyargıları kişilerin toplumlara veya gruplara olan bilgisi, beklentisi ve inançlarını içeren bilişsel bir yapı olarak tanımlamaktadır (Demirtaş, 2004: 38). Bu tanımlardan hareketle örneğin; erkeklerin iyi yemek yapamayacağına dair bir kalıpyargımız (inancımız veya bilğimiz) varsa, bir erkek yemek yaptığında o yemeğin kötü olacağına dair bir beklenti içine gireriz ve yemeği tadarken bize göre yemeğin kötü olma olasılığı iyi olma olasılığından daha yüksektir. Öte yandan Kağıtçıbaşı (2005), hayatta kişileri, grupları ve toplumları kategorilere ayırmanın en kolay yolunun onları “bizden olanlar ve olmayanlar” olarak algılamak olduğunu belirtmektedir. Bu algılama aynı zamanda iç grup-dış grup etkisini vurgulamaktadır. Bizden olanlar iç grupken, bizden olmayanlar dış grubu oluşturmaktadırlar. Bu algılayış şekli bir grubun mensubu olan tüm

elemenlerin aynı olduğu kanısına yol açmaktadır. Örneğin; Almanların dakik olması veya Çingenelerin suça eğilimli olması düşüncesi kalıpyargılara örnek gösterilebilir. Kalıpyargılar bizleri birtakım genellemeler yapmaya itmektedir. Bu genellemelerin doğruluğu tartışmalıdır. İç grup ve dış grubun çok benzer olmaları durumunda bile (Örneğin; sahada buluşan iki farklı voleybol takımı), iç grubun -iyi anlamda- daha farklı olduğunu düşünmek mümkündür.

Bilişsel ve sosyal deneyimlerin toplamıyla elde edilen kalıpyargılar, bir yandan kişilerin iç gruplarıyla olan aidiyetlerini güçlendirirken bir yandan da dış grupla olan farklılıklarını ve sınırlarını belirleyen bir enstrüman işlevi görmektedir (Ibroscheva ve Ramaprasad, 2008). Kalıpyargı (stereotip) kavramı ilk kez gazeteci Walter Lipmann tarafından 1922 tarihli “Public Opinion” adlı eserde etnik grupların birbirlerine olan yaklaşımları üzerinden kullanılan bir kavram olsa da zamanla kavramın içeriği genişleyerek herhangi bir grubun diğerine olan basmakalıpsal yaklaşımlarını ifade etmek için de kullanılagelmiştir (Jandt, 1998: 71). Walter Lipmann'a (1945: 3) göre kalıpyargılar “kafamızın içindeki resimler”dir. Bu tabire göre kişiler sonradan karşılaştıkları toplulukları tek tek anlamak ve incelemek yerine, anladıkları kadarıyla genel bir yargı oluşturmayı ve resmin kalanını kendi kafalarında oluşturdukları yargılara göre tamamlamayı tercih etmektedirler. Bu resmetme sürecinde resme dahil olan ayrıntıları biliyorsak “bilindik, tanıdık”, bilmiyorsak “yabancı, farklı” olarak kategorileştirebiliriz (Lipmann, 1945: 81-90).

Kalıpyargılar ve ön yargılar çoğu zaman birbirine benzetilir; fakat ön yargılar aynı toplumdan veya gruptan kişilere karşı da sahip olunan bir duygudur (Kartari, 2001: 192). Ön yargı, bir konu, kişi veya şey hakkında önceden düşünülmeden ve araştırılmadan varılan yargıdır. Kalıpyargı ve ön yargı arasındaki temel fark ise şudur; kalıpyargılar olumlu veya olumsuz olabilirken, ön yargılar her zaman olumsuzdur (Harlak, 1991: 21). Göregenli'ye göre (2011) kalıpyargılar ve ön yargılar temelde birbirinden farklı kavramlar olsa da birbirlerini tamamlayıcı bir işleve sahiptirler; çünkü olumsuz olan kalıpyargılar ön yargıların oluşmasına yol açmaktadır. Kalıpyargıların olumlu olduğu durumlarda ise; kişiler, işletmeler, toplumlar veya ülkeler bu olumlu kalıpyargıyı bir imaj haline getirerek kitle iletişim araçlarıyla kitlelere aktarmaktadırlar. Böylece olumlu kalıpyargıdan doğan olumlu imaj, reklam ve tanıtım için araçsallaştırılmış olmaktadır (Öztürk, 1997: 9-10). Ulusların birbirlerini

değerlendirmesinde ve kültürlerarası iletişimde imaj boyutu önem arz etmektedir. Toplumların, grupların veya kişilerin üç çeşit imajı bulunmaktadır. İlki kendilerine karşı geliştirdikleri kendi gözlerinde nasıl olduklarına dair imaj, ikincisi “öteki”ne karşı bakış açılarını belirleyen imaj, üçüncüsü ise başkalarının kendileri için oluşturdukları imaja bakış açısıdır (Tezcan, 1997: 114). Kendilerine karşı geliştirdikleri bakış açısını belirleyen imajla, başkalarının onlara karşı geliştirdikleri imajın farklılığı toplumların, grupların veya kişilerin arasındaki gerilim düzeyini belirleyici bir etkiye sahiptir (Millas, 2002: 26). Bu anlamda bakıldığında kalıpyargıların turist ve yerel halk arasındaki ilişkilerin nasıl olacağını belirlemede çok etkili bir faktör olması kaçınılmazdır. Turistin, yerel halkın kültürüne ve çizdiği imaja duyduğu saygı, yerel halk tarafından turistlerin olumlu bir şekilde karşılanmasını sağlayarak ilişkilerin gelişmesine yol açacaktır. Rızaoğlu'na (2012) göre, karşılaşılan toplulukla ilgili bilgimiz olmadığı durumlarda aradaki belirsizliği giderme refleksiyle kalıpyargılar üretiriz. Bu kalıpyargılar yerli halk kadar turistler tarafından da üretilmektedir ve bizden sonraki kuşaklara aktarılan bir bilgi haline gelmektedir. Özellikle kitle iletişim araçları topluluklar ve kültürlerarasındaki belirsizliği ve bilgi eksikliğini gidermede çok önemli bir yere sahiptir. Kitle iletişim araçları gibi ikincil araçlarla elde edilen kalıpyargılar genellikle turist-yerel halk ilişkilerini olumsuz etkilemektedir (Rızaoğlu, 2012: 326-327). Örneğin, turistlerin yerel halkın kültürüne, adetlerine, geleneklerine veya direkt olarak kendisine karşı sahip olduğu yanlış ve olumsuz kalıpyargılar turistin yerel halk ile bütünleşmesini ve iletişimini olumsuz olarak etkileyecektir. Burada kötü etkileşimi ve olumsuz duyguları giderici kilit nokta, yerel halkla ilgili doğru ve fazla bilgiye sahip olmaktır. Aynı husus yerel halkın turistlere karşı bakışı için de geçerlidir.

Kalıpyargı kavramı bilişsel süreçlerin olduğu kadar toplumsal deneyimlerin de bir simgesi olarak ait olma duygusu oluşturmak ve iç grupla dış grup arasında ayrım yapabilmek için bir araç haline gelmektedir. Bu nedenle kalıpyargılar, gruplararası ve kültürlerarası ilişkilerin araştırılmasında önemli bir kavram haline gelmiştir (İbroscheva ve Ramaprasad, 2008: 1). Kalıpyargılar aynı zamanda mensubu olduğumuz toplumun dışındaki toplumlarla ilgili sahip olduğumuz sınıflandırılmış ve genellemelerle oluşturulmuş inançları da kapsamaktadır. Bu inançlar karşı grubun (dış grubun) fiziksel, karakteristik, sosyal veya psikolojik özelliklerine dair duyulan

inançlar olabilmektedir ve genellikle düşmanlık ve ayrımcılık gibi duyguları meşrulaştırması için araç olarak kullanılmaktadır (Martin ve Nakayama, 2005: 48).

Kartarı'ya (2001) göre kalıpyargılar, çevreyi tanımlamaya ve algılamaya yarayan kemikleşmiş kanılar ve bilişsel formlardır. Belirli tipolojiler üzerinden çevreyi anlamlandırırken gerçeği de kendimize göre yeniden yaratmış olmaktadır (Kartarı, 2001: 191). Bar-Tal'a (1997) göre ise kalıpyargıların oluşumları toplumların ve kültürlerin sosyal, psikolojik ve ekonomik arka planlarındaki durumlarla direkt olarak ilgilidir. Kalıpyargılar; ilişkilerin doğasının, ilişkilerin tarihi ve tarihsel gelişiminin, sosyo-politik ve ekonomik faktörlerin biraraya getirilip süzgeçten geçirilerek ortaya çıkarılan algılayışlardır.

Kalıpyargıların bilişsel, psikodinamik ve sosyo-kültürel olmak üzere üç işlevinin bulunduğu bahsedilmektedir (Ashmore ve Del Boca, 1981'den akt. Snyder ve Miene, 1994: 36-37). Bilişsel işlev, dünya ile ilgili tanımlanamayan veya algılanamayan şeylerin kalıpyargılar vasıtasıyla boşlukları doldurarak anlaşılmasını sağlamaktadır. Böylece sosyal dünyadaki belirsizlik ortadan kaldırılarak daha güvenli bir şekilde yaşamaya devam edilmektedir. Psikodinamik işlev, farklı ve dış grupları çeşitli kalıpyargılar üretmek vasıtasıyla bir yere konumlandırmayı ve böylelikle o toplumun daha az tehdide maruz kalarak benliğinin korunmasını sağlamaktadır. Son olarak sosyo-kültürel işlev ise, kalıpyargıların iç gruplarda sosyal uyumlaştırmayı ve grup içi aidiyeti ve bağlılığı arttırmasıdır. Aynı toplum içinde aynı kalıpyargılara ve dolayısıyla beklenti ve inançlara sahip olmak, toplumun içsel etkileşimini arttırıcı ve güçlendirici bir etki yaratmaktadır.

3.2.4. Ön Yargılar

Farklı kültürlerin, toplumların veya grupların etkileşiminde önemli bir engel oluşturan bir başka faktör ise ön yargılardır. Ön yargı kavramı etnomerkezcilikten daha eski bir kavram olmakla birlikte 20. yy'ın başlarında popülerleşmiştir (Bizumic, 2015b: 169). 1920'lerde ön yargı üzerine araştırmalar yapan sosyal bilimciler, ön yargıyı başka bir grup veya kişilere karşı gerekçesiz bir şekilde olumsuz tutumlara sahip olmak olarak tanımladılar (Duckitt, 2010: 32). Bu konuda yazılmış başlıca eserlerden biri 1954 yılında "The Nature of Prejudice" olup Gordon Allport'a aittir. Bu

eserde Allport, etnik ön yargıyı tanımlayarak etnik ön yargının 'düşmanlık ve yadsıma' olmak üzere iki içeriğe sahip olduğunu ifade etmiştir. Burada bahsedilen düşmanlığın ise bir grubun hedef alınmasıyla ortaya çıkacağını belirtmektedir (Allport, 1954). Ön yargılar; kadınlara, LGBTİ+lara, farklı dine mensup kimselere karşı yapılmakla birlikte literatürde çoğunlukla farklı etnik gruplar arasındaki ilişkilere odaklanan çalışmalarla yer almaktadır (Bizumic, 2015b: 169).

Ön yargı kelimesinin etimolojik kökeni Latince'deki "önceden" anlamına gelen "prae" kelimesiyle "yargı/hüküm" anlamındaki "judicium" kelimelerinden ortaya çıkan "praejudicium" kelimesinden türetilmiştir. Böylelikle ön yargı; esnek olmaktan yoksun, katı, dogmatik ve dar görüşlü anlamlarını içeren inanç, tutum ve duygular anlamına gelmektedir (Murji, 2003: 227). Öte yandan ön yargılar yalnızca farklı ve yabancı kültürlerle karşı değil, aynı toplumun alt kültürlerine veya sahip olduğu azınlıklara karşı da ortaya çıkabilen bir tutumdur. Kartarı'ya (2001) göre ön yargılar, ön yargıya sahip olduğumuz gruplarla etkileşimin sonucunda değil, etkileşimden önce ortaya çıkmakta ve çoğunlukla ailenin düşünsel eğilimlerine paralel gerçekleşmektedir (Kartarı, 2001: 192-193). Bu durumda içine doğulan kültür kadar ailenin de insanın kişiliğinin şekillenmesinde ve diğer kültürlerle bakış açısında etkili olduğu söylenebilmektedir.

Ön yargılar da kalıpyargılar gibi bilişsel, psikodinamik ve sosyo-kültürel faktörlerle ortaya çıkmaktadırlar. Kalıpyargılara benzer olarak toplum içinde -kişiler farkında olsun ya da olmasın- belirli işlevleri bulunmaktadır (Bekiroğlu, 2011: 39-40). Bilişsel faktörler olumsuz kalıpyargılara benzer niteliklere sahiptir. Psikodinamik faktörler; kişiler için bir çeşit savunma mekanizması işlevi görürken sosyo-kültürel faktörler ise bireylerin veya grupların mensup olduğu kültürleri vurgulamaktadır (Brown ve Lepore, 1999: 451, 454). Bazı sosyal bilimciler etnomerkezciliği ve ön yargıyı kişinin öz saygısını arttıran ve kendisini iyi hissetmesine neden olan olgular olarak açıklamaktadır (Bizumic, 2015b: 171; Tajfel ve Turner, 1979).

Göregenli'ye (2011) göre ise; "olumlu" ön yargı yoktur ve ön yargılar; ön yargı beslenen kültürlerle/gruplara karşı fiziksel veya sosyal mesafe koyulan ayrımcılıkla ilişkilendirilebilecek tutumlardır. Herhangi bir toplumda hiyerarşik bakımdan gücün inşası, örgütlenme, adaletsizlik, güç ile alakalı retorik yapı ne oranda fazlaysa, avantajlı olmayan veya azınlık gruplara karşı ön yargı ve ayrımcılık da o oranda fazla

olacaktır (Göregenli, 2011: 23). Bu bağlamda ön yargıların etnomerkezci düşünme eğilimini beslediği sonucuna ulaşılabilir. Çünkü etnomerkezci düşünme tarzı kavramsal olarak farklı kültürlerle bir tür uzaklığı ve yabancılaşmayı gerektirdiğinden ön yargıların oluşması için uygun bir zemin yaratmaktadır.

Önceki bölümlerde Allport'un (1954) sosyal temas teorisine göre farklı kültürlerin biraraya geldikçe birbirlerine olan ön yargılarının azalacağı belirtilmişti. Fakat bunun her zaman bu şekilde gerçekleşmesi için belirli ön koşulların bulunması gerekmektedir. Bu ön koşullar; farklı grupların eşit statüde olması, aynı amaca sahip olmaları, işbirliği yapmaları ve otorite desteğini sağlamalarıdır (Allport, 1954: 40). Eğer bu koşullar sağlanmazsa aradaki ön yargı da ortadan kalkmamış olacaktır. Pettingrew (1998: 69) ise bu ön koşullar dışında; dış grup hakkında bilgi edinme isteğinin olması, dış grupta bağ kurma ve davranış değişikliği süreçlerinin ön yargıyı azaltmak için gerekli olduğunu da eklemiştir.

3.2.5. Tehdit

Ön yargıların ortaya çıkmasına neden olan başlıca faktör “tehdit”tir. Kendisini, mensup olduğu grubu veya toplumu tehdit altında hisseden kişiler belirli ön yargılara sahip olacaklardır (Stephan ve White, 2000: 25-27). Ernest Becker'ın terör yönetimi teorisine göre; kişiler kendi kültürel değer sistemlerini farklı kültürlerden gelen (ölüm vb.) tehditlere karşı savunma mekanizması olarak kullanmaktadır (Solomon ve diğerleri, 1991: 137). Öte yandan gruplararası tehditler kişilerin algı, duygu ve tutumlarını etkileyerek çatışmaya, korkuya ve güvensizliğe neden olabilmektedir (Gonzales ve diğerleri, 2008: 669). Bu konu bütünleşik tehdit teorisi bağlamında da ele alınmaktadır. Bütünleşik tehdit teorisine göre, gruplararası ilişkilerin duygusal boyutuna vurgu yapılmakta ve turist-yerel halk arasındaki ilişkinin boyutları da açıklanabilmektedir (Ward ve Berno, 2011: 1558). Bütünleşik tehdit teorisi, dört temel tehdit türünün varlığını işaret etmektedir. Bunlar; gerçekçi tehdit, sembolik tehdit, kalıpyargılar ve gruplararası kaygılardır (Avcıkurt, 2015: 128). Kalıpyargılara yukarıda değinildiğinden gerçekçi tehdit, sembolik tehdit ve gruplararası kaygılar bu başlık altında açıklanacaktır. Gerçekçi tehditler; bir grubun veya toplumun sosyal, fiziksel, ekonomik, siyasal açılarından tehdit altında olması durumudur ve dolayısıyla

toplumun direkt olarak refahına karşı algılanan tehditlerden oluşmaktadır (Avcıkurt: 2015: 128). Bu gibi tehditlerle karşılaşan aynı topluma mensup bireyler iç grubun çıkarlarını koruma refleksi göstererek ön yargılı, ayrımcı ve olumsuz tutum veya duygu geliştirmeye eğilimli olabilmektedirler. Gerçekçi tehditlere turizm alanından örnek verilebilir. Örneğin; turistlerin yoğun uyuşturucu kullanımından şikayetçi olan yerel halk, bu durumu sosyal bir tehdit olarak algılayıp turistlere karşı olumsuz tutum ve yargılar geliştirecektir. Ya da turistlerin bölgelerinde kalabalığa ve çevre kirliliğine neden olduğunu düşünen yerel halk bu durumu fiziksel bir tehdit olarak kabul edecektir. Sembolik tehditler ise daha çok bir toplumun inancına, normlarına, geleneklerine, diline, bayrağına vb. karşı algılanan tehditleri içermektedir (Ward ve Berno, 2011: 1559). Bir destinasyona seyahat amaçlı gelen turistlerin, yerel halkın değerlerine saygısızlık yapması, aile değerlerinde olumsuz anlamda değişime neden olması, yerel halkın kültürünü metalaştırması ve çevre tahribatına yol açması sembolik tehditlere örnek olarak gösterilebilir. Ek olarak yerel halkın kendi kimliğini tehdit altında hissetmesi de sembolik bir tehdittir. Son olarak gruplararası kaygılar ise; farklı toplumların biraraya geldiklerinde utanma, reddedilme korkusu, endişe, gülünç duruma düşme, istismara uğrama gibi nedenlerle etkileşime girememesinden kaynaklanmaktadır (Ward ve Berno, 2011: 1559). Örneğin; çeşitli nedenlerle destinasyonlarını ziyarete gelmiş turistlerle iletişime girmekten kaçınan ve endişe duyan yerel halktan kişiler, gruplararası kaygı faktörü nedeniyle kendilerini tehdit altında hissediyor olabilirler. Bütün bu faktörler kültürlerarası ilişkilerde ön yargı, tehdit ve kalıpyargılar yaratarak toplumlar veya grupları arasındaki potansiyel veya gerçekleşen iletişime engel sayılmakta ve etnomerkezci eğilimlere neden olmaktadır.

Darwin'e (1875) göre, diğer hayvanlar gibi insanlar da başka gruplara karşı kendi gruplarını tercih ederler; çünkü işbirlikçi gruplar diğer gruplara karşı avantaj kazanmaktadır. Sosyal Darwinist olan Sumner (1906) de etnomerkezçiliğin hayatta kalmaya yarayan işbirliğini sağladığına dair çalışmalar yapmıştır. Keith (1948) de benzer şekilde hayatta kalmayı iç grupla olan işbirliği ile dış grupla yapılan rekabetçiliğin dengesine bağlamaktadır. Böylelikle hayatta kalma içgüdüsünün farklı grupları tehdit olarak algılamaya neden olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu tehdit algısının zamanla farklı grupları daha aşağıda, daha az "normal" ve daha az "geçerli" görmeye yol açarak etnomerkezci tutumları beslediği çıkarımı yapılabilmektedir.

Bar-Tal'a (1997) göre, toplumu oluşturan bireyler; okul kitapları, televizyon, radyo, filmler, edebiyat, tiyatro ve hatta liderlerin konuşma tarzları ve retorikleri gibi sosyal iletişim kanalları vasıtasıyla bir kimlik ve grup aidiyetine atıf yapmaktadırlar. Böylelikle etnik, ırksal veya cinsel yönelim gibi diğer sosyal bağlamlarda herhangi bir grubun üyeleri, kendilerinden farklı gruplara ve toplumlara karşı birlik olarak, onlarla ilgili kalıpyargılar ve ön yargılar geliştirerek, onları dış grup konumuna yerleştirirler. Bahsedilen iletişim kanalları vasıtasıyla oluşturulan -ve üzerinde fikir ve söz birliği sağlanan- her tür kaynak toplumun karakteristiği üzerinde etkilidir. Bu kaynakların bir başka işlevi ise dış grupların nasıl algılanacağı üzerindeki belirsizliği gidermektir. Bu belirsizlikler giderilirken doğru bilginin yanı sıra bir yandan da belirli kalıpyargılar ve ön yargılar da üretilmiş olmaktadır (Bar-Tal, 1997: 505). Bu noktada kitle iletişim araçlarının toplumun algıları, tutumları, düşünceleri ve duyguları üzerinde ne kadar büyük bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Murphy'nin “Gerçeklere Dayanan ve Kurmaca Medya Temsillerinin Kültürel Stereotipler Üzerindeki Etkisi” adlı 1998 yılında yayımlanan çalışması da benzer şekilde medyada yayımlanan kalıpyargıların, kişilerin algılarını etkilemekte olduğunu destekler sonuçlar ortaya koymaktadır. Tüm bu çalışmaların yanı sıra unutulmaması gereken bir husus bulunmaktadır. Kalıpyargılar ve ön yargılar genelde olumsuz bir şekilde gelişse de az da olsa olumlu kalıpyargıların üretildiği de görülmektedir. Yine de medya araçlarının toplumsal ve etnik farklılıklara vurgu yapan yanı oldukça güçlüdür.

3.2.6. Ötekileştirme ve Ayrımcılık

Ayrımcılık; adalet, hukuk gibi kavramlarla ilgili olmasının yanında temelde insani bir sorundur. İnsanın düşünceleri, zihniyeti, tutumları bağlamında var olan ve yine insanı etkileyen bir olgudur (Göregenli, 2011: 21). Temel insani değerler baz alındığında cinsiyeti, ten rengi, dini, dili ne olursa olsun tüm insanlar eşittir ve eşit düzeyde vatandaşlık hakkına sahiptir. Buna rağmen eşitlik ilkesi ayrımcılığı gidermede yetersiz kalmaktadır. Örneğin; dünya nüfusunun yarısını oluşturan, her iş kolunda en az erkekler kadar başarılı olan, dünya tarihinde türlü şekillerde geri plana itilerek üretkenlikleri, başarıları, yetkinlikleri engellenen kadınlar; günümüzde politik görüşü, eğitim seviyesi, statüsü vs. fark etmeden tüm erkekler ve erkek egemen

sistemler tarafından modern toplumlarda dahi ayrımcılığa uğramaktadırlar. Üstelik bu adaletten ve eşitlikten uzak ayrımcı tutumlar; çeşitli şekillerde normalleştirilerek, işin/hayatın/doğanın gereğinin bu olduğuna yönelik sanrılarla beslenerek ve kaderselleştirilmiş bir eğilimle meşru kılınmaya çalışılmaktadır. Benzer şekillerde; bu kaderselleştirilmiş ve fitrat kabul edilmiş ayrımcılıklar; dünyanın farklı yerlerinde kadınlara, LGBTİ+lara, siyahilere, azınlık toplumlarına, farklı etnik ve kültürel kökenden çeşitli gruplara da uygulanmaktadır.

Etnomerkezci tutum ve davranışların derecesine göre “ötekileştirme”, “ayrımcılık” veya tam tersi yönde “asimilasyon” kavramları ortaya çıkmaktadır. Öncelikle ötekileştirme ve ayrımcılık kavramlarından bahsedilecektir; fakat bu kavramları anlayabilmek için “öteki” kavramını ve bu kavramın kaynağını bilmek gerekmektedir. Jackson ve Simpson'a (2003) göre öteki kavramı kimlik kavramıyla doğrudan ilişkilidir ve birini tanımlamak diğersinin de tanımlanmasını sağlamaktadır (Jackson ve Simpson, 2003: 181). Bu açıdan bakıldığında bireylerin milli, etnik ve kültürel kimlikleri; onların değerlerini, normlarını, geleneklerini, kültürlerini, alışkanlıklarını, tarihlerini ve hikayelerini ortaya koyarken ve onları bir grup veya toplum gibi bütünlüklü ve kapalı bir yapıya mensup kılarken aynı zamanda bu yapının dışında kalan her şeyi de “öteki” olarak adlandırebilmektedir. Diğer bir deyişle; “bizden olmayan”, “bize benzemeyen”, “bizden farklı olan” ötekidir. Bu bakış açısı toplumların kendi içlerinde aidiyet, bağlılık ve duygudaşlık yaratmalarına karşın geniş perspektiften bakıldığında olumsuzluk, ayrımcılık ve hatta düşmanlık yaratmaya zemin sağlayan bir bakış açısıdır. “Öteki” kavramı kelime anlamı itibarıyla de Türkçede olumsuz duyguları çağrıştırmaktadır.

Bir toplumda “öteki” olarak anılan birey veya bireyler, toplumun diğer mensuplarına göre nispeten daha az sevilir veya daha az benimsenir. Bu durum ötekileştirmeye yol açmaktadır. Ötekileştirme eylemi bir bakıma ötekileştirilen şeyi nesneleştirme halidir. Nesneleşen şey üzerinden ayrımcılık, kimlik oluşturma, tutum ve tavır geliştirme her zaman daha kolaydır. Nesneleşme eylemi aynı zamanda nesneleştirdiğimiz şey üzerinden özne olarak kişinin kendi kimliğini inşa etmeye de yaramaktadır. Bu daha çok emperyalist bakış açısına özgü bir durum olmakla beraber burada esas amaç nesneleşerek indirgenen şeye karşı “egemen özne” durumuna yükselmiş olmaktır (Parla, 2005: 11). Ötekileştirdiği şeyi nesne konumuna indirgeyen

ve kendini egemen özne konumuna çıkaran bir kişi, ötekileştirme halini kendince meşru kılmaktadır. Böylelikle aksiyon ve varlık alanını genişletmektedir. Bu tutumun ileri bir boyutu ise ırkçılıktır. Etnomerkezcilik olgusunun radikal ve olumsuz bir tür halinin ırkçılığı doğurduğunu söylemek mümkündür. Bu ırkçılık ötekileştirmenin de düşünsel olarak devamında gelen yabancı düşmanlığından kaynaklanmaktadır. Fakat etnomerkezcilik kaynaklı ırkçılık esasen biyolojik üstünlükten çok etnik ve kültürel üstünlüğe odaklanmaktadır (Taş, 1999: 49-53-55).

Kimlik kavramı Latince “idem” sözcüğünden türetilmiştir ve “aynı olma” anlamına gelmektedir. Bugünkü kullanılan kimlik (identity) kavramı ise “özdeş olma, tıpatıp benzeme” anlamlarına gelen “identical” kelimesinden sonra ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında kimlik, bir insanın hem ait olduğu topluluğu hem de bu toplumun bir ferdi olarak kendisini tanımlamada kullanılan bir kavram haline gelmektedir (Gambetti, 2008: 11). Bu bağlamda kültürlerarasındaki etkileşimi, iletişimi ve küreselleşmeyi anlayabilmek için kimlikleri ve etnisiteyi anlamının öncelik olduğu ifade edilmektedir (Jensen, 2009: 11). Etnomerkezcilik barındırdığı bu kavramlarla birlikte günlük yaşam pratiklerini etkileyen popüler bir olgu olmanın yanı sıra, siyaset bilimciler olan Kinder ve Kam’a (2009) göre birçok siyasi argümanın altında yatan veya onları etkileyip yönlendiren de bir olgu olma özelliğindedir. Özellikle popülist liderler hitap ettikleri kitleleri kontrol altında tutabilmek için, onları “yüceltmek” ve onurlandırmak için sıkça etnomerkezci tutumlarla siyasi argüman üretmektedir. Bu yönüyle bir yandan kendi görüşlerinden olmayan grupları ötekileştirip değersiz bir konuma indirgerken bir yandan da kendi kitlelerini en geçerli ve en önemli ilan ederek, etnomerkezciliği kendi politik konumları için araçsallaştırmaktadırlar.

3.2.7. Hoşgörü ve Saygı

Küreselleşme, ticaret, göç, mübadele gibi olguların yanı sıra farklı kültürlerin birarada yaşamasını sağlayan önemli bir olgu da turizmdir. Turizm; yapısı itibarıyla farklı kültürleri buluşturan, karşı karşıya getiren, geliştiren veya değiştiren niteliklere sahiptir. Kültürlerarası etkileşimlerin niteliği ve yapısı, etkileşime giren kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Burada bahsedilen kültür, bir topluma ait olduğu gibi

bir gruba da ait olabilmektedir. Aynı toplum içinde olsalar dahi kendi farklılıklarını, kendine özgümlüklerini yaratan ve kendi “kültür”ünü oluşturan gruplar da bulunmaktadır. Söz konusu farklılıklar; giyim kuşamdan yeme içme alışkanlıklarına, dilden dine, etnik kökenden mizah anlayışına kadar birçok konuda kendisini göstermektedir. Bu farklılıklar bir toplumun veya grubun kendi biricikliğini ve karakterini oluştururken onu diğer toplum veya gruplardan ayırıcı özelliklerini de belirlemektedir.

Ortaya çıkan bu farklılıkların nasıl algılandığı ve toplumdaki karşılığının ne olduğu konusu hoşgörü ve saygı kavramlarının vurgulanmasını gerektirmektedir. Öncelikle hoşgörü kavramından bahsetmek yerinde olacaktır. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) 1995’te hoşgörü; “Hoşgörü, farklılıkların uyumunu temel alan siyasal ve yasal bir gereksinim olmakla birlikte barış kültürünün gelişmesine önemli katkılar sağlar.” şeklinde tanımlamaktadır. Öte yandan Tatar’a (2009) göre, kişiler arasındaki iletişimi ön yargısız bir şekilde gerçekleştirmek, empati kurmak, iyimser bir hava yaratmak ve ortak bir görüş çerçevesinde birleşmek anlamında hoşgörünün rolü büyüktür. Kavcar’a (1995) göre ise; hoşgörünün ön koşulu farklı duygu, düşünce ve tutumlara karşı anlayış göstermek, onları doğal karşılamak ve onların özgürce ifade edilebilmesi için ortam yaratmaktır.

Birçok kavramın olduğu gibi hoşgörünün de kavramsal olarak sınırları bulunmaktadır. Burada bahsedilen sınır, “kısıtlama” anlamından çok “tanımlamak” anlamı için kullanılmıştır. Bir kavramı tanımlamanın bir koşulu da onu sınırlandırmak olduğundan hoşgörünün de ne olup ne olmadığı konusu önemlidir. Örneğin; bireysel hak ve özgürlüklerin ihlaline ilişkin, toplumsal barışı ve huzuru engelleyici davranışlara ilişkin hoşgörü gösterilmesi durumunda kargaşa ve kaos ortamıyla karşı karşıya kalınabilir. Ayrıca UNESCO (1994) etnomerkezciliği, ırkçılığı, cinsiyet ayrımcılığını, faşizmi, dini baskıyı, emperyalizmi, istismarı ve sömürüyü vb. hoşgörüsüzlük olarak tanımlamaktadır. Hoşgörü kavramı bu noktada saygı kavramıyla yakından ilişkilidir. Bunun nedeni; hoşgörülü bir birey veya toplum incelendiğinde sahip oldukları tüm özelliklerin temelinde farklılıklara duyulan saygının yattığı görülecektir. Farklı dillere, dinlere, toplumlara, kültürlere, değerlere, normlara vb. saygı duyan bir kişi doğal olarak hoşgörülü davranabilme yetisine sahip olacaktır.

3.3. ETNOMERKEZCİLİĞİN AŞAMALARI

Etnomerkezcilik modelinin aşamaları; reddetme, savunma ve minimizasyon olmak üzere üç adımdan oluşmaktadır. Bu aşamalar, etnomerkezci yönelimin kültürel farklılıklara karşı göstergesidir. Etnomerkezci modelin ilk aşaması reddetmedir. Bu evrede bireyler, içinde bulundukları koşullar gereğince veya tercihlerine bağlı bir şekilde farklı kültürlerle mesafeli yaşamaktadır. Reddetme aşamasındaki kişiler, kültürden kaynaklanan farklılıkları asla algılamayabilirler. Algılayanlar ise başka kültürlerden gelmiş olan bireyleri, zenci, yabancı, Amerikalı vb. gibi yüzeysel kategoriler halinde değerlendirerek görürler. Kişiler kültürel çeşitlilikle karşılaştıklarında ve gerçek anlamda kültürel çeşitlilik ve zenginlikle yüz yüze geldiklerinde başka kültürlerden bireylere insan muamelesi yapmamakta ve hissettiklerini iddia ettikleri tehdidi uç sınırlara vardırarak soykırım yapmaya kadar gidebilmektedirler. Bunu yapabilmek için bu kişileri insan dışı bir varlık olarak görerek (dehumanization) yaptıklarını meşru kılmaktadırlar (Bennett, 1998: 15).

Modelin ikinci aşaması savunmadır. Bu aşamadaki kişiler, bir önceki aşamaya nispeten kültürel çeşitlilikleri algılayabilme noktasında daha iyi bir yerdedirler. Yine de diğer kültüre mensup bireyleri kalıpyargılarla kötüleyerek ve kendi kültürlerinden kişileri olumlu özelliklerle niteleyerek etnomerkezci görüşlerini değiştirmemek için direnmektedirler. Bu durum kutuplaşmaya neden olmaktadır. Bu aşamadaki kişiler kendilerini başka kültürlerin, ve hatta varsa yakın çevrelerindeki baskın kültürlerin ablukası altında gördükleri için etnik kimliklerini biraz daha saldırgan bir tutumla koruma refleksine sahip olarak hareket ederler. Bu nedenle bireysel olarak saldırganlık eğilimi bir önceki aşamaya göre daha fazla olmasına karşın, soykırım eğilimi bir önceki aşamaya göre daha azdır (Bennett, 1998. 16; Hammer ve diğerleri, 2003: 424).

Minimalizasyon ise, Bennet'in modeline göre sonuncu etnomerkezcilik aşamasıdır. Bu evrede farklılıkları en aza indirgeyen kişi, farklılıkların farkında olmasına karşın, farklılıklardan kültür benzerliklerinin daha dikkate değer olduğu fikrine sahiptir. Farklılıkların önemsiz görülmesi fikrine rağmen minimalizasyon da bir etnomerkezcilik aşaması olarak görülmektedir. Bunun nedeni, farklılıklara nazaran önemli görülen kültürel ortaklıkların evrensel bir niteliğe sahip olarak daha önemli görülmesidir. Ayrımcılık yapılmamakta; fakat farklı kültürel değerlere bir önem de

atfedilmemektedir (Olson ve Kroeger, 2001: 121). Bundan dolayı bu aşamanın önemli olan kısmı tüm insanlığın benzer nitelikler taşıdığını vurgulamaktır. Bu aşamadaki bireyler, herkesin kendileri gibi olmak istediği sanısıyla etnomerkezci tutumlar gösterebilmektedirler (Herhandez ve Köse, 2012: 516). Fakat esas önemli olan farklılıkları göz ardı edip benzerliklere odaklanmaktansa, farklılıkları olduğu gibi kabul etmektir. Öteki türlü farklı kültürden veya topluluklardan kişilere saygı duymanın, onların fikirlerini önemsemenin veya onları sevmenin tek yolunun, onlarla aramızda benzerlikler bulma şartıyla olabileceği anlaşılmaktadır. Bu da etnomerkezci tutumları sürdürmek anlamına gelmektedir.

3.4. TURİZMDE ETNOMERKEZCİLİK

Etnomerkezcilik; sadece etnik çatışmalarla, savaşla, antidemokratik tutumlarla ilgili olmamakla birlikte tüketici tercihleri ve seçimleriyle de ilgilidir (Hammond ve Axelrod, 2006: 927). Örneğin; bir ürünü satın almadan önce ürünün nerede yapıldığından çok, satıcının nereden olduğuna, etnik ve kültürel geçmişine göre satın alma kararı verilebilmektedir. Shimp ve Sharma'ya (1987) göre tüketici etnomerkezçiliği (literatürde sıklıkla tüketici etnosentrizmi olarak geçmektedir) ithal ürün almaya karşı duruştur; çünkü ithal ürün kullanmak iç ekonomiye zarar vermekle birlikte vatansever bir davranış sayılmamaktadır. Bu anlamda uluslararası üreticiler tarafından tüketicinin kafasındaki ön yargı önlenmek isteniyorsa ilk olarak etnomerkezcilik kavramının anlaşılması gerekmektedir (Myers, 2015: 202).

Turizm sektörü küreselleşmeden en çok payını alan sektörlerin başında gelmektedir. Küreselleşme tüm dünyada arttıkça turizmde pazarlama yaklaşımlarında da çeşitlilik ortaya çıkmıştır. Öte yandan turistlerin destinasyon tercihlerinde sembolik anlamları ve destinasyon kimliğini göz önünde bulundurdıklarına ilişkin sonuçları olan araştırmalar da bulunmaktadır (Sirgy ve Su, 2000). Bu durum; turistlerin seyahat kararlarını her zaman kalite ve değer odaklı almayıp destinasyonun taşıdığı anlamlar üzerinden ön yargılar geliştirerek hareket edebileceklerini de ortaya koymaktadır. Etnomerkezcilikte var olan iç grup ve dış grup ayrımı bu noktada seyahat kararını etkileyen bir faktör olarak vurgulanmaktadır. Bu grup ayrımları özellikle iç grubun lehine, dış grubun aleyhine olmaktadır. Fakat Brewer'a (1999) göre iç gruba ve dış

gruba ilişkin ön yargılar aynı anda ortaya çıkmak zorunda değildir. Bu demektir ki; kişiler iç grubu kayırdıklarında muhakkak dış gruba karşı da olumsuz duygular beslemeyebilirler (Brewer, 1999: 431).

Etnomerkezciliğin iç grup kayırmacılığı eğilimi önceki bölümlerde de ifade edilmişti. Turizmdeki etnomerkezci davranış iç turizm ekonomisinin desteklenmesi gerekliliği konusunda da ortaya çıkmaktadır. Hem yerli turistler hem de yerel halk kendisinde ahlaken iç turizme destek olma zorunluluğu ve içsel baskı hissederek iç grubu kayırma davranışı gösterebilmektedir (Kock ve diğerleri, 2018: 2). Bu bağlamda etnomerkezci davranış gösteren turistler yurt içinde veya bölge içinde tatil yapmayı tercih ederken, etnomerkezci davranış gösteren yerel halk ise yaşadıkları yerdeki turizm faaliyetlerine destek olarak dolaylı olarak turizmde etnomerkezciliğe hizmet etmiş olmaktadır (Shimp ve Sharma, 1987: 280). Bu gibi etnomerkezci duyguların arkasında ülke ekonomisinin güçlenmesine katkıda bulunmayı istemek yatmaktadır. Öte yandan turizmde etnomerkezci tutumlar gösteren kişi kendi ülkesinin çıkarlarını düşünmeye odaklanmıştır; fakat bu durum, kişinin başka ülkeler hakkında mutlaka olumsuz tutuma sahip olması gerektiği anlamına gelmemektedir. Brewer'e (1999) göre bu durum milliyetçilik ve vatanseverlik arasındaki farka benzemektedir (Brewer, 1999: 431).

Turizmde etnomerkezcilik konusunda, turistlerin etnomerkezci tutumları kadar yerel halkın etnomerkezci tutumları da önemli görülmektedir. Turizmin gelişmesine yönelik etnomerkezci ön yargılar, yerel halkın turizmin faydaları ve maliyetleri ile ilgili algılarını vurgulamaktadır ve bu nedenle sosyal mübadele teorisiyle ilgilidir (Andereck ve diğerleri, 2005: 1061). Yerel halkın gösterdiği etnomerkezci tutumların altında; kendi bölgelerinin çıkarları, yaşadıkları yerle ilgili başkalarının düşünceleri, turistlerden görecekları saygı, ilgi, alaka vb. gibi sosyal mübadele teorisinin boyutlarını oluşturan faktörler de bulunmaktadır. Öte yandan etnomerkezci turistlerin de çoğunlukla etnomerkezci yerel halk olduğu bir araştırma ile ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda yerel halk, sosyo-ekonomik kaygılarla ve etnomerkezci tutumla bölgelerindeki turizmin gelişmesini isterken misafirperver davranışlar da göstermektedir (Kock ve diğerleri, 2018: 2).

3.5. ETNOMERKEZCİLİK, SOSYAL MÜBADELE VE YAŞAM DOYUMU BAĞLAMINDA TURİZM

Tezin bütününde genel olarak, kuramlar ve örneklerle sosyal taşıma kapasitesinin turistik bir destinasyondaki seviyesi ve o destinasyonda yaşayan yerel halk ile turist arasındaki ilişki farklı boyutlarıyla gösterilmiştir. Tüm bu boyutların yanı sıra; bir destinasyonda yaşayan yerel halkın yaşam doyumunun derecesi de farklı unsurlardan etkilenebilmektedir. Örneğin; turistik bir bölgenin yerlisinin, bölgeye farklı yerlerden ve kültürlerden gelen kişilerle yaşadığı çeşitli kültürel, dilsel, etnik vs uyumsuzluklar ve kültürel çatışma nedeniyle yaşam doyumu azalabilmektedir. Bu örnek, tezin de ana konularından biri olan etnomerkezciliğin kapsamındadır. Etnomerkezci tutumlara sahip bir kişi; farklı kültürlerden bireylerle ve o bireylerin kültürleriyle karşılaştığında karakteristik farklılıklar nedeniyle memnuniyetsizlik yaşayabilmektedir. Turizm gibi farklı kültürlerden kişileri sıklıkla biraraya getiren - hatta temel motivasyonlarından birinin de bu olduğu- bir olgunun böyle bir olumsuzluk ortaya çıkarma ihtimali de bulunmaktadır. Bu durumun altında yatan nedenler etnomerkezciliğin boyutları başlığında ayrıntılı verilmektedir. Kısaca tekrar değinmek gerekirse; kalıpyargılar, ön yargılar, farklı kültürlerden kişileri kendi kültürüne yönelik tehdit olarak algılamak, onlara güvenmemek, iletişimsizlik ve ötekileştirme gibi faktörler genel olarak kişilerin memnuniyet ve tatmin derecesini etkileyerek turist-yerel halk arasındaki ilişkinin niteliğini belirlemektedir.

Literatüre bakıldığında, yerel halkın yaşam doyumu ile ilgili pek çok araştırma yapılmasının yanı sıra yaşam doyumuna ilişkin çeşitli yaklaşımlar da öne sürülmektedir (Çevik ve Korkmaz, 2014: 131, Kock ve diğerleri, 2018: 3). Bu yaklaşımlar; amaçsal yaklaşım, etkinlik yaklaşımı, aşağıdan yukarı-yukarıdan aşağı yaklaşımı, ilişkilendirici yaklaşım ve yargı yaklaşımı olmak üzere beş adettir. Bu yaklaşımları turistik bir destinasyondaki yerel halkın sosyal taşıma kapasitesi ve sosyal mübadele teorisi bağlamında ele alınan yaşam doyumundan örneklerle açıklamak mümkündür. İlk olarak amaçsal yaklaşım; Wilson tarafından 1960'larda öne sürülmüştür. Amaçsal yaklaşımın temel argümanı; bireyin doyurulan veya karşılanan ihtiyaçlarının mutluluğa, doyurulmayan veya karşılanmayan ihtiyaçlarının ise mutsuzluğa sebebiyet vereceğidir (Wilson, 1967: 297). Örneğin, bir turistik

destinasyonda yerel halkın yaşam doyumu, turizmden beklentilerinin doyurulması halinde artacaktır. Fakat sosyal mübadele bağlamında yerel halkın turistlerle ilişkisi kötüyse veya destinasyon sosyal taşıma kapasitesini doldurmuşsa; yerel halkın turizmden kaynaklı beklentilerinin doyurulmaması söz konusudur. Bu da yerel halkın yaşam doyumunda olumsuz bir etki yaratacaktır.

İkinci olarak etkinlik yaklaşımı ise; bireyin kendi etkinlikleri veya eylemlerinin mutluluğa yol açıp açmaması fikrine dayanmaktadır (Csikszentmihalyi ve Figurski, 1982: 17; Diener, 1984: 564). Bu fikir, bireylerin mutluluğunun tamamen kendi ellerinde olduğunu vurgulayan bir düşünceyi esas almaktadır. Örneğin, turistik bir destinasyonun taşıma kapasitesinden kaynaklı bir sorun söz konusuysa burada turizmle uğraşan yerel halk veya yerel yönetimler bir özeleştiriyi yaparak turizm gelişiminin kontrolün dışına çıktığını ve yaşanan olumsuzluklarda kendi paylarının olduğunu belirtebilir. Tam tersi bir şekilde, turizm gelişiminin kontrol altına alındığı veya turizmle uğraşan yerel halkın turizmi salt para getiren bir iş kapısı olarak görmediği durumlarda eğer sosyal taşıma kapasitesi de aşılmadıysa yerel halkın yaşam doyumunun turizm anlamında yüksek olması beklenebilir.

Bir diğer yaklaşım olan aşağıdan yukarı-yukarıdan aşağı yaklaşımında ise; aşağıdan yukarı olan kısım, bireyin hayatına geri dönüp baktığında mutlu ve mutsuz anlarının değerlendirmesini yaparak bir karara vardığı düşünceyi kapsamaktadır (Kozma ve Stones, 1980: 908). Bu nedenle bu yaklaşıma göre yaşam doyumu bizim şu ana kadar yaşadığımız mutlulukların toplamıdır. Örneğin bu yaklaşıma göre yerel halk, destinasyonlarının turizmden önceki hali ve turizmden sonraki hali arasında bir kıyas yapabilir. Turizmden önceki halinde daha çok mutluydu yaşam doyumunun zaman içerisinde azaldığı söz konusu olmaktadır. Yukarıdan aşağı olan kısım ise; birey o 'an'da mutlu olduğu için bir yaşam doyumuna sahiptir ve bireyin karakter özellikleri (örneğin; iyimser veya kötümser olması), o anda mutlu olup olmamasını etkilemektedir (Eroğlu, 2011: 141). Bu yaklaşıma göre yerel halkın yaşam doyumunu turizmden kaynaklı sosyal taşıma kapasitesi dışında birey bazında ele alınmalıdır.

Bir başka yaklaşım olan ilişkilendirici yaklaşıma göre; bireyin yaşamdan doyum almasının ölçütü, yaşamındaki her bir faktörü geçmişte yaşadığı mutlu anlarla ilişkilendirmesine bağlıdır. Birey yaşamındaki mutlu olduğu anlar ile yaşadığı her bir yeni durumu bağdaştırabildiği ölçüde yaşam doyumunu sağlayacaktır (Bower, 1981:

135). Bu yaklaşım; yerel halkın yaşam doyumunu, destinasyondaki turizmden kaynaklanan her bir gelişimi kendi geçmişlerindeki mutlu anlarla bağdaştırıp bağdaştıramaması üzerinden etkileyecektir. Örneğin destinasyonun tarihine ve kültürüne özgü gelenek, görenek ve ritüellerin turizm gelişimi sayesinde yaşadığını gören yerel halkın mutlu olması ve yaşam doyumunun artması söz konusudur.

Son olarak yargı yaklaşımına göre ise; bireylerin olayları kıyaslayarak kendi yaşam doyumuyla ilgili olumlu ya da olumsuz bir yargıya varması, bireyin o anki duygu durumuyla ilgilidir (Diener, 1984: 565). Buradan da yaşam doyumunun anlık değişebilen dinamik bir yapıda olduğu anlaşılmaktadır. Bu yaklaşıma göre de yerel halkın yaşam doyumunun destinasyondaki turistik gelişmelerden anlık olarak etkilenebileceği örneği verilebilir.

Etnomerkezcilik, temel psikolojik ihtiyaçlar ve sosyal mübadele bağlamında Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumunu ölçebilmek için önce Alaçatı ve Alaçatı'nın turistik yapısı ile ilgili bilgiler verilmesi gerekmektedir. Bir sonraki bölümde Alaçatı; tarihi ve turistik ürünleri bağlamında ele alınacaktır.

3.5.1. Alaçatı

Bu tezde araştırma kapsamında ele alınan Alaçatı destinasyonunda yaşayan yerel halkın etnomerkezci tutumlara sahip olma derecelerine ve sosyal mübadele ilişkilerine göre bölgeye gelen turistler nedeniyle yaşam doyumlarının ne ölçüde etkilendiği araştırmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. Özellikle Alaçatı destinasyonunun seçilme nedeni ise Alaçatı'nın sosyal taşıma kapasitesini zorlayan ve dolduran bir destinasyon olmasıdır (Albayrak ve Kırova, 2019).

İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı olan Alaçatı, İzmir merkezine 70 kilometre mesafede bulunan ve Ege Denizi'ne kıyısı olan turistik bir beldedir. Alaçatı aynı zamanda, Anadolu'nun batı kıyısındaki en uç noktalarından biridir (Çetinel, 2012: 3). Alaçatı ismiyle ilgili; bölgeye yerleşen ilk Türklerin verdiği, bölgeye yerleşen Rumların verdiği ve Anadolu'da eskiden bulunan bir yerleşim yerinin isminin değişmiş şekli olması olarak üç farklı görüş bulunmaktadır (Gezgin, 2012: 13). Bir mübadele kasabası olması nedeniyle bugün Alaçatı popülasyonu çokkültürlü bir yapıdadır. Osmanlılar zamanından bu tarafa Alaçatı halkını; Yunanistan göçmenleri, Boşnaklar,

Arnavut göçmenleri, sonraları yerleşen Romen göçmenler ve günümüzde Alaçatı'nın yükselen bir turistik destinasyon olması nedeniyle İzmir ve İstanbul'dan temelli gelip yerleşenler oluşturmaktadır (Özgönül, 2010: 20). Tüm bu farklı milletlerin varlığı ve göçlerin yarattığı çok renklilik Alaçatı'da etnik açıdan da kültürel bir zenginlik oluşturmaktadır.

2000'li yıllarda restore edilen ve turistik işletme amacıyla kullanılan evler sayesinde Alaçatı; görüldüğü ilk andan itibaren tarihi dokusunu hissettirmektedir. Bu tarihi ve mimari dokunun korunduğu nadir yerleşim yerlerinden biridir. Çoğunluğunun 19. yy'a ait olduğu Alaçatı'daki tarihsel dokuyu oluşturan bu mimari yapılar, karakteristik dar sokaklar ve caddeler Alaçatı'yı meydana getirmektedir. Alaçatı, Rum vatandaşların yaşadığı yamaçlık bölge ve merkezi Hacı Memiş Camii olan aynı zamanda Müslümanların yaşadıkları bölge olarak temelde iki bölüme ayrılmaktadır. Fakat mimari anlamda birbirlerinden farklı bölgeler değildir. Gezin'e (2012: 64) göre, Alaçatı'da zeytin ve şarapçılığın ağırlıklı bir şekilde görüldüğü zamanlardan sonra mübadeleyle destinasyona yerleştirilen Müslümanların, tütün ve hayvancılığa dayanan yaşam şekilleri dolayısıyla bölgenin ve özel olarak da mekânların tekrar şekillenmesine yol açmıştır.

Alaçatı'nın sembol niteliğindeki mimari yapısı ise, merkezde bulunan ve inşa tarihi tam olarak bilinemeyen dört adet yel değirmenidir. Şu an aktif olarak kullanılmamakla birlikte eskiden un öğütmek için kullanıldığı bilinmektedir (Özkök, 2001: 94). Alaçatı Türkiye'nin en eski turistik destinasyonlardan biri olmakla birlikte turizm potansiyeli farklılık göstermektedir. Alaçatı 2000'li yıllardan sonra artan ününü; destinasyonun tarihsel, çevresel, mekânsal ve toplumsal özelliklerine bağlı olarak da kazandığı söylenebilmektedir (Dalgakıran ve Bal, 2007: 55).

Öte yandan Alaçatı'nın mübadele kenti olması ve tarihten beri var olan farklı kültürlerin varlığı nedeniyle dilde değişimler görülmektedir. Örneğin; Rumca, Boşnakça ve Arnavutça bunlardan birkaçıdır. Alaçatı'nın; farklı birçok coğrafyadan göç almasıyla ortaya çıkan çokkültürlü yapısı ve eski çağlardan bu yana farklı kültürlerden toplulukları ağırlamış olması, yeme içme kültürünün zenginleşmesine yol açmıştır. Bölgeye özgü birçok ot ve çeşitli otlarla yapılan zengin yemekler bulunmaktadır (Gezin, 2012: 62). Alaçatı, sahip olduğu liman dolayısıyla buradaki lezzetlerin farklı coğrafyalara yayılmasını sağlamıştır. Yılda bir kez düzenlenen

Alaçatı Ot Festivali de Alaçatı'ya özgü yerel lezzetleri turistlerle buluşturan ve zamanla turistik ürün niteliği kazanmış bir etkinliktir. 2020 yılında festivalin 11.si pandemik salgın nedeniyle internet ortamında gerçekleşmiştir. Alaçatı'da yaşayan yerel halktan kişilerin yaptıkları çeşitli otlu yiyecekler, Alaçatı Ot Festivali'nin *Instagram* sayfasında paylaşılmıştır.

1996'da İstanbullu bir girişimcinin açtığı bir mekanla ve 2001'de açılan Alaçatı'nın ilk oteli (Taş Otel) sonrasında turizm anlamında bölgede hareketlilik meydana gelmiştir (Hekimoğlu ve Altınörk Çırak, 2018: 81). 2000'li yıllardan itibaren turizmin gelişmesinden kaynaklı olarak hem yerel halk için hem de turistler için birtakım olumlu ve olumsuz sonuçlar doğmuştur. Örneğin; turizmin gelişmesiyle Alaçatı'da tarım ve hayvancılık önemini yitirmiş, üretim faaliyetleri azalmış ve ekonomik gelir yiyecek içecek işletmeleri ve butik oteller ile birlikte hizmet sektörüne kaymıştır. Tarımın eski önemini yitirmesiyle birlikte tarım arazilerinin imara açılmasıyla bölgede betonlaşma artmıştır. Alaçatı; çoğunlukla kitle turizminden bağımsız, yüksek gelir grubuna sahip turistlerin rağbet ettiği bir turistik destinasyon haline gelmiştir. Bu nedenle hem dükkan kiralarda hem de dükkanlarda sunulan hizmetlerin fiyatlarında fahiş oranda artış olduğu görülmektedir (Tezcan ve Penpecioglu, 2009: 510).

Öte yandan yaz aylarında taşıma kapasitesini aşan belde, turistlerde hizmet kalitesi yönünden ve oluşan kalabalık açısından memnuniyetsizlik yaratmaktadır (Alkan, 2015: 6703-6704). Dolayısıyla dönemsel taşıma kapasitesi doluluğundan bahsedilebilmektedir. Tüm bunların yanı sıra turizmin gelişmesiyle yerel halk turizm eğitimi almaya yönelmiştir. Ayrıca arka arkaya açılan pek çok turistik işletme yerel halk için istihdam olanağı yaratmaktadır. Turistlerin ilgisiyle yerel halkta kültürel değerlere sahip çıkma ve yaşatma duygusunun gelişmesinin yanında; turizmin gelişmesiyle yerel halk, farklı kültürlerle tanışma ve kaynaşma olanağı da bulmaktadır. Öte yandan yerel yönetimler, plastik masa ve sandalye kullanımı, duman çıkarabilecek yiyecekler ve ışıklı tabelalar vb. destinasyonda görüntü ve çevre kirliliğini yaratacak unsurlara yasak getirerek bölgenin çekiciliğinin yitirilmesinin önüne geçmektedir (Alkan, 2015: 6705).

Sonuç olarak çoğu turistik destinasyonun olduğu gibi Alaçatı'nın da maddi ve manevi tüm değerleriyle varlığını devam ettirebilmesi için bölgede sürdürülebilir

turizm anlayışının kesinlikle terk edilmemesi gerekmektedir. Turistler için çekiciliğini kaybetmeden uzun yıllar seyahat edilebilirliğini sağlamak çok önemli olsa da destinasyon için esas elzem olan, yaz kış Alaçatı'da yaşayan yerel halkın memnuniyet ve tatmin düzeyidir. Yerel halkının mutlu olmadığı bir destinasyon, uzun vadede turistik faaliyetler için çekiciliğini koruyamayacaktır. Bu nedenle Alaçatı'daki turizm faaliyetlerini; taşıma kapasitesini gözeterek, tarihi ve kültürel varlıkların bozulmasını engelleyerek, turistik ürün çeşitliliği yaratıp turizmi dört mevsime yayarak, çevresel her türlü kirliliğin önüne geçerek ve yerel yönetimlerin yerel halkın isteklerini hesaba katmasıyla gerçekleştirmek gerekmektedir.

Bir destinasyonda yaşayan yerel halkın yaşam doyumunu tespit etme amacından hareketle bu tezde Alaçatı destinasyonu araştırma kapsamına alınmaktadır. Alaçatı'nın mübadele kasabası olması nedeniyle kozmopolit bir yapıda olması, araştırma alanı olarak seçilmesinde etkin bir rol oynamıştır. Son yıllarda giderek artan ünüyle Alaçatı; kendine has mimari yapısı, tarihi dokusu, turistik tesisleri ve rüzgar sörfü gibi çeşitli unsurları sebebiyle ön plana çıkmıştır. Buralı yerel halkın bu turistik çekiciliklerden ne kadar yararlandığı tartışma konusudur. Bu nedenle yerel halkın tatmin ve memnuniyet düzeyini araştırmak için sosyal mübadele teorisi ve sosyal taşıma kapasitesi tezin kapsamına alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde nicel araştırma yöntemi deseninde tasarlanan ve anket aracılığıyla verilerin toplandığı bu araştırmanın; amacı ve önemi, teze konu olan araştırmanın sorunu, hipotezleri, araştırmanın evreni ve örnekleme ve son olarak soru formu ve ölçüm araçları detaylı olarak anlatılacaktır.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, araştırma alanı olarak seçilen Alaçatı destinasyonundaki yerel halkın etnomerkezci duygu, düşünce, tutum ve algılarının onların yaşam doyumuna olan etkisini ortaya koymaktır. Bunu yaparken de Alaçatı'nın sosyal taşıma kapasitesini sosyal mübadele teorisi bağlamında ele almak ve yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçlarının ne ölçüde doyurulduğunun etkisini ölçmek hedeflenmiştir. Çünkü destinasyonun sosyal taşıma kapasitesi; destinasyondaki turizm gelişimine bağlı olarak turistlerle ilişkilerinde yerel halkta meydana gelen memnuniyetsizlik ve tatminsizlik derecesi hakkında bilgi verecektir. Araştırmanın bir diğer amacı da farklı gruplar veya kültürler arasında ortaya çıkan etnomerkezci eğilimleri, turizmdeki yansımaları bağlamında vurgulamaktır. Etnomerkezci eğilimlerin az olması toplumların veya grupların birlik beraberliğine katkı yaparken fazla olması toplum üzerinde yıkıcı sonuçlar doğuracaktır. Turizm açısından gelişmiş önemli bir turistik destinasyonun sürdürülebilirliğini sağlamak; hem turistlerin hem de yerel halkın memnuniyetini sağlamakla mümkündür. Etnomerkezci davranışlar sadece farklı kültürlerle karşı değil, aynı kültürün içinde farklı gruplar arasında da karşılaşılan davranışlardır. Bu nedenle, Alaçatı'ya genellikle yerli turist gelmiş olsa dahi yerel halk, bölgeye sonradan gelenleri 'dış grup' olarak nitelendirebilmektedir. Bu da aynı kültürü paylaşan insanlar arasında etnomerkezci tutumların oluşmasına yol açmaktadır. Öte yandan yerel halkın yaşam doyumunu ölçerken, onların temel psikolojik ihtiyaçlarının ne ölçüde doyurulduğu önem kazanmaktadır. Bunun nedeni temel psikolojik ihtiyaçları konusunda yeterince tatmin olamamış bireylerin mutsuz olacakları gerçeğidir. Mutsuz bireylerin de farklı kültürleri, farklı yaşayışları, bölgelerinde

gerçekleşen faaliyetlere bakışları, olayları ele alış şekilleri ve perspektifleri olumsuz anlamda etkilenecektir.

Literatüre bakıldığında turizm disipliniinde etnomerkezcilik konusunu içeren Türkçe yayın kısıtlı da olsa bulunmaktadır. Fakat turistik bir destinasyonda yerel halk örnekleme üzerinden sosyal mübadele ve etnomerkezcilikle ilgili turizm alanında yapılan Türkçe bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle, Neuliep ve McCroskey'nin etnomerkezcilik ölçeği (2013) Türkçeye çevrilerek ve Alaçatı destinasyonuna uyarlanarak kullanılmıştır. Bu anlamda tezin ve araştırma sonuçlarının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Alaçatı'nın araştırma kapsamına alınmasının nedenleri ise; Alaçatı'nın hem bir mübadele kasabası olması hem de son dönemlerde revaçta olan turistik destinasyonlardan biri olması sebebiyle yaşadığı turizm gelişiminin araştırmanın konusuyla ve sorusuyla örtüşmesidir. Öte yandan turizm dolayısıyla sosyal taşıma kapasitesindeki değişimin, Alaçatı'daki yaşam doyumunu üzerinde ne gibi bir etki yarattığını etnomerkezcilik perspektifinden incelemek ve bu doğrultuda istatistiki bir sonuca ulaşarak genel bir çerçeve çizmek hedeflenmiştir. Özet olarak araştırmanın amaçları aşağıdaki gibidir:

- Turistik bir destinasyonda yaşayan yerel halkın kültürlerarası farklılıkların yarattığı durumları etnomerkezcilik perspektifinden ortaya koymak,
- Farklı pek çok kültürden insanı bir araya getirme özelliğine sahip olan turizm faaliyetlerinin sosyal mübadele teorisi bağlamında olumlu ve olumsuz etkilerinin yerel halkın yaşam doyumuna etkisini saptamak,
- Sosyal mübadele ve temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması yerel halkın yaşam doyumuna etkisinde etnomerkezciliğin düzenleyicilik rolünü araştırmaktır.

4.2. ARAŞTIRMA SORUSU

Etnomerkezcilik kavramı ve bu türden subjektif bir bakış açısı her insanda az da olsa çok da olsa bulunmaktadır. Her insan doğumundan itibaren içinde olduğu veya maruz kaldığı kültüre göre gelişip şekilleneceğinden, farklı kültürlerle karşılaştığı her durumda ister istemez biz-onlar ayrımı yapabilmektedir. Bu, refleks benzeri bir duygudur ve başlangıçta kontrol etmek kolay olmayabilir. Bu nedenle kültürel

farklılıkların yarattığı veya yaratabileceği sorunların önüne geçmek, öncelikle o sorunun kaynağını ve doğasını tespit etmekle mümkündür.

Bu tezde bu sorunun bir kısmı ele alınmıştır. Ele alınan kısım; Alaçatı destinasyonundaki yerel halkın, karşılaştığı farklı grupların kültürlerine, yaşam tarzlarına ve hayata bakış açılarına karşı tutumlarıdır. Bu tutumu da, yerel halkın yaşam doyumu üzerinden ölçmek hedeflenmiştir. Yerel halkın yaşam doyumuna etnomerkezcilik kaynaklı bakış açısının ne derece etkili olduğunun tespiti ise teze konu olan araştırmanın esas sorunudur. Temel psikolojik ihtiyaçlar unsuru yaşam doyumu unsuru üzerinde oldukça etkili bir boyut olduğundan Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumunu ölçerken; halkın temel psikolojik ihtiyaçları konusunda ne düzeyde tatmin oldukları ve mutluluk durumları faktörü önem kazanmaktadır. Alaçatı'nın araştırma sahası olarak seçilme nedeni de, sosyal taşıma kapasitesinin sınırlarında olan bir destinasyon olması nedeniyle yerel halkın turizm kaynaklı bir gelişime olumsuz bakma eğiliminin hesaba katılmasıdır. Bu nedenle; "Alaçatı'daki; sosyal mübadele, etnomerkezcilik ve yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişki nedir?" sorusu tezin temel sorusunu oluşturmaktadır.

4.3. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Turizm gibi farklı birçok kültürün biraraya gelmesini sağlayan faaliyetler bütününde, turizmin bir destinasyonda sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlamak için gözetilen birçok unsur bulunmaktadır (Kınacı ve diğerleri, 2011: 85). Taşıma kapasitesi de onlardan biridir (Demir ve Çevirgen, 2006: 155). Özellikle yerel halkın bölgede yaşamaktan tatmin ve memnuniyet duyup duymaması sosyal taşıma kapasitesi göstergeleri ile anlaşılmaktadır. Bu tezde sosyal taşıma kapasitesini zorlayan Alaçatı destinasyonunda farklı kültürden kişilerle karşılaşan Alaçatı'daki yerel halkın bu kültürlerle bakış açısının onların yaşam doyumu üzerindeki etkisi merak edilmiştir. Tezin esin kaynağı ve çıkış noktası budur. Farklı kültürleri değerlendirirken sahip olunan temel bakış açısı farklı kültürleri kişinin kendi kültürüyle karşılaştırıp bir tutum veya kanı oluşturmasıdır (Doğan, 2004: 93-94). Bu da etnomerkezcilik anlamına geldiğinden (Özkalp, 2005: 105), etnomerkezcilik tutumların ve düzeylerinin etkisinin yaşam doyumunu ne ölçüde farklılaştırdığını düzenleyicilik etkisine bakarak saptamak

amaçlanmıştır.

Literatürde bilimsel araştırmalarda İngilizce “mediating” kavramı ülkemizdeki çalışmalarda “aracılık etkisi” olarak ele alınırken, “moderating” kavramı ile ilgili olarak farklı yaklaşımlar ortaya koyulmuştur. Örneğin, sosyal bilimlerde yapılan çalışmalarda “farklılaştırıcı etki” (Kapıkıran ve Yağcı, 2012), “ılımlaştırıcı etki” (Özer ve Çam, 2017) veya “düzenleyici etki” (Zeynel ve Köksal, 2020); ekonomi çalışmalarında ise, moderatör (Akgüneş, 2021) denilmiştir. Pazarlama alanında yapılan çalışmalarda da (Koç ve diğerleri, 2018) benzer şekilde “düzenleyici etki” olarak geçmektedir. Bununla birlikte, ülkemizdeki turizm literatürü incelendiğinde “moderating”in “moderatör” veya “düzenleyicilik” olarak ele alındığı görülmüştür (Çavuşoğlu ve Durmaz, 2019; Gürler ve Erturgut, 2019; Kement, 2019). Literatürün çok net bir şekilde ortaya koyduğu gibi “mediating” ve “moderating” birbirinden tamamen farklı kavramlardır (Baron ve Kenny, 1986). Mediating “aracılık” etkisini ölçen değişkenlerle ele alınırken, moderating “araya giren” değişkenlerde ele alınmakta, bununla birlikte “moderating” iki değişkenin etkileşiminin bağımlı değişken üzerinde yarattığı etkiyi ifade etmektedir (Wu ve Zumbo, 2008). Buradan hareketle “moderating” kavramını belirtmek için bu kavram bu tezde “düzenleyicilik” olarak kullanılacaktır.

Bu bölümde araştırmanın hipotezleri ve hipotezlerin bu şekilde oluşturulmalarının gerekçeleri ele alınmıştır. Etnomerkezcilik ölçeği orijinali tek boyutlu olan ve ifadeleri ‘pozitif’ ve ‘negatif’ olarak değerlendirilen bir ölçektir (Neuliep ve McCroskey, 2013). Fakat bu tezde yapılan faktör analizi sonucu üç boyutlu olarak çıkan etnomerkezcilik ölçeği; kültürel hoşgörü, kültürel üstünlük ve kültürel hoşgörüsüzlük olmak üzere üç boyut olarak değerlendirilecektir. Önceki bölümlerde bahsedildiği gibi her birey az veya çok etnomerkezci tutumlara sahip olsa da (Hofstede, 1991) genel kanı etnomerkezciliğin fazla olduğu durumlarda, kişilerde olumsuz davranış ve tutumlara yol açmasıdır (Chen, 2010; Guan, 1995). Kültürlerarası farklılıklara karşı geliştirilen bakış açısı kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişmektedir. Farklı kültürleri değerlendirme şekli kişilerin hayata bakışlarını ilgilendirdiği gibi kendilerini konumladıkları yere de işaret etmektedir (Moon, 2009). Literatürde kültürlerarası toleransın yüksek olduğu durumlarda yaşam doyumunun arttığına yönelik bir çalışma bulunmaktadır (Chebotareva, 2015). Kültürlerarası

toleransın yüksek olması bir bakıma etnomerkezciliğin temel parçaları olan hoşgörü, saygı, güven ve sağlıklı iletişimle ilgilidir. Özellikle bu parçalar bu tezde ele alındığı üzere etnomerkezciliğin kültürel hoşgörü boyutunda ortaya çıkmaktadır. Farklı kültürlerle saygı duyan, farklı kültürlerin en az kendi kültürü kadar geçerli ve değerli olduğunu düşünen bireyler farklı kültürlerle karşı da toleranslı olabilecektir. Etnomerkezci tutumların artması halinde ise farklı kültürlerle karşı tolerans düşebilecek ve kişilerde memnuniyetsizlik başlayabilecektir. Bu nedenle bu çalışmada da etnomerkezci tutumları fazla olan birinin, özellikle de farklı bölgelerden ve farklı kültürlerden sıkça ziyaret edilen bir turistik destinasyonda yaşadığı düşünüldüğünde, farklı kültürlerle bakış açısı nedeniyle yaşam doyumunun azalabileceği öngörülmektedir. Etnomerkezci tutumlar azaldıkça da yaşam doyumuna artacaktır. Aynı şekilde kültürel üstünlük boyutu, kişilerin yaşadıkları yere karşı duyduğu aidiyeti ve sevgiyi arttırdığından yaşam doyumlarının yüksek olabileceği öngörülmektedir (Şeker ve Sirkeci, 2014). Farklı olarak kültürel hoşgörüsüzlüğün yarattığı diğer kültürlerle olumsuz bakış açısının turistik bir destinasyonda normalden fazla olabileceği göz önüne alındığında kişilerin yaşam doyumlarında azalma meydana gelebileceği düşünülmüştür (Ardahan, 2013; Gül ve Alimbekov, 2020; Lin, Chen ve Filieri, 2017). Bu nedenle H_1 hipotezi ve H_1 hipotezine ait alt hipotezler aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

H_{1a} : Etnomerkezciliğin Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumuna üzerinde etkisi vardır.

H_{1a} : Kültürel hoşgörünün yerel halkın yaşam doyumuna üzerinde pozitif etkisi vardır.

H_{1b} : Kültürel üstünlüğün yerel halkın yaşam doyumuna üzerinde pozitif etkisi vardır.

H_{1c} : Kültürel hoşgörüsüzlüğün yerel halkın yaşam doyumuna üzerinde negatif etkisi vardır.

Öte yandan sosyal mübadele teorisi kapsamında ele alınan değer görme, saygı duyma, onur, dikkate alınma vb. davranışlar, etkileşime giren kişiler arasındaki iletişimi olumlu anlamda etkileyecektir. Yerel halk ve turist arasındaki sosyal mübadelenin iyi olması destinasyondaki turistik sosyal taşıma kapasitesinin de iyi olmasını sağlayacaktır (Gonzalez ve diğerleri, 2018: 280). Sosyal taşıma kapasitesi ise, destinasyondaki yerel halk ve turist arasındaki ilişkinin tatmin ve memnuniyet

düzeyiyle ilgilidir. Bu memnuniyet ve tatmin turizmin bölgedeki olumlu etkilerinden sağlanmaktadır. Örneğin; bölgedeki kaynakların turistler ve yerel halk tarafından eşit ve adil kullanımı, turistlere yapılan ayrıcalıkların yerel halka da yapılması, bölgedeki turistik çekiciliklerin, doğal ve kültürel kaynakların korunması ve sürdürülmesi gibi olumlu özellikler yerel halk ve turist arasındaki ilişkilerin saygı çerçevesinde sürdürülmesine olanak tanıyarak sosyal mübadeleyi geliştirir (Kock ve diğerleri, 2019). Fakat yerel halk ve turist arasındaki ayrımcılığı ve ötekileştirmeyi büyüten ve yerel halkı dışlayan turizm anlayışı, bölgede turizmden kaynaklı olarak ses, gürültü ve çevre kirliliğinin yaşanması, fahiş fiyatlar ve kalabalık gibi turizmin olumsuz etkileri yerel halk ve turistler arasındaki sosyal mübadeleyi zedeleyerek yerel halkın yaşadığı yere karşı hoşnutsuzluklar beslemesine neden olur (Andereck ve diğerleri, 2005: 1061; Graen ve Uhl-Bien, 1995). Bu nedenle, literatürde yerel halk ve sosyal taşıma kapasitesi ile ilgili yapılan benzer bir çalışmanın da sonucuna dayanarak (Kock ve diğerleri, 2019) Alaçatı destinasyonundaki turist-yerel halk arasındaki ilişki ne derece iyiye yerel halkın yaşam doyumunun da o derece iyi olması öngörülmektedir. Dolayısıyla sosyal mübadele kapsamında turizmin olumlu etkileri yaşam doyumunu artırırken, turizmin olumsuz etkileri de turistik bir destinasyondaki yerel halkın yaşam doyumu azaltıcı etki yaratacaktır. H_2 hipotezinin ve H_2 hipotezine ait alt hipotezlerin oluşturulma nedeni budur.

H_2 : Sosyal mübadelenin Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumu üzerinde etkisi vardır.

H_{2a} : Turizmin olumlu etkilerinin yerel halkın yaşam doyumu üzerinde pozitif etkisi vardır.

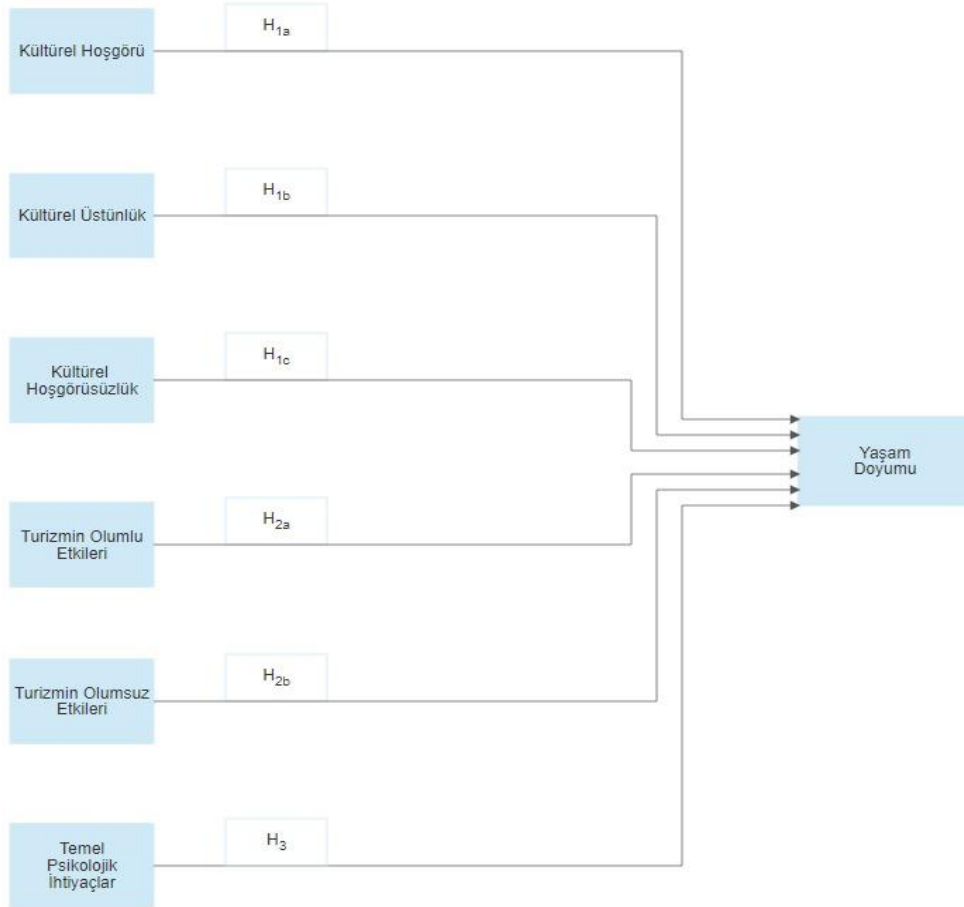
H_{2b} : Turizmin olumsuz etkilerinin yerel halkın yaşam doyumu üzerinde negatif etkisi vardır.

Yaşam doyumu öznedir (Diener ve diğerleri, 2002: 189) ve bu yönüyle kişinin beklentilerine, hayatı algılayışına, insanlarla kurduğu ilişkiye ve kendini yeterli görüp gerçekleştirmesine de bağlıdır (Veenhoven, 1996: 17). Bu nedenle yaşam doyumundan bahsedilecekse denkleme girmesi gereken en önemli değişkenlerden biri temel psikolojik ihtiyaçlardır. Temel psikolojik ihtiyaçların boyutlarını oluşturan kişinin kendini yeterli görmesi, diğer insanlarla ilişkilenebilmesi ve özerkliği (Ryan ve Deci, 2000: 326) sağlanmasından bağımsız olarak yaşam doyumunu değerlendirmek eksik

kalacaktır. Bu konuda Gagne ve Deci (2005: 358) tarafından yapılan araştırmanın sonucuna göre, doğuştan gelen temel psikolojik ihtiyaçların tatmin edilmesi kişinin motivasyonunu ve psikolojik iyi oluşunu desteklemektedir. Yine Sheldon, Ryan ve Reis (1996: 1275) ve Kermen, Sarı (2014: 180) yapmış oldukları araştırmalarda kişinin öznel iyi oluşunun ve yaşam doyumunun temel psikolojik ihtiyaçların tatminine bağlı olduğunu ortaya koymaktadırlar. Alaçatı’da yaşayan yerel halkın; turizm faaliyetleri ve etnomerkezciliği ortaya çıkaran dışsal olgular haricinde içsel motivasyonunu ve iyi oluşunu ortaya koyan temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmamasını ortaya koymak mevcut durumun daha sağlıklı bir şekilde analiz edilmesini sağlayacaktır. Bu nedenle H_3 hipotezi aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H_3 : Temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının Alaçatı’daki yerel halkın yaşam doyumu üzerinde pozitif etkisi vardır.

Şekil 2: Direkt Etkileri Ölçen Hipotezlerin Şeması

Etnomerkezci tutumların fazla olması farklı kültürlerle bakışta olumsuzluklar barındırmaktadır. Bu olumsuzluklar; farklı kültürleri daha aşağıda görme, en iyi ve en geçerli olanın kendi kültürü olduğunu düşünme, diğer kültürlerden ve toplumlardan gelen kişilerle etkileşimden kaçınma şeklinde kendini göstermektedir. Bu nedenle etnomerkezci tutumlara fazlasıyla sahip olan yerel halk veya turistler, ziyaret ettikleri destinasyonlardaki karşılaştıkları farklı gruba mensup bireylere karşı ön yargılar geliştirebileceğinden sosyal mübadele teorisi kapsamındaki iletişimi güçlendirici ve iyileştirici davranış ve tutumlar görülemeyebilir (Chen, 2010: 2; LeVine ve Campbell, 1972; Taylor ve Jaggi, 1974). Sosyal mübadele kuramına göre insan ilişkileri bir çeşit kaynak değiş tokuşunu gerektirdiğinden (Özkalp, 2005), farklı kültürlerden kişilerle etkileşimden kaçınan yerel halkın turistik bir destinasyonda yaşamasından kaynaklı olarak zorunlu bir şekilde girdiği iletişimde memnuniyetsizlik yaşayabileceği öngörülebilir (Dall ve diğerleri, 2005; Thomas ve diğerleri, 2005). Örneğin, etnomerkezcilik, kültürlerarası iletişim ve yaşam doyumu ile ilgili yapılan bir araştırmaya göre etnomerkezcilik kişiler arasındaki değer verme, saygı gösterme gibi iletişim gerektiren durumlara ket vuracağından (Öğüt, 2017: 166); yerel halk ve turist arasındaki ilişkileri de olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla sosyal mübadeledeki olumlu ve olumsuz etkilerin ve yerel halkın yaşam doyumu arasındaki ilişkiye; yerel halkın sahip oldukları etnomerkezci tutumların düzeyinin bir etkisi olabileceği beklenmektedir (Brown, 2004). Bu durum yerel halkın yaşam doyumunu olumsuz etkileyebilir. Böylelikle H_4 hipotezi ve H_4 hipotezine ait alt hipotezlerin oluşturulma nedeni budur.

H_4 : Alaçatı'daki yerel halkın sosyal mübadelesinin yaşam doyumu üzerinde etnomerkezciliğin düzenleyicilik etkisi vardır.

H_{4a} : Kültürel hoşgörü arttıkça turizmin olumlu özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu pozitif yönde etkilemektedir.

H_{4b} : Kültürel hoşgörü arttıkça turizmin olumsuz özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

H_{4c} : Kültürel üstünlük arttıkça turizmin olumlu özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu pozitif yönde etkilemektedir.

H_{4d} : Kültürel üstünlük arttıkça turizmin olumsuz özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

H_{4e}: Kültürel hoşgörüsüzlük arttıkça turizmin olumlu özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

H_{4f}: Kültürel hoşgörüsüzlük arttıkça turizmin olumsuz özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

Şekil 3: Etnomerkezciliğin Sosyal Mübadele ve Yaşam Doyumu Arasındaki Düzenleyicilik Etkilerini Ölçen Hipotezlerin Şeması

Literatürde temel psikolojik ihtiyaçların boyutları olan yeterlik, özerklik ve ilişkiselliğin; kişilerin yaşam doyumlarının yüksek olması için tatmin edilmesi gereken unsurlar olduğuna yönelik ifadeler bulunmaktadır (Deci ve Ryan, 2014: 55). Alaçatı’da yaşayan yerel halk için yılın önemli bir kesiminin turistlerle dolu olduğu, farklı kültürlerden pek çok kişinin geldiği ve sosyal bir ortamın yaratıldığı bir destinasyonda, kişilerarasındaki ilişkilerin ve etnomerkezci tutumların yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçların doyurulmasını ne düzeyde etkilediği önemli bir soru haline gelmektedir. Yerel halkın bölgedeki turizmden kaynaklı değişim ve dönüşüm çerçevesinde yaşadıkları yere karşı yabancılaşması veya aidiyet hissetmesi olasıdır (Easterling, 2005: 57). Literatürde de bu yönde çalışmalar mevcuttur. Örneğin; Glasser’e (1975) göre, etnomerkezciliğin içerdiği bir olgu olan kişinin yaşadığı yere aidiyet duyması kişilerin temel psikolojik ihtiyacını arttırmaktadır. Bunun yanı sıra kişilerin diğer insanlarla ilişkili olması ve iletişim kurması da temel psikolojik ihtiyaçlarını

etkilemektedir (Ntoumanis ve diğ erleri, 2009: 252). Bu ihtiyaçlar karşılanmadığı takdirde kişilerin i  çatışma yaşayacağı ve yaşamdan aldıkları keyfin ve doyumun azalacağı belirtilmektedir (Harvey ve Retter, 2002). Bu bağlamda, yerel halkın etnomerkezcilik düzeyi temel psikolojik ihtiyaçların doyurulmasının ve yaşam doyumunu ilişkilerinin niteliği arasında düzenleyici etkisi olabileceği öngörülmektedir. Bu  ng r  bağlamında H_5 hipotezi ve H_5 hipotezine ait alt hipotezler aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

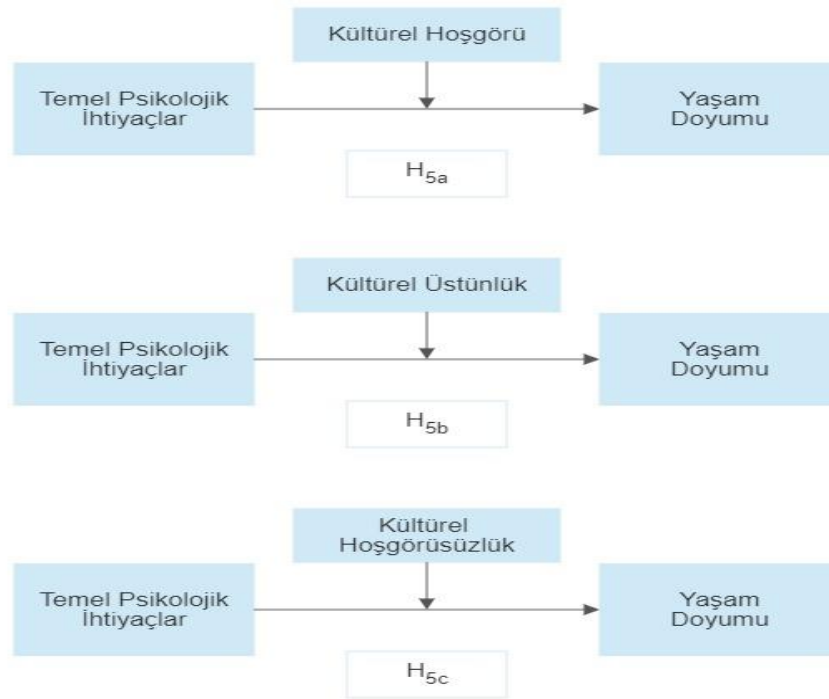
H_{5a} : Alaçatı'daki yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının yaşam doyumuna etkisinde etnomerkezciliğin düzenleyicilik etkisi vardır.

H_{5a} : Kültürel hoşgörü arttı a temel psikolojik ihtiyaçlarla girdiği etkileşimde yaşam doyumunu pozitif yönde etkilemektedir.

H_{5b} : Kültürel  st nl k arttı a temel psikolojik ihtiyaçlarla girdiği etkileşimde yaşam doyumunu pozitif yönde etkilemektedir.

H_{5c} : Kültürel hoşgörüsüzlük arttı a temel psikolojik ihtiyaçlarla girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

şekil 4: Etnomerkezciliğin Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve Yaşam Doyumu Arasındaki Düzenleyici Etkilerini  l en Hipotezlerin şeması

Öte yandan literatürde yaşın, cinsiyetin, medeni halin, çalışma ve eğitim durumlarının yaşam doyumuna etkisi olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunduğundan (Botha ve Booysen, 2013; Capone ve diğerleri, 2019; Cheung ve Chan, 2009; Joshanloo ve Jovanovic, 2019) Alaçatı'daki yerel halkın demografik özelliklerinin onların yaşam doyumlarına etkisinin ne olduğu da araştırılmak istenmiştir. Bu nedenle soru formundaki demografik sorular aşağıdaki hipotezlerden yola çıkılarak oluşturulmuştur:

H₆: Medeni halin yerel halkın yaşam doyumunu üzerinde etkisi vardır.

H₇: Eğitim durumunun yerel halkın yaşam doyumunu üzerinde etkisi vardır.

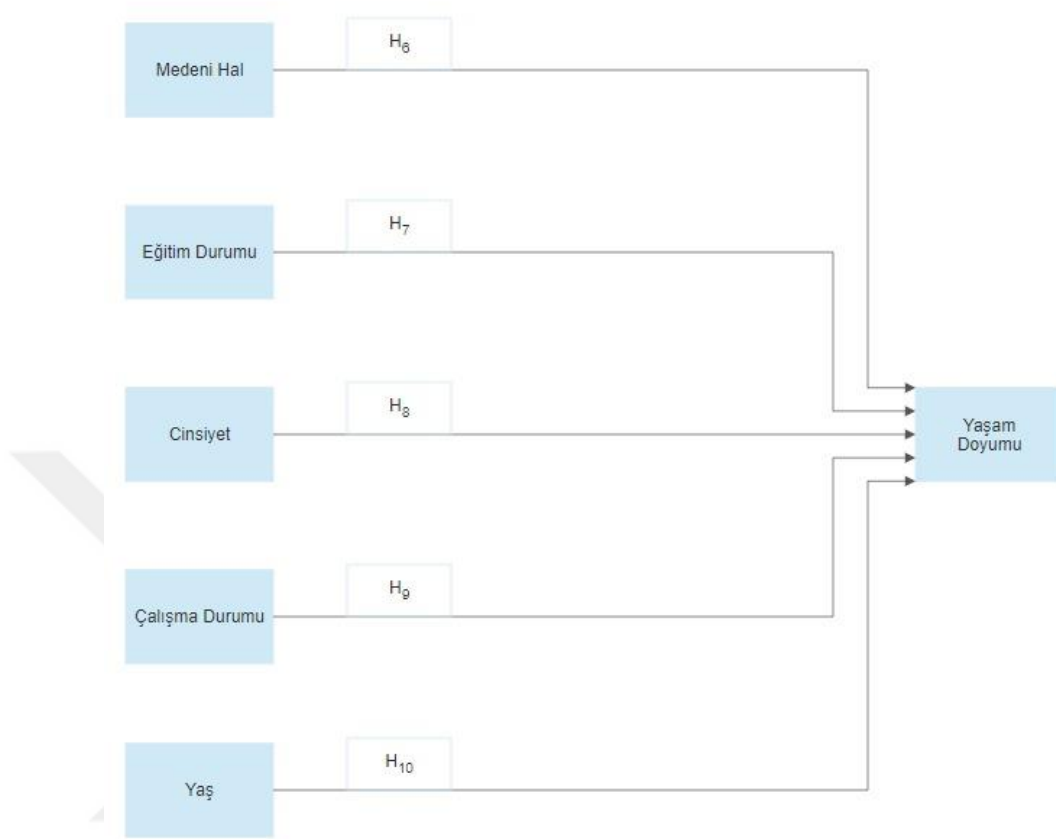
H₈: Cinsiyetin yerel halkın yaşam doyumunu üzerinde etkisi vardır.

H₉: Çalışma durumunun yerel halkın yaşam doyumunu üzerinde etkisi vardır.

H₁₀: Yaşın yerel halkın yaşam doyumunu üzerinde etkisi vardır.

Demografik değişkenlerin, diğer tüm hipotezlerle birlikte analize dahil edilerek hiyerarşik regresyon analizinde etkileşimli olarak yaşam doyumuna etkisine bakılacaktır. Medeni hal; kadın ve erkek olmak üzere iki seçeneğlidir. Çalışma durumu; çalışıyorum, çalışmıyorum ve emekli olmak üzere üç seçeneğlidir. Eğitim durumu; ilköğretim, lise, ön lisans, lisans ve lisansüstü olmak üzere beş seçenekten oluşmaktadır. Medeni hal; evli ve bekar olmak üzere iki seçeneğlidir ve son olarak yaş sorusu açık uçlu bir soru olarak hazırlanmıştır. Demografik sorulardan iki seçenekten fazla olanlar dummy (kukla) değişken ile kodlanarak analize dahil edilmiştir.

Şekil 5: Demografik Değişkenlerin Yaşam Doyumu Üzerindeki Etkilerini Ölçen Hipotezlerin Şeması

4.4. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Tez kapsamındaki araştırma nicel araştırma yöntemi olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın evreni, tezin konusu itibariyle sosyal taşıma kapasitesini doldurmuş turistik destinasyonlardan biri olan Alaçatı'da yaşayan yerel halkın tamamıdır. Alaçatı nüfusu 2020 yılı itibariyle 10.409 kişi olduğundan, Krejcie ve Morgan'ın (1970) önerdiği hesaplama göre örneklem sayısı en az 370 kişi olmalıdır. Bu tezde örneklem Alaçatı'da ikamet eden, kendilerini "Alaçatılı" olarak adlandıran ve Alaçatı'da en az 2 yıl yaşamış olan 516 kişi olduğundan örneklem sayısının yeterli olduğu söylenebilmektedir. Örneklem; Alaçatı'da esnafılık yapan, doğma büyüme Alaçatılı olan, sonradan Alaçatı'ya gelip iş ve yaşam kuran, Alaçatı'da yaşayıp başka yerde öğrenci olan, emekli olup Alaçatı'ya yerleşen vb. pek çok katılımcı dahil

edilmiştir. Araştırma öncesinde tüm katılımcılarla yüz yüze veri toplamak amaçlanmıştır. Fakat Sars-Cov2 virüsünün neden olduğu Covid-19 hastalığının küresel pandemik bir salgın boyutuna ulaşması nedeniyle hem araştırmacının hem de katılımcıların sağlıklarını korumak amacıyla tüm veriler “Google Forms”da oluşturulan soru formu ile internet üzerinden online olarak toplanmıştır. Örneklem kapsamındaki yerel halka ulaşırken kartopu örnekleme yöntemi ilkesi benimsenmiş ve ilk katılımcılar veya Alaçatılı tanıdıkları olabileceği düşünülen katılımcılar vasıtasıyla konu ile ilgili olabilecek diğer Alaçatılı katılımcılara da ulaşılmıştır. Bu şekilde araştırmada örneklem kapsamında yer alan tüm katılımcıların Alaçatılı olmaları sağlanmıştır. Toplamda 523 katılımcıdan veri toplanmıştır fakat veri temizliğinden sonra 516 katılımcının verilerinin analizlerin yapılması için uygun olduğu saptanmıştır.

4.5. SORU FORMU VE ÖLÇÜM ARAÇLARI

Veri toplamak için araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi bağlamında tasarlanan anket altı bölümden oluşmaktadır. Anketin başlangıcında çalışmanın amacı, araştırmanın bağlı olduğu kurum ve verilerin etik değerler gözetilerek kullanılacağı belirtilmiştir. Anketin ilk bölümünde “Etnomerkezcilik Ölçeği” yer almaktadır. Neuliep ve McCroskey tarafından geliştirilen ve 2013 yılında revize edilen etnomerkezcilik ölçeği (ethnocentrism scale), 22 ifadeden oluşmaktadır. Orijinali tek boyutludur ve 5’li likert tipi olarak geliştirilmiştir. Orijinal ölçekte Cronbach’s alpha katsayısı .92 olarak belirtilmiştir. Ölçek, bu tez için araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilerek ve Alaçatı destinasyonuna uyarlanarak kullanılmıştır. Bununla birlikte daha önce etnomerkezciliğin Türkçeye uyarlama çalışması Üstün (2011) tarafından yapılmıştır. Ancak bu çalışmanın hem çevirisinde kelime kullanımlarındaki farklı tercihler tespit edilmesi hem de faktör analizinde toplam varyans sonucunun verilmemesinden kaynaklı olarak geçerlik ve güvenirlik eksiklikleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden ötürü alanında uzman dört öğretim üyesinin ve araştırmacının görüşleri doğrultusunda ölçeğin geçerlik ve güvenirliğinin ortaya koyulabilmesi için tekrar uyarlanarak ele alınmasına karar verilmiştir. Alaçatı’ya uyarlanarak geçerliği ve güvenirliği araştırılan ölçek, orijinalinden farklı olarak kültürel hoşgörü (cultural

tolerance), kültürel üstünlük (cultural superiority) ve kültürel hoşgörüsüzlük (cultural intolerance) olmak üzere üç boyuta ayrılmıştır. Toplam varyansı .57 olan ölçeğin tüm boyutlarının Cronbach's alpha katsayısı .87'dir. Üç boyut için Cronbach's alpha katsayısı ise; kültürel hoşgörü için .68, kültürel üstünlük için .84 ve kültürel hoşgörüsüzlük için .87 olarak hesaplanmıştır.

İkinci bölümde yer alan “Sosyal Mübadele Ölçeği” (Social Exchange Scale) ise Gonzales ve diğerleri (2018) tarafından geliştirilen ve 12 ifadeden oluşan sosyal mübadele ölçeğidir. 5'li likert tipi olarak tasarlanan ölçek .95 güvenirlik seviyesine sahiptir. Bu ölçek de bu tez için Türkçeye çevrilerek Alaçatı destinasyonuna uyarlanmıştır. Sosyal mübadele ölçeği Gonzales ve diğerlerinin araştırmasında İspanya'nın Basil kentinde yerel halk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yerel halkın turizmden duyduğu memnuniyet düzeyi, turizmin gelişimine karşı algı ve tutumları sosyal taşıma kapasitesi bağlamında ele alınmıştır. Bu ölçeğin Türkçeye çevirisiyle ilgili alanında uzman dört akademisyenin görüş ve önerileri alınmıştır. Alaçatı'ya uyarlanarak geçerliği ve güvenirliği araştırılan sosyal mübadele ölçeği, turizmin olumlu etkileri ve turizmin olumsuz etkileri iki boyut olarak bulunmuştur. Toplam varyansı .57 olan ölçeğin turizmin olumlu etkileri boyutu için Cronbach's alpha katsayısı .62 iken turizmin olumsuz etkileri boyutu için Cronbach's alpha katsayısı .74'tür.

Anketin üçüncü bölümünde Ryan ve Deci (1991) tarafından geliştirilen ve Cihangir-Çankaya ve Bacanlı (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan “Temel Psikolojik İhtiyaç Doyum Ölçeği” (Basic Psychological Need Satisfaction – BPNT) kullanılmıştır. Özerklik (autonomy), yeterlik (competence) ve ilişkisellik (relatedness) boyutlarından oluşan 9 maddelik ölçek, 7'li likert tipi olarak tasarlanmış olup bu çalışmada 5'li likert tipi olarak kullanılmıştır. Yapılan ampirik çalışmalarda temel psikolojik ihtiyaç doyum ölçeği, geçerli ve güvenilir bulunmuştur (Chen ve diğerleri, 2015; Çankaya, 2009). Bacanlı ve Cihangir-Çankaya tarafından yapılan ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasında Cronbach's alpha katsayısı; özerklik için .71, ilişkisellik için .74 ve yeterlik için .60 olarak hesaplanmıştır. Fakat temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ölçeği bu tez için toplanan veri seti üzerinde yapılan faktör analizi sonucunda tek boyut olarak ayrıldığından, bu ölçek tüm analizlerde tek boyut olarak ele alınmıştır.

Anketin dördüncü bölümünde yerel halkın yaşam doyumlarını ölçmek amacıyla Diener, Emmons, Larsen ve Griffin'in (1985) geliştirdiği yaşam doyumu ölçeği kullanılmıştır. 5 ifadeden oluşan bu ölçek, 5'li likert tipi olarak tasarlanmıştır. Dağlı ve Baysal tarafından Türkçeye uyarlanmış anketin Cronbach's alpha kat sayısı .88, test tekrar test güvenirliği ise .97 olarak bulunmuştur (Dağlı ve Baysal, 2016: 1250). Anketin beşinci bölümünde Alaçatı ile ilgili genel değerlendirmeler ölçülmek istendiğinden, katılımcılara “Alaçatı’da yaşamaktan memnunum.”, “Alaçatı’daki değişimden memnunum.” ve “Alaçatı’dan başka yerde yaşamak isterim.” ifadeleri 5’li likert tipi şeklinde tasarlanarak yöneltiştir. Anketin en son bölümünde ise katılımcılara; cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu, çalışma durumu ve yaş olmak üzere beş adet demografik soru sorulmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

Tezin bu bölümünde, öncelikle veri temizliğiyle ilgili ve açıklayıcı faktör analizine yönelik bulgular ortaya koyulmuştur. Elde edilen verilerin analiz edilmesinde kullanılan teknikler ve değişkenler arasındaki ilişkilerle ilgili bilgiler aktarılmıştır. Son olarak ise hiyerarşik doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyon analizinin sonucunda araştırmanın tüm hipotezlerine ilişkin bulgular rapor edilmiştir.

5.1. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde araştırmaya katılanların cinsiyetlerine, medeni hallerine, eğitim durumlarına, çalışma durumlarına ve yaşlarına dair betimleyici istatistikler yer almaktadır (bkz., Tablo 2). Katılımcıların toplamda %45,9'u kadın ve %53,7'si erkeklerden oluşmaktadır. Ankete katılanların cinsiyet bakımından sayısal olarak yakın oranlarda oldukları görülmektedir. Katılımcıların medeni hallerine bakıldığında %45,7'sinin bekâr, %53,9'unun ise evli oldukları belirlenmiştir. Ankete katılan yerel halkın %8,8'inin ilköğretim, %20,1'inin lise, %11,5'inin ön lisans, %46,3'ünün lisans ve %13,1'inin lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan yerel halkın çalışma durumları ise %66,7 çalışıyorum, %24,9 çalışmıyorum ve %8,4 emekli olarak ayrılmıştır. Katılımcıların yaşlarıyla ilgili soru açık uçlu olarak sorulduğu için yanıtlar belirli bir aralıkta hesaplanmamıştır. Ankete katılan en düşük yaşa sahip katılımcı 15 yaşındayken en büyük yaşa sahip katılımcı 84 yaşındadır. Katılımcıların yaşlarının ortalaması ise 37'dir.

Tablo 2: Katılımcıların Sayısal ve Yüzdesel Dağılım Tablosu

		<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	<i>Kadın</i>	237	45,9
	<i>Erkek</i>	279	53,7
	TOPLAM	516	100
Medeni Hal	<i>Evli</i>	237	45,7
	<i>Bekâr</i>	279	53,9
	TOPLAM	516	100
Eğitim Durumu	<i>İlköğretim</i>	45	8,8
	<i>Lise</i>	104	20,1
	<i>Ön Lisans</i>	59	11,5
	<i>Lisans</i>	241	46,3
	<i>Lisansüstü</i>	67	13,1
	TOPLAM	516	100
Çalışma Durumu	<i>Çalışıyorum</i>	347	66,7
	<i>Çalışmıyorum</i>	128	24,9
	<i>Emekli</i>	41	8,4
	TOPLAM	516	100
Yaş	<i>Ort. 37</i>	516	100

Öte yandan soru formunda bulunan “Alaçatı’da yaşamaktan memnunum.”, “Alaçatı’daki değişimden memnunum.” ve “Alaçatı’dan başka yerde yaşamak

isterim.” ifadelerinin katılımcılar tarafından 5’li likert tipi ölçek ile (5=kesinlikle katılıyorum ve 1=kesinlikle katılmıyorum olmak üzere) değerlendirilmeleri istenmiştir. Bu üç ifadenin yüzdelik dağılımları ve ortalamaları aşağıdaki gibidir:

Tablo 3: Katılımcıların Alaçatı İle İlgili Genel Değerlendirmeleri

	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Ort.</i>	<i>Ss</i>
Alaçatı’da yaşamaktan memnunum.	%37,7	%46,8	%11,5	%1,7	%1,9	4,17	.84101
Alaçatı’daki değişimden memnunum.	%9,2	%20,3	%24,5	%35,0	%10,7	2,82	1.15058
Alaçatı’dan başka yerde yaşamak isterim.	%8,0	%19,9	%22,2	%34,2	%15,3	2,71	1.18259

Tablo 3’e göre Alaçatı’daki yerel halk, “Alaçatı’da yaşamaktan memnunum.” ifadesi için %37,7’si kesinlikle katılıyorum, %46,8’i katılıyorum seçeneklerini işaretlemişlerdir. Buradan anlaşıyor ki yerel halk genel olarak Alaçatı’da yaşamaktan memnun görünmektedir. “Alaçatı’daki değişimden memnunum.” ifadesi için ise katılımcıların yaklaşık dörtte biri ne katılıyorum ne katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Bu hususta kararsız olanların sayısı dikkate değerdir. Öte yandan %35’i katılmıyorum derken %10,7’si ise kesinlikle katılmıyorum diyerek Alaçatı’da zaman içinde gerçekleşen değişimden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Son olarak “Alaçatı’dan başka yerde yaşamak isterim.” ifadesi için katılımcıların %34,2’si katılmadığını, %15,3’ü ise kesinlikle katılmadığını ifade etmişlerdir. Buradan anlaşılan şudur; katılımcılar Alaçatı’da yaşanan değişimden memnun olmasalar dahi

genel olarak Alaçatı’da yaşamaktan memnun oldukları için başka bir yerde yaşamayı tercih etmemektedirler.

5.2. FAKTÖR ANALİZİ

Hiyerarşik regresyon analizine geçmeden önce Tabachnick ve Fidell’in (2007: 91) önerdikleri sıra ile veri temizliği gerçekleştirilmiştir. Lorenzo-Seva’nın (2021) Factor isimli faktör analiz programı kullanılarak ilk önce, veride bulunan tüm değerlerin yer alması gereken sınırlar içinde olup olmadığını analiz etmek amacıyla veriler betimsel istatistik analizine tabi tutulmuştur. İkinci adım olarak araştırmada irdelenen tüm değişkenlerin normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığını test etmek için çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Mardia’nın (1970) çok değişkenli asimetri çarpıklığının ve basıklığının analizi sonucunda, $p < .001$ ’de anlamlı basıklık düzeyi ortaya çıkmıştır. Ölçekteki ifadelerin dağılımlarında aşırı basıklık olduğunda polikorik korelasyon önerildiğinden (Muthen ve Kaplan, 1985-1992) veri seti üzerinde polikorik test yapılmıştır. Yapılan bütün analizler 516 katılımcı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Üçüncü adım olarak çok değişkenli uç değerlerin saptanabilmesi amacıyla veriler aşırı değerler analizine sokulmuştur. Öncelikle $sd = .008$ için, $p < .01$ ’de hesaplanan .002 Cook’s uzaklığı (Cook’s distance) değerinin üstünde olan veri sayısı bulunmadığından, çalışmanın sonuçlarına etki edecek aykırı ve uç değere sahip herhangi bir verinin olmadığı saptanmıştır. Dördüncü olarak doğrusallık varsayımının sağlanmasını test etmek için Q-Q grafiklerine bakılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre değişkenler doğrusal bir yapıdadır. Son olarak da veri seti, çoklu doğrusal bağlantı açısından Tolerans ve Varyans Artış Faktörü (VIF) değerleriyle test edilmiş ve bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı olmadığı ($VIF < 2$) görülmüştür. Tüm bu işlemler sonucunda veri seti, analiz için hazır hale getirilmiştir.

Araştırmada etnomerkezcilik ölçeği, sosyal mübadele ölçeği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ölçeği ve yaşam doyumu ölçeği için açıklayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Veri setinde yer alan ölçeklerdeki faktör yapısını belirleyebilmek ve yorumlanabilir anlamlı faktörlere ulaşmak amacı ile Factor Programı’nda (Lorenzo-Seva ve Ferrando; 2021) yapılan Rotated Diagonally Weighted Least Squares yani

Çapraz Döndürülmüş Ağırlıklı En Küçük Kareler (RDWLS) analizi ve Promaj döndürme tekniği kullanılmıştır. Bu tezde RDWLS analizinin doğrulayıcı faktör analizi görevinde kullanılması için tercih edilmiştir; çünkü RDWLS analizi çok güçlü sonuçlar veren bir analizdir. Faktör analizi sonucunda tüm ölçekler; kültürel hoşgörü, kültürel üstünlük, kültürel hoşgörüsüzlük, turizmin olumlu etkileri, turizmin olumsuz etkileri, temel psikolojik ihtiyaçlar ve yaşam doyumu olmak üzere 7 boyut olarak ayrılmıştır.

Demografik soruların dışında ankette yer alan tüm ölçeklerde toplam 48 ifade bulunmaktadır. Bu ölçeklerle yapılan faktör analizi sonucunda, değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Barlett's Küresellik Testi sonucu 5735.4 ve p anlamlılık değeri .001 olarak bulunmuştur. Örneklem yeterliliğini gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem değeri ise .77'dir ve önerilen en düşük değer olan .60'ın üzerindedir (Hair ve diğerleri, 2010). Araştırma için toplanan verilerin değerleri, verilerin faktör analizi için uygun bir yapıya sahip olduğunu işaret etmektedir. Analizlerin sonucunda etnomerkezcilik ölçeği; kültürel hoşgörü, kültürel üstünlük ve kültürel hoşgörüsüzlük olmak üzere üç boyutlu, sosyal mübadele ölçeği; turizmin olumlu özellikleri ve turizmin olumsuz özellikleri olmak üzere iki boyutlu, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ölçeği tek boyutlu ve yaşam doyumu ölçeği tek boyutlu olarak ayrılmıştır. Tüm ölçeklerin toplam varyansı belirtilen bu 7 boyut için RDWLS analizinde .60 olarak saptanmıştır.

Tablo 4: Uyum Endeksleri

	<i>Uyum Endeks Değerleri</i>
GFI (İyi Uyum İndeksi)	1.00
AGFI (Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi)	1.00
CFI (Karşılaştırmalı Uyum Endeksi)	1.00
BIC (Schwarz'ın Bayesian Bilgi Kriteri)	3209.495
RMSR (Kalıntıların Ortalama Kök Karesi)	.04
WRMR (Ağırlıklı Kalıntıların Ortalama Kök Karesi)	.03

Tablo 4'teki uyum endekslerine bakıldığında; İyi Uyum İndeksi (GFI) = 1.00, Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (AGFI) = 1.00, Karşılaştırmalı Uyum Endeksi (CFI) = 1.00, Schwarz'ın Bayesian Bilgi Kriteri (BIC) = 3209.495, Kalıntıların Ortalama Kök Karesi (RMSR) değeri ise .04 olarak bulunmuştur. Kelley'nin kriterine göre bu sayının .6'nın altında olması beklendiğinden ölçekler gereken koşulu sağlamıştır (Harman, 1962: 21; Kelley, 1935: 146). Ağırlıklı Kalıntıların Ortalama Kök Karesi (WRMR) .03 olarak bulunmuştur ve 1.0'ın altındaki değerler iyi uyum için önerilmektedir (Yu ve Muthen, 2002).

Tablo 5: Faktör Analizi Sonucu Tüm Boyutların Faktör Yükleri

Faktörler İfadeler	Kültürel Hoşgörü	Kültürel Üstünlük	Kültürel Hoşgörüsüzlük	Turizmin Olumlu Etkileri	Turizmin Olumsuz Etkileri	TPİ	Yaşam Doyumu
1	.45						
4	.46						
6	.58						
7	.62						
15	.46						
2		.60					
3		.50					
5		.87					
9		.78					
10		.85					
11		.59					
13		.82					
16		.30					
8			.37				
12			.73				
14			.46				
17			.65				
18			.54				

19	.65		
20	.48		
21	.74		
22	.75		
23		.52	
24		.66	
29		.40	
30		.61	
31		.71	
33		.44	
25			.69
26			.67
27			.54
28			.67
32			.71
34			.61
35			.50
36			.67
37			.78
38			.84
39			.86
40			.82
41			.51
42			.63
43			.29
44			.70
45			.74
46			.77
47			.54
48			.47

Toplam Varyans= .60

Norman ve Streiner'in (1994) formülüne göre, bu araştırma için 516 katılımcıdan oluşan veri setinde faktör yükünün en az .23 olması gerektiği hesaplanmıştır. Araştırmada en düşük faktör yükü .29 olduğundan (43. ifade) faktör yükü azlığı nedeniyle hiçbir ifade çıkarılmamıştır. Fakat 20. ifade etnomerkezcilik ölçeğinin kültürel hoşgörüsüzlük boyutuna ait bir ifadedir ve ifade sosyal mübadele ölçeğinin turizmin olumsuz etkileri boyutu altında da yük vermiştir. Ait olması gereken boyut kültürel hoşgörüsüzlük olduğu için bu ifade kültürel hoşgörüsüzlük boyutu altında değerlendirilmiştir. Yapılan güvenirlik analizinde tüm ifadelerin Cronbach's alpha katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Bu katsayı .70'i geçtiğinde veri seti güvenilir bulunmaktadır; fakat alt boyutlar (Bkz. Tablo 6) için .60'ı geçmesi güvenilir bulunması için yeterlidir (Nunnally, 1967).

Tablo 6: Tüm Boyutların Crombach's Alpha Değerleri

Boyutlar	Crombach's Alpha Değerleri
Kültürel Hoşgörü	.68
Kültürel Üstünlük	.84
Kültürel Hoşgörüsüzlük	.87
Turizmin Olumlu Etkileri	.62
Turizmin Olumsuz Etkileri	.74
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	.79
Yaşam Doyumu	.86

Tüm ölçekler güvenirlik testi için sadece Crombach's alpha katsayısı ile ölçülmemiştir. Lorenzo-Seva'nın (2021) faktör analizi programı (Factor) aracılığıyla tüm ölçeklerin marjinal güvenirlik değerleri de hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 7). Marjinal güvenirlik değerlerine göre; Faktör Belirleme Endeksi (FDI) değer .90'ın üstünde olmalıdır. Araştırmadaki FDI değerleri en düşük .90 ve en yüksek .97 olmak üzere istenen koşulu sağlamaktadır. ORION marjinal güvenirlik değeri .80'in üstünde

olmalıdır. Bu araştırmada en düşük .80 ve en yüksek .94 olduğundan ORION marjinal güvenilirlik değeri de olması gerektiği gibidir. Hassasiyet Oranı (SR) değeri en düşük 2 olmalıdır. Tüm değerler 2 ve 2'nin üzerindedir. Son olarak Gerçek Farkların Beklenen Yüzdesi (EPTD) değeri en düşük .90 olmalıdır (Ferrando ve Lorenzo-Seva 2018). Bu araştırma için en düşük değer koşulu yalnızca ilk faktör olan kültürel hoşgörü faktörü için .89'dur. Diğer tüm faktörler bu koşulu da sağlamaktadır.

Cronbach's alpha katsayısı çok iyi bir güvenilirlik ölçme yöntemi olsa da özellikle kültür ile ilgili çalışmalarda yetersiz kalabildiğinden, Cronbach's alpha katsayısı ölçme yönteminin dışında ORION marjinal güvenilirlik, SR, EPTD ve FDI gibi güvenilirliği ölçen diğer değerlere de bakılma gereği duyulmuştur (Wigley III, 2011: 284). Analiz sonuçlarına göre özellikle ORION marjinal güvenilirlik değerinin .80 ve üzerinde olması veri setinin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 7: Tüm Boyutların Güvenirlik Değerleri

	<i>Kültürel Hoşgörü</i>	<i>Kültürel Üstünlük</i>	<i>Kültürel Hoşgörü- süzlük</i>	<i>Turizmin Olumlu Etkileri</i>	<i>Turizmin Olumsuz Etkileri</i>	<i>Temel Psikolojik İhtiyaçlar</i>	<i>Yaşam Doyumu</i>
Faktör							
Belirleme Endeksi (FDI)	.90	.96	.97	.92	.95	.97	.96
ORION Marjinal Güvenirlik	.80	.92	.94	.85	.91	.93	.92
Hassasiyet Oranı (SR)	2.0	3.52	3.81	2.4	3.10	3.66	3.40
Gerçek Farkların Beklenen Yüzdesi (EPTD)	.89	.94	.94	.91	.93	.94	.94

Tablo 8’de ise korelasyon analizi sonucunda tüm değişkenlerin birbirleri ile korelasyonunun yanı sıra standart sapmaları ve ortalamaları da gösterilmektedir.

Tablo 8: Faktör Analizi Sonucu Tüm Boyutlar Arasındaki Korelasyon

<i>Faktörler</i>	<i>Kültürel Hoşgörü</i>	<i>Kültürel Üstünlük</i>	<i>Kültürel Hoşgörü-süzlük</i>	<i>Turizmin Olumlu Etkileri</i>	<i>Turizmin Olumsuz Etkileri</i>	<i>Temel Psikolojik İhtiyaçlar</i>	<i>Yaşam Doyumu</i>
Kültürel Hoşgörü	1						
Kültürel Üstünlük	-.05	1					
Kültürel Hoşgörü-süzlük	-.30**	.46**	1				
Turizmin Olumlu Etkileri	.04	.50**	.48**	1			
Turizmin Olumsuz Etkileri	-.26**	.21**	-.05	-.12*	1		
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	.37**	.18**	-.02	.20**	.11*	1	
Yaşam Doyumu	.30**	.20**	.15**	.12**	-.01	.48**	1
Ort.	4,11	3,35	2,15	3,46	4,01	4,25	3,36
Ss.	.57	.74	.75	.63	.70	.45	.85

* $p < .05$ seviyesinde anlamlı korelasyon

** $p < .01$ seviyesinde anlamlı korelasyon

5.3. HİYERARŞİK DOĞRUSAL REGRESYON ANALİZİ

Olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin bilimsel yöntemlerle araştırılması regresyon analizinin konusudur (Çokluk ve diğerleri., 2018: 54). Eğer bağımlı ve bağımsız değişken sayısı bir tane ise yapılan analiz basit regresyon analizidir. Fakat bağımlı değişken sayısı bir, bağımsız değişkenlerin sayısı ise birden fazla ise çok değişkenli regresyon analizi yapılmaktadır. Değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olması halinde doğrusal regresyon analizi, doğrusal olmayan bir ilişki olması halinde ise doğrusal olmayan regresyon analizi yapılmaktadır. Bu tezde bağımlı değişken sayısı bir (yaşam doyumu), bağımsız değişkenlerin sayısı birden fazla (kültürel hoşgörü, kültürel üstünlük, kültürel hoşgörüsüzlük, turizmin olumlu etkileri, turizmin olumsuz etkileri, temel psikolojik ihtiyaçlar) olduğundan ve değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğundan çoklu doğrusal regresyon analizlerinden olan hiyerarşik analizi yapılmıştır.

Bu tezde regresyon analizinin kullanılmasının nedenleri şunlardır;

- Bağımlı değişken ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi neden sonuç ilişkisiyle açıklamak,
- Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde yarattığı etkinin ne kadarının anlamlı bir etki olduğunu saptamak,
- Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni anlamlı olarak açıklayıp açıklamadığını bulmak,
- Birden daha çok bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki anlamlı etkilerinin önem sırasını sunabilmektir (Cohen ve Cohen, 1983).

Regresyon analizini gerçekleştirebilmek için sağlanması gereken belirli önkoşullar bulunmaktadır. Öncelikle tüm değişkenlerin eşit aralıklı olması sağlanmalıdır ki bu tez için de araştırma veri setinde tüm değişkenlerin eşit aralıklı olması koşulu sağlanmıştır. İkinci olarak veriler normal dağılım göstermelidir. Normal dağılım varsayımı da sağlanmıştır. Son olarak değişkenler arasındaki ilişkilerin doğrusal olması gerekmektedir ki bu koşul da sağlanmıştır. Düzenleyicilik etkileri ise doğrusal ilişkiyi gösteren regresyon analizlerinde olması gerektiği gibi (Cleary ve Kessler, 1982; Cohen ve Cohen, 1983); etnomerkezcilik değişkeninin boyutları olan kültürel hoşgörü, kültürel üstünlük ve kültürel hoşgörüsüzlüğün diğer bağımsız

değişkenlerle (turizmin olumlu etkileri, turizmin olumsuz etkileri ve temel psikolojik ihtiyaçlar) bağımlı değişken (yaşam doyumu) arasındaki düzenleyicilik etkilerini ölçebilmek için bağımsız değişkenlerle düzenleyici (moderatör) değişken olan etnomerkezciliğin boyutlarının çarpımı (etkileşimi) alınarak hiyerarşik regresyon analizine dahil edilmiştir.

Öte yandan demografik sorular cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu, çalışma durumu ve yaş olmak üzere beş sorudan oluşmaktadır. Cinsiyet, medeni hal ve yaş dışında kalan eğitim ve çalışma durumu demografik soruları ikiden fazla seçenekli olduğu için dummy (kukla) değişken kodlaması gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle eğitim ve çalışma durumunu ölçen seçeneklerin bir eksiği kadar dummy değişken kodlanmıştır ve kodlanan değişkenler kodlanmayan referans seçeneğine göre yorumlanmıştır (Büyüköztürk, 2010). Bu varsayımlar karşılandıktan sonra bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki önem sıralaması standardize edilmiş regresyon katsayısına (β -beta değeri) bakılarak bulunacaktır. En yüksek β değerine sahip olan değişken en önemli etkiye sahip olarak yorumlanacaktır.

Tablo 9: Hiyerarşik Regresyon Analizinin Sonuçları

Yaşam Doyumu						
Değişkenler	β	Sig.	t	VIF	Uyarlanmış R^2	F
Model 1					.08	5.028
Cinsiyet	.05	.188	1.318	1.056		
Medeni Hal	-.13	.012	-2.511	1.422		
Yaş	.14	.025	2.242	2.022		
Lise	.22	.004	2.931	2.988		
Ön Lisans	.17	.008	2.645	2.300		
Lisans	.37	.000	4.292	4.031		
Lisansüstü	.31	.000	4.581	2.469		
Çalışıyorum	.04	.467	.728	1.389		
Emekli	.00	.882	.148	1.807		
Model 2					.32	14.880
Cinsiyet	.02	.584	.547	1.115		

Medeni Hal	-.11	.017	-2.396	1.435
Yaş	.15	.005	2.840	2.095
Lise	.22	.001	3.357	3.127
Ön Lisans	.20	.001	3.398	2.499
Lisans	.37	.000	4.557	4.757
Lisansüstü	.33	.000	5.176	2.923
Çalışıyorum	.00	.876	.157	1.416
Emekli	.02	.746	.325	1.828
Kültürel Hoşgörü	.11	.010	2.598	1.341
Kültürel Üstünlük	.10	.056	1.917	1.799
Kültürel Hoşgörüsüzlük	.20	.000	4.103	1.663
Turizmin Olumlu Etkileri	.01	.817	.231	1.428
Turizmin Olumsuz Etkileri	-.05	.258	-1.133	1.221
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	.37	.000	8.891	1.223
Model 3				.34 10.664
Cinsiyet	.02	.472	.721	1.485
Medeni Hal	-.09	.045	-2.013	1.485
Yaş	.18	.001	3.394	2.165
Lise	.24	.000	3.680	3.279
Ön Lisans	.21	.000	3.564	2.574
Lisans	.39	.000	4.667	5.000
Lisansüstü	.32	.000	5.064	3.062
Çalışıyorum	.00	.890	.139	1.441
Emekli	-.00	.941	-.074	1.865
Kültürel Hoşgörü	.08	.079	1.763	1.662
Kültürel Üstünlük	.14	.007	2.692	1.904
Kültürel Hoşgörüsüzlük	.15	.012	2.534	2.585
Turizmin Olumlu Etkileri	-.01	.892	-.135	1.566
Turizmin Olumsuz Etkileri	-.06	.146	-1.455	1.289
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	.34	.000	8.215	1.274
Kültürel Hoşgörü*Turizmin Olumlu Etkileri	-.04	.377	-.885	1.744

Kültürel Hoşgörü*Turizmin Olumsuz Etkileri	.05	.322	.991	1.667
Kültürel Üstünlük*Turizmin Olumlu Etkileri	.01	.825	.221	1.886
Kültürel Üstünlük*Turizmin Olumsuz Etkileri	-.02	.642	-.466	1.658
Kültürel Hoşgörü*Turizmin Olumlu Etkileri	.02	.771	.291	3.143
Kültürel Hoşgörü*Turizmin Olumsuz Etkileri	.13	.014	2.474	2.058
Kültürel Hoşgörü*Temel Psikolojik İhtiyaçlar	.13	.003	2.998	1.387
Kültürel Üstünlük*Temel Psikolojik İhtiyaçlar	-.07	.141	-1.473	1.600
Kültürel Hoşgörü*Temel Psikolojik İhtiyaçlar	.10	.075	1.787	2.188

Hiyerarşik doğrusal regresyon analizi sonucunda Durum Endeksi (Condition Index) değeri, analize sadece ana değişkenlerin katılması durumunda istenen değer olan .30'un altındadır. Fakat demografik verilerle birlikte tüm hipotezlerdeki değişkenler etkileşimleriyle analize dahil edildiğinde, demografik değişkenler de dummy (kukla) değişken ile tanımlandığından, her bir seçenek ayrı bir değişken gibi çalışmada yer almış ve regresyon analizindeki değişken sayısı artmıştır. Bu nedenle Durum Endeksi değeri istenen değer olan .30'u aşmıştır. Fakat hiyerarşik regresyonda Model 2'de değişkenlerin merkezleştirilmiş (centered) halleri alındığında Durum Endeksi değeri .23 çıkmaktadır. Durum Endeksi'nin istenilen değerden yüksek olması çoklu doğrusallık sorununa işaret etmekle birlikte değişken sayısının fazla olması durumunda bu tür ihlallerle karşılaşılabilir. Bu nedenle böyle bir durumda Durum Endeksi'nin VIF ve Tolerans değerleri ile birlikte ele alınmasında fayda bulunmaktadır (Tütüncü, 2021). Bu kapsamda VIF ve Tolerans değerleri incelendiğinde tavsiye edilen Tolerans değeri %50'den büyük ve VIF değeri 10'dan küçük olduğu tespit edilmiş ve analizde çoklu doğrusallık sorununun olmadığı ortaya çıkmıştır (Schroeder, 1990: 178-179).

5.4. HİPOTEZLERE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde hiyerarşik regresyon analizinde ölçülen tüm hipotezlere ilişkin bulgular yer almaktadır. İlk olarak ana değişkenlerin bağımlı değişken olan yaşam doyumu ile direkt olarak etkileşimleri verilecektir. Daha sonra ana değişkenlerin birbirleriyle etkileşime girmesi sonucu yaşam doyumu üzerindeki düzenleyicilik rollerini ortaya koyan hipotezlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Son olarak demografik değişkenlere ilişkin hipotezlerin sonuçlarından bahsedilecektir.

5.4.1. Direkt Etkiler

Alaçatı'da yaşayan yerel halkın etnomerkezcilik seviyelerine göre yaşam doyumlarına ilişkin olarak oluşturulan hipotez ve buna bağlı alt hipotezler regresyon analizi ile test edildikten sonra aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Etnomerkezcilik ölçeği faktör analizinde üç boyutlu bir yapı gösterip; kültürel hoşgörü, kültürel üstünlük ve kültürel hoşgörüsüzlük şeklinde ayrıldığından temel hipotezin alt hipotezleri de bu boyutlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

H₁: Etnomerkezciliğin Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumu üzerinde etkisi vardır.

H_{1a}: Kültürel hoşgörünün yerel halkın yaşam doyumu üzerinde pozitif etkisi vardır.

Regresyon analizine göre *H_{1a}* hipotezi anlamlı farklılık göstermemektedir.

H_{1b}: Kültürel üstünlüğün yerel halkın yaşam doyumu üzerinde pozitif etkisi vardır.

Regresyon analizine göre *H_{1b}* hipotezi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.

H_{1c}: Kültürel hoşgörüsüzlüğün yerel halkın yaşam doyumu üzerinde negatif etkisi vardır.

Regresyon analizine göre *H_{1c}* hipotezi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.

Alaçatı'da yaşayan yerel halkın sosyal mübadele şekillerine göre yaşam doyumlarına ilişkin ana hipotez *H₂* şeklinde oluşturulmuştu. Sosyal mübadele ölçeği, yapılan faktör analizi sonucu iki boyutlu bir yapıda çıkmış olup, turizmin olumlu etkileri ve turizmin olumsuz etkileri olarak ayrılmıştır. Temel hipotezin alt hipotezleri de bu boyutlar çerçevesinde oluşturulmuştur. Sosyal mübadele teorisinin ödül-maliyet,

adalet ve fayda gibi olguları kapsadığı bilinmektedir. Bu olguların turizm sektöründe belirli karşılıkları bulunmaktadır. Örneğin yerel halkın bölgedeki turizm faaliyetleri ve turistik ürünlerden en az turistler kadar yararlanabilmesi ve kullanabilmesi, teorinin fayda ve adalet olgularına atfıdır. Öte yandan bölgedeki turizm faaliyetlerinden ekonomik, kültürel ve sosyal kazanımlar elde etmek, yerel halk açısından turizm faaliyetlerinin getirdiği olumsuzlukları tolere edebilecek ölçüde olmalıdır. Bu da ödül-maliyet ilişkisi kapsamında değerlendirilebilmektedir. Buradan hareketle ölçekteki turizmin olumlu etkileri boyutu; turizmin ekonomik anlamda gelir yaratması, turizm sayesinde bölgedeki kültürel mirasın korunması, turizm faaliyetlerinin bölgeyi ilginç ve çekici hale getirmesi gibi konuları kapsamaktadır. Turizmin olumsuz etkileri ise; turizm olayının çevresel anlamda kirlilik yaratması, kalabalığa neden olması, fiyatların yüksek olması, suç oranının artması gibi unsurlarla ilgilidir.

H₂: Sosyal mücadelenin Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumu üzerinde etkisi vardır.

H_{2a}: Turizmin olumlu etkilerinin yerel halkın yaşam doyumu üzerinde pozitif etkisi vardır.

H_{2b}: Turizmin olumsuz etkilerinin yerel halkın yaşam doyumu üzerinde negatif etkisi vardır.

Turizmin olumsuz etkilerinin regresyon analizinde yaşam doyumunu negatif yönde etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Fakat tüm değişkenlerin dahil edildiği hiyerarşik regresyon analizinde hem H_{2a} hem de H_{2b} hipotezi anlamlı farklılık göstermemiştir.

Alaçatı'daki yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması seviyelerine göre yaşam doyumlarına ilişkin hipotez daha önce aşağıdaki gibi belirlenmişti. Temel psikolojik ihtiyaçlar doyum ölçeğinin aslı yeterlik, özerklik ve ilişkisellik olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Fakat faktör analizinde tek boyutlu bir yapı gösteren bu ölçek, tezin tüm analizlerinde tek boyutlu olarak ele alınmıştır.

H₃: Temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumu üzerinde pozitif etkisi vardır.

Hiyerarşik regresyon analizinin sonucuna göre H_3 hipotezi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.

5.4.2. Düzenleyicilik Etkileri

Etnomerkezciliğin kültürel hoşgörü boyutunun farklı kültürlerle karşı olumlu duyguları kapsamı nedeniyle; farklı kültürden gelen kişiler arasındaki ilişkilerin gelişebileceği uygun bir zemin sağlayan turizm faaliyetleri söz konusu olduğunda, sosyal mübadele kapsamında turizmin olumlu ve olumsuz etkileri ve yaşam doyumu arasında düzenleyicilik etkisine sahip olduğu düşünülmüştür.

H₄: Alaçatı'daki yerel halkın sosyal mübadelesinin yaşam doyumu üzerindeki etkisinde etnomerkezciliğin düzenleyicilik etkisi vardır.

H_{4a}: Kültürel hoşgörü arttıkça turizmin olumlu özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu pozitif yönde etkilemektedir.

H_{4a} hipotezi regresyon analizinin sonucuna göre anlamlı bir farklılığa sahip değildir.

H_{4b}: Kültürel hoşgörü arttıkça turizmin olumsuz özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

H_{4b} hipotezi regresyon analizinin sonucuna göre anlamlı bir farklılığa sahip değildir.

Etnomerkezciliğin kültürel üstünlük boyutunun, kişilerin kendi kültürlerini diğer bütün kültürlerden üstün görüp sevmesi ve aidiyet duymasından kaynaklı olarak yaşam doyumuna pozitif katkı yaptığını söylemek mümkündür. Bu görüşle ilgili H_{1b} hipotezi de desteklenmişti. Fakat kültürel üstünlük boyutunun sosyal mübadele teorisi ile etkileşime girmesi turizmin olumlu özellikleri bakımından etnomerkezci tutuma sahip yerel halkın yaşam doyumunu olumlu etkilese de turizmin olumsuz özelliklerinin yarattığı sorunlar etnomerkezci tutuma sahip yerel halkın yaşam doyumu üzerinde negatif etki yaratacağı düşünülmektedir.

H_{4c}: Kültürel üstünlük arttıkça turizmin olumlu özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu pozitif yönde etkilemektedir.

H_{4d}: Kültürel üstünlük arttıkça turizmin olumsuz özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

Kültürel üstünlük boyutunun regresyon analizi sonucuna göre turizmin olumlu ve olumsuz özellikleriyle girdiği etkileşim sonucunda yaşam doyumuyla ilişkisi (H_{4c} ve H_{4d}) anlamlı farklılık göstermemektedir.

Etnomerkezciliğin kültürel hoşgörüsüzlük boyutu ise; kişilerin kendi kültürlerinden farklı tüm kültürleri daha aşağıda görmesi, farklı kültürlerden kişilerle

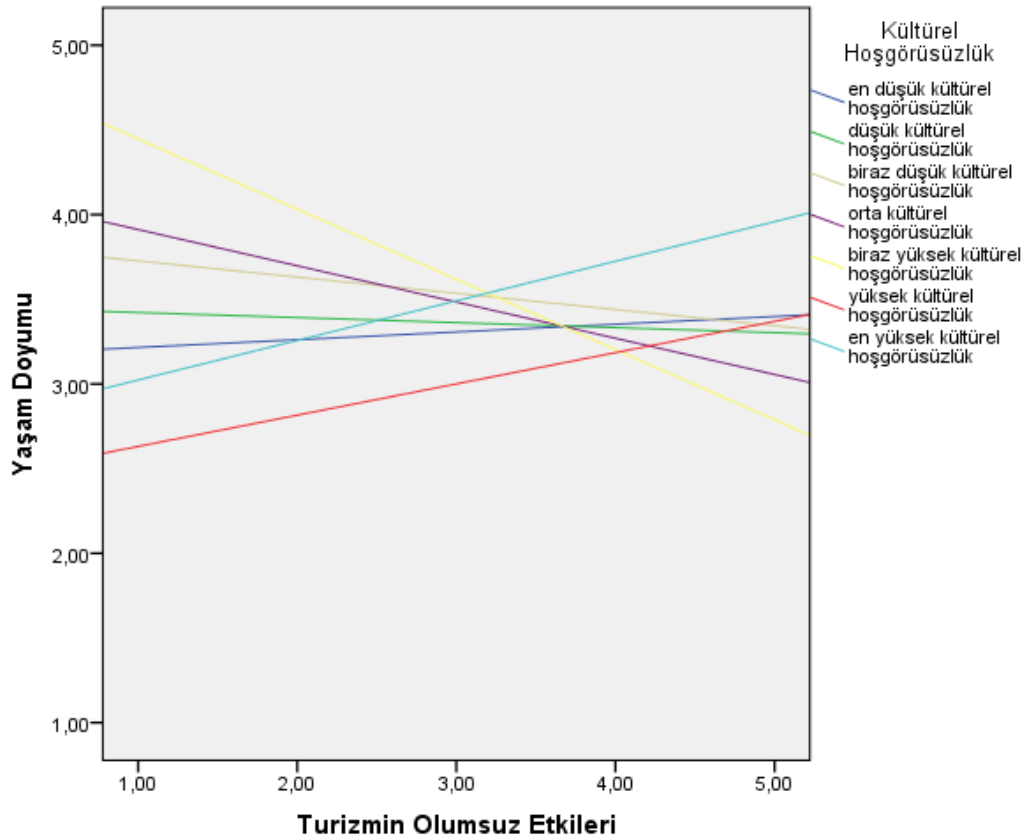
iş birliği ve etkileşimden kaçınması ve onlara güvenmemesi ile ilgili olduğundan turizmden kaynaklı olumlu etkilerle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu arttırırken turizmin olumsuz etkileriyle etkileşiminde yaşam doyumu azaltacağı düşünülmektedir.

H_{4e} : Kültürel hoşgörüsüzlük arttıkça turizmin olumlu özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

H_{4f} : Kültürel hoşgörüsüzlük arttıkça turizmin olumsuz özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

Regresyon analizinin sonucuna göre H_{4e} hipotezi anlamlı farklılık göstermezken H_{4f} hipotezi ise pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.

Şekil 6: Turizmin Olumsuz Etkileri ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kültürel Hoşgörüsüzlüğün Düzenleyicilik Etkisi

Tablo 10: Kültürel Hoşgörüsüzlüğün Düzenleyicilik Etkisinde Düzey Anlamlılıkları

Düzeyler	<i>F</i>	<i>n</i>	<i>Sig.</i>	<i>Ss.</i>
En düşük kültürel hoşgörüsüzlük	.100	89	.753	.15065
Düşük kültürel hoşgörüsüzlük	.046	72	.831	.05488
Biraz düşük kültürel hoşgörüsüzlük	.407	67	.526	.05567
Orta kültürel hoşgörüsüzlük	4.029	82	.048	.05575
Biraz yüksek kültürel hoşgörüsüzlük	7.594	59	.008	.05419
Yüksek kültürel hoşgörüsüzlük	2.161	79	.146	.11581
En yüksek kültürel hoşgörüsüzlük	1.696	72	.197	.61172

Tablo 10’da gösterildiği üzere, kültürel hoşgörüsüzlük boyutunun sembolize ettiği tutum ve özelliklerin orta ve biraz yüksek düzeylerde görüldüğü kişiler turizmin olumsuz etkileriyle etkileşime girdiğinde anlamlı bir farklılık vardır ve bu kişilerin yaşam doyumlarında düşüş görülmektedir. Düşük etkileri tanımlayan düzeyler ile yüksek etkileri tanımlayan düzeylerde anlamlı farklılığa ulaşılamamıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerdeki boyutlar çerçevesinde bu durum yerel halkın turizmle ne derece ilişkilendiği olgusuna bağlı olarak değerlendirilebilirken, farklı parametrelerdeki değerlerin de (ekonomik vb.) bu durumu açıklayabileceği göz önünde bulundurulmuştur. Buradan çıkan sonuç orta ve orta üstü düzeyde kültürel hoşgörüsüzlük boyutundaki etnomerkezci tutumlara sahip olan katılımcıların turizmin olumsuz etkilerine maruz kaldıkça yaşam doyumlarında bir azalma meydana gelmesidir. Düşük ve yüksek düzeylerde kültürel hoşgörüsüzlüğün ise turizmin olumsuz etkileriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumu üzerinde bir farklılığa sahip olmaması da bir diğer sonuçtur.

Etnomerkezçiliğin üç boyutunun bu tezde tek boyutlu olarak ayrılan temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması ve yaşam doyumu arasında yarattığı etkileşimlerin ne düzeyde düzenleyicilik etkisi gösterdiğini saptamak amacıyla hipotezler aşağıdaki gibi oluşturulmuştu. Kültürel hoşgörü boyutu kişinin hem hayatı algılayışında hem de yaşadığı yer ile olan ilişkisinde olumlu duygulara işaret etmekte olduğundan kültürel hoşgörünün temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması ile olan etkileşiminde kişinin yaşam doyumu pozitif yönde etkileyen bir sonuç çıkardığı düşünülmektedir. Öte

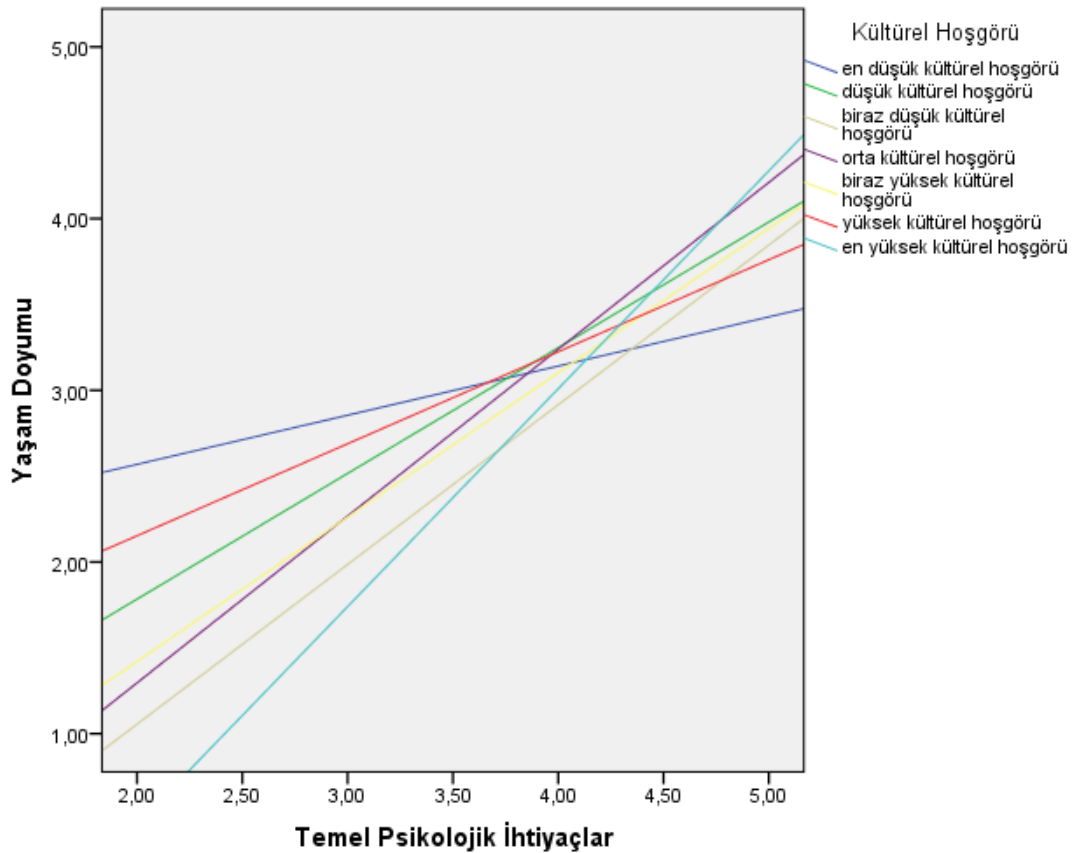
yandan kültürel üstünlük boyutu kişinin yaşadığı yeri benimseyip aidiyet hissinin artmasından kaynaklı ifadeleri simgelediğinden, kişinin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyurulmasıyla gireceği etkileşimden yine yaşam doyumu adına olumlu yönde bir etkisi olabileceği öngörülmüştür. Fakat kültürel hoşgörüsüzlük boyutu kişilerin farklı kültürlerle daha kopuk, güvensiz ve çeşitli kültürel ve sosyal etkileşimden kaçınan hallerini ortaya koyduğundan temel psikolojik ihtiyaçlarla birlikte düşünüldüğünde yaşam doyumuna negatif bir etki yaratacağı yönünde hipotez oluşturulmuştur.

H₅: Alaçatı'daki yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının yaşam doyumuna etkisinde etnomerkezciliğin düzenleyicilik etkisi vardır.

H_{5a}: Kültürel hoşgörü arttıkça temel psikolojik ihtiyaçlarla girdiği etkileşimde yaşam doyumunu pozitif yönde etkilemektedir.

H_{5a} hipotezi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir.

Şekil 7: Temel Psikolojik İhtiyaçlar ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Kültürel Hoşgörünün Düzenleyicilik Etkisi

Tablo 11: Kültürel Hoşgörünün Düzenleyicilik Etkisinde Düzey Anlamlılıkları

Düzeyler	<i>F</i>	<i>n</i>	<i>Sig.</i>	<i>Ss.</i>
En düşük kültürel hoşgörü	1.366	68	.247	.37545
Düşük kültürel hoşgörü	17.060	93	.000	.09842
Biraz düşük kültürel hoşgörü	16.236	76	.000	.00000
Orta kültürel hoşgörü	30.799	72	.000	.00000
Biraz yüksek kültürel hoşgörü	18.840	75	.000	.00000
Yüksek kültürel hoşgörü	7.228	51	.010	.00000
En yüksek kültürel hoşgörü	26.507	86	.000	.09336

Tablo 11’de görüldüğü üzere kültürel hoşgörünün temel psikolojik ihtiyaçlar ve yaşam doyumu arasındaki düzenleyicilik rolü en düşük düzeydeki katılımcılar haricinde tüm düzeylerde anlamlı bir farklılığa sahiptir. Buradan çıkan sonuç kültürel hoşgörü boyutundaki etnomerkezcilik özellikleri çok düşük olmadıkça temel psikolojik ihtiyaçlarla girdiği etkileşimde yaşam doyumunu arttırmaktadır.

H_{5b}: Kültürel üstünlük arttıkça temel psikolojik ihtiyaçlarla girdiği etkileşimde yaşam doyumunu pozitif yönde etkilemektedir.

Hiyerarşik regresyon analizine göre *H_{5b}* hipotezi anlamlı farklılık göstermemektedir.

H_{5c}: Kültürel hoşgörüsüzlük arttıkça temel psikolojik ihtiyaçlarla girdiği etkileşimde yaşam doyumunu negatif yönde etkilemektedir.

Hiyerarşik regresyon analizine göre *H_{5c}* hipotezi anlamlı farklılık göstermemektedir.

5.4.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkiler

Alaçatı’daki yerel halktan katılımcılara yöneltilen anket formunda medeni hal, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu ve yaş ile ilgili beş adet demografik soru bulunmaktaydı. Bu demografik özelliklerin yerel halkın yaşam doyumuyla ilişkisini ortaya koymak amacıyla beş adet hipotez geliştirilmişti. Bu hipotezlerin regresyon

analizinde test edilebilmesi için demografik soruların her biri dummy (kukla) değişken ile kodlandıktan sonra analize dahil edilmiştir. Yapılan hiyerarşik regresyon analizine göre hipotezler ve analiz sonuçları aşağıdaki gibidir.

H₆: Medeni halin yerel halkın yaşam doyumu üzerinde etkisi vardır.

Regresyon analizi sonucunda *H₆* hipotezi kabul edilmiştir. Dolayısıyla yerel halkın medeni durumları, onların yaşam doyumları üzerinde anlamlı farklılığa sahiptir. Bu nedenle evli katılımcıların bekar katılımcılara oranla yaşam doyumlarının ne ölçüde değiştiğini (evli katılımcılar “1” bekar katılımcılar “0” olarak kodlanarak) dummy değişken vasıtasıyla saptayabilmek amacıyla ek bir analiz daha yapılmıştır. Bu ek analizin sonucunda evli katılımcıların bekar katılımcılara oranla yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Bkz. Tablo 12).

Tablo 12: Katılımcıların Medeni Hallerinin Yaşam Doyumlarına Etkisi

Model	β	Sig.	<i>t</i>	VIF
Sabit (bekar)	3,245	.000	63,939	
Evli	,250	.001	3,335	1,000

H₇: Eğitim durumunun yerel halkın yaşam doyumu üzerinde etkisi vardır.

Regresyon analizi sonucunda *H₇* hipotezi kabul edilmiştir. Dolayısıyla yerel halkın eğitim durumları, onların yaşam doyumları üzerinde anlamlı farklılığa sahiptir. Bu soru için ilköğretim mezunları “0”, lise, ön linsans, lisans ve lisansüstü mezunları ise “1” olarak kodlanmıştır. Böylelikle lise ve üstü mezunların ilköğretim mezunlarına göre yaşam doyumlarının ne ölçüde değiştiği ortaya koyulmuştur (Bkz. Tablo 10). Tüm değişkenler hesaba katıldığında Alaçatı’daki yerel halktan katılımcılardan lise, ön lisans, lisans ve lisantüstü mezunlarının ilköğretim mezunlarına göre yaşam doyumları daha fazladır.

H₈: Cinsiyetin yerel halkın yaşam doyumu üzerinde etkisi vardır.

Regresyon analizi sonucunda *H₈* hipotezi reddedilmiştir. Sadece cinsiyet hesaba katılarak yapılan regresyon analizinde erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla yaşam doyumu daha az çıkmıştır. Katılımcıların cinsiyetlerine göre etnomerkezci tutumlarına bakıldığında ise erkeklerin daha fazla etnomerkezci olduğu

görülmektedir. Fakat tüm değişkenlerin regresyon analizinde birlikte etkileşimine bakıldığında sonuç değişmektedir. Yani Alaçatı'daki yerel halkın kadın veya erkek olmalarının onların yaşam doyumları üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucu çıkmaktadır.

H₉: Çalışma durumunun yerel halkın yaşam doyumu üzerinde etkisi vardır.

Regresyon analizi sonucunda *H₉* hipotezi reddedilmiştir. Dummy kodlama ile çalışmıyorum seçeneği “0”, çalışıyorum ve emekli seçenekleri ise “1” olarak kodlanmıştır. Çalışan ve emeklilerin çalışmayan katılımcılara göre yaşam doyumunun ne düzeyde etkilendiğine bakıldığında çalışan ve emekli katılımcıların yaşam doyumları daha yüksek çıkmıştır. Fakat tüm değişkenlerin birlikte etkileşime girdiği regresyon analizi sonucunda böyle bir anlamlı farklılığa rastlanmamaktadır. Dolayısıyla Alaçatı'daki yerel halkın çalışma durumlarının onların yaşam doyumlarıyla anlamlı farklılık göstermediği sonucu çıkmaktadır.

H₁₀: Yaşın yerel halkın yaşam doyumu üzerinde etkisi vardır.

Regresyon analizi sonucunda *H₁₀* hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuca göre yaş değişkeninin yerel halkın yaşam doyumuna etkisi vardır sonucu desteklenmektedir. Veri setinde gerçekleştirilen faktör analizi sonucu katılımcıların yaş ortalaması 37 olarak bulunmuştu (Bkz. Tablo 3). Bu nedenle bu soru için 37 yaşından küçükler “0”, 37 yaşından büyükler ise “1” olarak kodlanarak yaşı büyük olan katılımcıların küçük olan katılımcılara göre yaşam doyumlarının ne düzeyde değiştiğine bakılmıştır. Regresyon analizi sonucu 37 yaşından büyük katılımcıların 37 yaşından küçük katılımcılara oranla yaşam doyumları daha yüksek çıkmıştır (Bkz. Tablo 13).

Tablo 13: Katılımcıların Yaşlarının Yaşam Doyumlarına Etkisi

Model	β	Sig.	t	VIF
Sabit (37 Yaşından Küçükler)	3,285	.000	67,747	
37 Yaşından Büyükler	,186	.015	2,432	1,000

TARTIŞMA

Yürütülen araştırmada Alaçatı’da yaşayan yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçları, sosyal mübadele ve etnomerkezcilik yaklaşımlarının doğrudan ve etkileşimli olarak yaşam doyumlarına etkisi analiz edilmiştir. Bu çerçevede ilk önce araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik analizleri literatürde yer alan bulgulardan farklı bazı sonuçlar ortaya koymuştur. Öncelikle temel psikolojik ihtiyaçlar doyum ölçeği üç boyut altında değil tek bir boyut olarak katılımcılar tarafından değerlendirilmiştir. Bu ölçeğin içerisinden herhangi bir ifadenin çıkarılmamış olması ölçeğin bütünlüğünün sağlandığının önemli bir göstergesidir. Bununla birlikte Alaçatı’da yaşayan yerel halk; temel psikolojik ihtiyaçlar içerisinde yer alan özerklik, yeterlik ve ilişkisellik boyutları bir bütün olarak değerlendirmiş ve böylelikle bu boyutlar temel psikolojik ihtiyaçlar bağlamında tek bir boyut altında toplanmıştır. Etnomerkezcilik ölçeği de literatürdekinden farklı olarak tek boyutlu değil kültürel hoşgörü, kültürel üstünlük ve kültürel hoşgörüsüzlük olmak üzere üç boyut altında toplanmıştır. Bu ölçekten de herhangi bir ifade çıkarılmamıştır. Yapı geçerlilikleri istatistiksel veri analizi programları vasıtasıyla faktör analizi ile test edilmiş ve ölçeklerin hepsinin geçerliği ortaya koyulmuştur.

Etnomerkezcilik ölçeği vasıtasıyla Alaçatı’da yaşayan yerel halkın etnomerkezci tutumlarının yaşam doyumlarını nasıl etkilediği ölçülmüştür. Alaçatı oldukça rağbet gören ve popüler bir turistik destinasyon olduğundan farklı kültürleri biraraya getiren bir yer olma özelliğine de sahiptir. Bu nedenle özellikle turizm sezonunda yaşanan kalabalık ve hareketli yaşamın yerel halk açısından nasıl karşılandığı önemli bir husustur. Etnomerkezciliğin kültürel hoşgörü boyutu; yerel halkın farklı kültürlere saygılı olmasını, diğer kültürlerin de en az Alaçatı kültürü kadar geçerli olduğunu, farklı kültürlerden kişilerle arkadaşlık ilişkisi geliştirilebileceğini, farklı kültürlerle etkileşime girilmekten hoşlanılacağını ve diğer kültürlerin gelenek ve değerlerine duyulan merakı kapsamaktadır (Brewer 1999; Neuliep, Chaudoir ve McCroskey, 2001; Hales ve Edmonds, 2018). Bu nedenle kültürel hoşgörü boyutu etnomerkezci tutumu düşük olan kişileri betimlemektedir. Hiyerarşik regresyon analizine göre kültürel hoşgörü boyutunun yaşam doyumunu pozitif yönde etkilediğini belirten H_{1a} hipotezi anlamlı farklılık göstermemektedir. Bu sonuç, örneklem

kapsamındaki yerel halkın etnomerkezci tutumunun az olmasının onların yaşam doyumlarıyla bir ilişkisi olmadığını göstermektedir. Farklı kültürlerle saygılı ve ilgili olan, diğer kültürlerle etkileşim halinde olan yerel halkın, bu özellikleri nedeniyle yaşam doyumlarında bir artış veya azalış görülmemektedir. Etnomerkezçiliğin kültürel üstünlük boyutu kuramda kişilerin kendi kültürlerinin diğer kültürlerle rol model olması gerektiği, farklı kültürlerle düşmanlık beslemeden dahi kişinin kendi kültürünü yüceltebileceği (Hammond ve Axelrod, 2006; Neuliep ve McCroskey, 1997) şeklinde ele alınmaktadır. Bu kapsamda Alaçatı’da yerel halka yapılan ankette kültürel üstünlük boyutunda ise; benzer şekilde kişinin farklı kültürleri daha aşağıda görmeden kendi kültürünü yüceltme eğilimi incelenmiş ve yaşam doyumuna olan etkisi araştırılmıştır. Dolayısıyla etnomerkezçiliğin kültürel üstünlük boyutundaki özelliklere sahip kişiler kendi ait oldukları kültürleri benimseyip sever ve üstün görürken, diğer kültürlerin kendi kültürlerinden öğrenecek çok şeyleri olduğunu düşünürler. Hiyerarşik regresyon analizine göre kültürel üstünlüğün yaşam doyumuna üzerindeki pozitif etkisini belirten H_{1b} hipotezi desteklenmiştir. Bu sonuca göre örneklem kapsamındaki Alaçatı’da yaşayan yerel halkın etnomerkezçilik seviyelerinin yüksek olması, onların Alaçatı’yı çok sevdiklerini, Alaçatı kültürüne aidiyet duyduklarını ve diğer kültürlerden üstün gördüklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle de etnomerkezçilik seviyesi yüksek olan yerel halkın yaşam doyumuna da yüksektir sonucu çıkmaktadır. Kültürel hoşgörüsüzlük boyutu ise; kişilerin farklı kültürlerle ilgilenmemelerini, farklı kültürden insanlarla iş birliği yapmak istememelerini, kendi kültürlerinden olmayan kişilere güvenmediklerini, onlara saygı duymadıklarını ve onlarla etkileşime girmekten hoşlanmadıklarını gösteren bir boyuttur (Chen, 2010; Kim ve Hubbard, 2007; Neuliep, Hintz ve McCroskey, 2005). Hiyerarşik regresyon analizine göre kültürel hoşgörüsüzlüğün yaşam doyumuna üzerindeki negatif etkisini belirten H_{1c} hipotezi reddedilmiştir. Böylece kültürel hoşgörüsüzlük tutumuna sahip katılımcıların yaşam doyumlarının yüksek olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu demektir ki; farklı kültürlerden kaçınan ve etkileşime girmek istemeyen katılımcıların bu istekleri karşılanmaktadır. Böylece katılımcıların farklı kültürden kişilerle herhangi bir temasa gerek olmayacak yaşantılar sürdürdüğü sonucu çıkarılabilir. Bu da halkın farklı kültürlerle biraraya gelebileceği turizm ortamlarından uzak olduğunu işaret edebilir.

Hipotezlerin sonucu göstermektedir ki; yerel halk hem kültürel üstünlük

boyutunda olduğu gibi kendi kùltürünü benimseyip diğerkùltürlerden üstün gördüğünde hem de farklı kùltürleri aşağıda görüp etkileşime girmek istemediğinde yaşam doyumları pozitif yönlü etkilenmektedir. Öte yandan literatüre bakıldığında, etnomerkezci tutumlara sahip kişilerin farklı kùltürlerle karşılaştıklarında gösterdiği reaksiyonların onların hoşnutsuzluğuna sebep olacak durumlara yol açtığı ve dolayısıyla yaşam doyumlarına negatif etki eden koşullar yarattığı bilinmektedir (Chen, 2010: 3; Doğan, 2004: 149-150; Donk ve diğerkleri, 2008: 29-30; Rızaoğlu, 2012: 326-327). Fakat bu tezde literatürün aksine etnomerkezci tutumların olumsuz yanını simgeleyen kùltürel hoşgörüsüzlük boyutunun yaşam doyumuyla ilişkisi pozitif yönlüdür. Bu, etnomerkezci tutumlara sahip yerel halkın turistlerden ve turizm bölgesinden kopuk bir yaşantı sürdürdüğüne veya Doğan'ın (2004) belirttiğı gibi gelirini turizm faaliyetlerinden kazandığı için ekonomik kaygılardan dolayı bunun etkilerini yaşam doyumunda göz ardı ettiğine bir işaret olabilir. Diğerk bir taraftan kùltürel hoşgörüsüzlüğün pozitif etkisi belki de yerel halkın kendisini turizmden izole etmiş olması ile de açıklanabilir. Öte yandan Alaçatı'da yaşayan yerel halkın etnomerkezcilik seviyelerini etnomerkezçiliğın aşamaları olan reddetme, savunma ve minimizasyon çerçevesinde değerlendirmek gerekirse; etnomerkezcilik ölçeğindeki kùltürel hoşgörüsüzlük boyutunun reddetme aşaması ile, kùltürel üstünlük boyutunun savunma aşaması ile ve kùltürel hoşgörü boyutunun ise minimizasyon aşaması ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Buradan yola çıkarak Alaçatı'da yaşayan yerel halkın reddetme aşamasındaki özellikleri gösterdiğini söylemek zordur. Farklı kùltürlere karşı mesafeli olan katılımcılar olsa dahi reddetme aşamasındaki radikal davranışlar söz konusu değildir. Diğerk bir aşama olan savunma aşamasında yerel halkın kendi kùltürünü koruma refleksi gösterdikleri söylenebilir, fakat bu aşama onları saldırgan bir tutuma sevk etmemektedir. Son olarak kùltürel hoşgörü boyutunda ise yerel halkın minimizasyon aşamasındaki değerlere sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Bu aşamadaki bireyler farklı kùltürlere karşı ayrımcılık yapmamakla birlikte, farklılıklardansa ortaklık ve benzerliklere daha fazla önem vermektedir. Bu nedenle genel olarak etnomerkezçiliğın tüm aşamaları bağlamında yerel halk etnomerkezci tutumlarda örneklem çerçevesinde aşırıya kaçmamaktadır.

Literatürde turist ve yerel halk arasındaki ilişki bağlamında ortaya çıkan sosyal mübadele kavramı, turist ve yerel halk arasındaki ilişkinin karşılıklı faydaya, adalete,

saygı ve dikkate alınmaya dayandığı durumlarda ilişkilerin gelişmesine neden olurken bu olguların eksikliğinde ilişkilerin bozulmasına yol açmaktadır (Andereck ve diğerleri, 2005). Bu nedenle turistik bir destinasyonda farklı gruplardan, kültürlerden ve topluluklardan pek çok insanın biraraya geldiği düşünüldüğünde, sosyal mübadele kavramı sosyal taşıma kapasitesi bağlamında, turizmin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi açısından işlevseldir. Literatürde sosyal taşıma kapasitesi bağlamında yerel halkın turistlerle sosyal mübadele durumunu inceleyen çalışmalar bulunmaktadır (Emerson, 1976; Gonzales ve diğerleri, 2018; Uehara, 1990). Bu çalışmalarda yerel halkın yaşadıkları bölgedeki tatmin ve memnuniyet düzeylerinin turistlerle olan iyi ilişkilerinde artış gösterdiği saptanmıştır. Dolayısıyla turistik bir destinasyonda yaşayan yerel halkın yaşadıkları yerden duydukları memnuniyet ve yaşam doyumları, turistlerle olan ilişkilerinden etkilenmektedir. Turizmin olumlu ve olumsuz etkilerinin turistik bir destinasyondaki yerel halkın yaşam doyumuna etkisi olduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Ayazlar ve Ayazlar, 2016). Fakat bu tezde yapılan araştırma sonucu yerel halkın sosyal mübadelesi dolayısıyla turizmin sektörel ve sosyal etkileri ile yaşam doyumunu arasında ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu da yerel halkın turizm bölgesinden veya turistlerden kopuk bir yaşantısı olduğunu bir kere daha düşündürmektedir. Öte yandan literatürde, yerel halkın gelirini doğrudan turizm faaliyetlerinden kazanması sonucu turizmin olumlu ve olumsuz etkiler yaratmasından bağımsız olarak turizm faaliyetlerinin gelişmesini savunduğuna ilişkin çalışmalar da yer almaktadır (Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Lankford ve Howard, 1994). Ayrıca bu tezde etnomerkezcilik değişkeni kontrol altına alındığında turizmin olumsuz etkilerinin yaşam doyumunu negatif yönde etkilediği sonucu çıkmaktadır. Etnomerkezciliğin getirdiği yaşanan bölgeye duyulan aidiyet hissi, yaşanan kültürü sevmeye ve farklı kültürlerle saygı duymaya hali denkleme girdiğinde Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumları ile sektörel olumsuz etkiler ilişkisiz bulunmaktadır. Bu durum, yerel halkın bölgedeki turizmden kaynaklı olumsuz etkileri değerlendirirken kültürel farklılıkları hesaba katmadığını gösterebilir. Tezdeki hipotezlere dair ek bir not ise; temel psikolojik ihtiyaçlar değişkeninin regresyon analizinden çıkarılması durumunda turizmin olumlu etkilerinin yaşam doyumunu pozitif etkilediği görülmektedir. O nedenle burada tüm değişkenlerin dahil olduğu hiyerarşik regresyon analizinde anlamsız çıkmasının nedeninin temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeğinde

bulunan ‘fikirlerimi ifade ederken çekinmem’, ‘nasıl yaşayacağıma karar vermekte özgürüm’, ‘etkileşimde olduğum kişileri arkadaşım olarak görürüm’ ve ‘çevremdeki kişilerle iyi geçinirim’ gibi ifadelerin olması ihtimali soru işareti yaratmaktadır. Çünkü bahsedilen bu ifadelerin, turistlerden ve turizm bölgesinden uzak bir şekilde yaşayan yerel halkın yaşam doyumunun ilişkisiz çıkmasına neden olabileceği varsayılabilir. Öte yandan Alaçatı’da yaşayan yerel halkın bölgedeki turizm faaliyetlerinin artışı nedeniyle yaşanan kalabalık, gürültü kirliliği, pahalılık vb. sebeplerle turistik merkezden uzaklaşarak Alaçatı’nın daha dış bölgelerinde yaşaması (Albayrak ve Özmen, 2018) yerel halkın (başlangıçta turizmin olumsuz etkilerine maruz kalıp bölgeden uzaklaşmış olsalar dahi) artık turizmin olumsuz etkilerinden bir nebze de olsa korunduğunun veya olumsuz etkilerden etkilenmediklerinin göstergesi olabilir. Böylelikle de yaşam doyumları ve turizmin olumsuz özellikleri arasında bir ilişki bulunmadığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Bu konuyla ilgili başka bir görüşe göre ise, turizmin olumsuz etkilerini değerlendirebilmek için yerel halkın bilgi düzeyi önemlidir. Yerel halk yalnızca turizmin olumsuz etkilerinden haberdar olduğunda, bu konuda farkındalık yaratıldığında ve bu sorunlar kamuoyunda görünür kılındığında bir tutum veya tepki oluşturabilir (Liu ve diğerleri, 1987). Sosyal mübadele açısından bakıldığında ise; yerel halkta turizmin bölge için var olan “fayda”ları, “maaliyet”lerinden daha görünür bir konumda olabilir. Öte yandan farklı kültürleri daha aşağıda gören yerel halkın bölgede yaşanan turizmden kaynaklı tüm olumsuzlukları turistlere yüklemesi sonucu destinasyona karşı kendi sorumluluklarının azalması hissiyle artan bir yaşam doyumu hissi de akla gelmektedir.

Alaçatı’daki yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının yaşam doyumlarına etkisine bakıldığında ise, literatürle benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Literatürde olduğu gibi (Deci ve Ryan, 2000; Leversen ve diğerleri, 2012; Unanue ve diğerleri, 2017; Walker ve Kono, 2018: 37) bu tezde de kişilerin temel psikolojik ihtiyaçları karşılandığı takdirde yaşam doyumları pozitif yönde etkilenmektedir. Temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeği, kişilerin nasıl yaşamalarına ilişkin kararı özgürce verdiklerini, oldukları gibi olmalarını, yaptıkları işlerde yeterli ve başarılı hissettiklerini, fikirlerini iletirken çekinmediklerini, çevrelerindeki insanlarla iyi geçindiklerini ve onları arkadaşları olarak gördüklerini belirten ifadelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu ifadeler kişinin nerede yaşadığından bağımsız yaşam

doyumunu pozitif bir şekilde etkilemektedir. Bu nedenle H₃ hipotezinin Alaçatı'daki yerel halk için de kabul edilmesi öngörülebilir bir sonuçtur.

Etnomerkezciliğin Alaçatı'da yerel halkın turistlerle olan sosyal mübadelesi ve yaşam doyumunu arasındaki düzenleyicilik etkilerine bakıldığında ise oldukça farklı sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin; kültürel hoşgörü boyutu turizmin olumlu etkileri ile etkileşime girdiğinde Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumunu üzerinde bir etki yaratmamaktadır (H_{4a}). Yani farklı kültürlere saygılı ve etnomerkezci tutuma sahip olmayan yerel halk için turizmden kaynaklı olumlu durumlarla yaşam doyumları arasındaki ilişki anlamlı farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte kültürel hoşgörü turizmin olumsuz etkileri söz konusu olduğunda da yerel halkın yaşam doyumunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir (H_{4b}). Bu sonuçtan hareketle kişilerin farklı kültürlere saygılı, hoşgörülü ve kendi kültürünü diğer kültürlerden üstün görmeden o kültürlere merak duygusu besleyen özellikleri onların turizmden kaynaklanan olumsuzluklarla girdikleri etkileşimde yaşam doyumları üzerinde bir farklılık yaratmadığı söylenebilmektedir. Bu doğrultuda tezin örneklem kapsamında Alaçatı'daki yerel halkta etnomerkezciliğin kültürel hoşgörü boyutunun sosyal mübadele ve yaşam doyumunu arasındaki düzenleyicilik etkisinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Öte yandan kültürel üstünlük boyutu turizmin olumlu etkileriyle birlikte etkileşime girdiğinde yaşam doyumuyla ilişkisiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır (H_{4c}). Bu sonuca göre görülmektedir ki; Alaçatı'yı çok seven, Alaçatı kültürüne aidiyet duyan ve diğer tüm kültürlere rol model olması gerektiğini savunan yerel halkın turizmin olumlu özellikleriyle girdiği etkileşim onların yaşam doyumunu üzerinde bir etki yaratmamaktadır. Bunun nedeni Alaçatı'daki yerel halkın turizm faaliyetlerinden ve asıl turistik bölgeden uzak olabileceği düşüncesini güçlendirmektedir. Benzer şekilde kültürel üstünlüğün turizmin olumsuz etkileriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunun negatif yönde etkileneceğini belirten H_{4d} hipotezi de anlamsız çıkmıştır. Alaçatı'yı çok seven ve benimseyen yerel halkın turizmin yarattığı olumsuzluklar nedeniyle yaşam doyumlarının etkilenmemesi de yerel halkın turizm faaliyetlerinden ve turizm bölgesinden uzak olduğunu destekler niteliktedir. Alaçatı'yı diğer tüm kültürlerden üstün gören ve benimseyen yerel halkın farklı kültürlerle ve dolayısıyla turizmle alakalı olmaması normal karşılanabilir bir durumdur. Kültürel hoşgörüsüzlüğün turizmin olumlu özellikleri ile girdiği

etkileşimde farklı kültürlerle ilgilenmeyen etnomerkezci tutuma sahip kişilerin turizmin olumlu etkileri ve yaşam doyumları arasındaki ilişki bulunamamıştır (H_{4e}); çünkü aslında turizmin sektörel bazda olumlu etkileri, bölgede bir tür ilişkiyi ve etkileşimi gerektirir. Kültürel hoşgörüsüzlük boyutundaki kişiler ise bu ilişkilerden mahrumdur. Bu nedenle bu sonuç anlaşılabilir görünmektedir. Fakat kültürel hoşgörüsüzlüğün turizmin olumsuz özellikleriyle girdiği etkileşimde yaşam doyumunun negatif yönde etkileneceğine dair H_{4f} hipotezinin reddedilmesi sonucu oldukça farklı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu hususta kültürel hoşgörüsüzlüğün düzenleyicilik etkilerindeki düzeylere bakılması gerekmektedir. Kültürel hoşgörüsüzlük boyutu yalnızca orta ve biraz yüksek düzeylerde anlamlı bir farklılığa sahiptir. Anlamlı farklılığa sahip bu iki düzeyde de kültürel hoşgörüsüzlük ve turizmin olumsuz etkilerinin girdiği etkileşimde Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumu azalmaktadır. H_{4f} hipotezinde hiyerarşik regresyon sonucu pozitif yönde bir farklılığa işaret edildiği görülse de alt düzeylere bakıldığında kültürel hoşgörüsüzlüğün yaşam doyumunda sadece negatif yaşam doyumu etkilerinin yaşandığı düzeylerde anlamlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Etnomerkezciliğin yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçları ve yaşam doyumu arasındaki düzenleyicilik etkilerine bakıldığında; farklı kültürlerle karşı saygı, hoşgörü ve merakı kapsayan kültürel hoşgörü boyutu temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması ile etkileşime girdiğinde en düşük düzeyin anlamlı bir farklılık göstermemesi dışında tüm altı düzeyde yaşam doyumunu artırıcı yönde anlamlı bir farklılığa sahip olduğu görülmektedir. Öte yandan Alaçatı'yı çok seven ve yabancı kültürlerden üstün gören Alaçatı'daki yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması ile etkileşime girmesi sonucu yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Benzer bir sonuç da kültürel hoşgörüsüzlük boyutunun temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasıyla ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin anlamsız çıkmasıdır. Esasen farklı kültürlerle ilgilenmeyen, yabancılarla iş birliği yapmayan, onları arkadaşı olarak görmeyen ve onlarla etkileşime girmekten hoşlanmayan yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçları ve yaşam doyumu arasında bir ilişki olmaması da olağandır; çünkü temel psikolojik ihtiyaçların gerektirdiği ilişkisellik, farklı insanlarla iyi geçinme, onları arkadaşı olarak görme gibi durumlar, kültürel hoşgörüsüzlük boyutundaki iletişime kapalılık, güvensizlik ve iş birliğinden kaçınma gibi durumlarla zıtlık göstermektedir.

Bu nedenle ortaya çıkan ilişkisiz durum anlaşılabilir görülmektedir.

Demografik bulgular ise göstermektedir ki; Alaçatı'daki yerel halkın cinsiyetleri ve çalışma durumları onların yaşam doyumları üzerinde etki etmemektedir. Fakat medeni halleri, eğitim durumları ve yaşları yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir farklılığa sahiptir. Literatürde yaş durumunun arttıkça yaşam doyumunun azalacağına yönelik çalışmaların olduğu bilinmektedir (Capone ve diğerleri, 2019). Fakat bu araştırmada Alaçatı'daki yerel halkın yaşları arttıkça yaşam doyumları artmaktadır. Öte yandan Joshanloo ve Jovanovic'in (2019) araştırmasında olduğu üzere bu araştırmada da kadınların yaşam doyumları erkeklerden daha yüksek çıkmıştır. Fakat tüm değişkenlerin birarada analiz edildiği hiyerarşik regresyon analizinde cinsiyete göre yaşam doyumunda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Medeni hallere bakıldığında ise; Botha ve Booysen'in (2013) araştırmasına benzer şekilde Alaçatı'da evlilerin yaşam doyumu bekarlardan daha fazla çıkmaktadır. Son olarak Cheung ve Chan (2009), çoğunlukla gelişmiş ama aynı zamanda gelişmekte olan 35 ülkede eğitimin yaşam doyumuna ilişkisini araştırmışlardır. Bu araştırmada eğitim için harcanan süre ne kadar fazlaysa yaşam doyumunun da o oranda artacağına dair sonuçlar yayınlanmıştır. Bu araştırmaya benzer şekilde Alaçatı'daki yerel halktan katılımcıların lise ve üstü olanların ilköğretim mezunlarına göre yaşam doyumlarının fazla olduğu saptanmıştır.

SONUÇ

Her yıl milyarlarca kişi, her zamanki ikamet ettiği yerlerden ayrılarak dünyanın çeşitli yerlerinde turizm faaliyetlerine katılmaktadır. Örneğin; 2020’de Covid-19 pandemisinin yarattığı ciddi ölçüdeki düşüşten önce 2019’da tüm dünyada 1.4 milyar kişi turizm faaliyetlerine katılmıştır (UNWTO, 2019). Turizmdeki eğilimlerin göstergelerine bakıldığında, turistler gittikleri destinasyonlarda otellerinde dinlenip, her zaman yedikleri yiyecekleri yiyip, içecekleri içip otelden ayrılmak yerine; artık daha fazla yerel halk gibi yaşamayı, onların yaşamlarını deneyimlemeyi, onların maddi ve manevi olarak kültürlerini yakından tanımayı amaçlamaktadır (UNWTO, 2019). Bu nedenle kitle turizminin yaygın olduğu eski dönemlere nispeten son yıllarda yerel halk-turist etkileşiminin daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Yerel halk ve turist arasındaki sosyal etkileşim üç farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. İlki turist, hediyelik eşya gibi bir ürünü satın alırken; ikincisi turistin ve yerel halkın, restoran veya turistik tesis gibi aynı mekanı kullanması yoluyla. Son olarak da yerel halk ve turistin doğrudan fikir veya bilgi alışverişine girmesi yoluyla etkileşim gerçekleşmektedir (Kastenholz ve diğerleri, 2013). Turizm sosyolojisinin esas olarak eğildiği insan boyutundaki tüm bu etkileşimlerde, turistlerin olduğu kadar yerel halkın memnuniyetine ve tatmin düzeyine ilişkin çalışmalar da yapılmaktadır (Andereck ve Nyaupane, 2011; Carneiro ve Eusebio, 2015; Harrill, 2004; Pizam, 2000; Reisinger, 1994; Wang ve diğerleri, 2006). Bu araştırmaların yerel halk odağında gerçekleştirilmesi, yerel halkın bir destinasyondaki turizm gelişimine direkt olarak etki etme veya turizm gelişiminden etkilenme özelliğine sahip olduğunu da göstermektedir.

Turizm bir hizmet sektörü olduğundan; genellikle bir “müşteri” olarak turistlerin memnuniyetleri, ihtiyaçları, düşünceleri ve beklentilerinin karşılanması her zaman ön planda tutulmaktadır. Turistlerin isteklerini, turist sınıflandırmasını, seyahat sırasındaki duygu durumlarını ve aktivitelerini araştıran pek çok yazar bulunmaktadır (Neal ve diğerleri, 2004; Besser ve Priel, 2006; Neal ve diğerleri, 2007; Sirgy ve Su, 2010; Nawijin, 2010; Nawijin ve diğerleri, 2013; Bimonte ve Faralla, 2015). Fakat turistlerin tatmin ve memnuniyeti kadar yerel halkın da yaşadıkları bölgedeki turistik faaliyetlerin yoğunluğundan, şeklinden ve derecesinden tatmin ve memnuniyetleri de yazarlar tarafından (Kim ve diğerleri, 2013; Woo ve diğerleri, 2015) bir o kadar önemli

ve araştırılmaya değer bir konu olarak görülmektedir. Türker ve Türker'e (2014: 82) göre; bir destinasyonun geleceği, yerel halkın olumlu veya olumsuz bakışına bağlıdır ve yerel halkın turizm faaliyetlerindeki gelişmelere karşı olumsuz tutumu destinasyondaki turistik faaliyetlerin sona ermesine neden olabilir. Bu bakımdan turizmin bölgedeki sürdürülebilirliğini, yerel halk faktörünü gözeterek korumak gerekmektedir.

Snaith ve Haley'e (1999) göre de turizmin bir bölgedeki başarılı gelişimi için o destinasyonda yaşayanların “mutlu ev sahibi” (bir diğer deyişle mutlu yerel halk) olması önemlidir. Yerel halkın mutluluğu ve doyumu; bir yönüyle de turizmin bölgede iyi bir şekilde planlanması, yönetmeliklerin ve yasaların gereğince uygulanması ve kontrol altında tutulan bir turizm anlayışıyla ve gelişimiyle mümkündür. Hem turistlerin hem de yerel halkın bölgedeki turizm faaliyetlerinden ortak bir şekilde memnun olması, turizmden doğan çatışma ve karışıklıkları önlemek konusunda ve yerel halkın yaşam doyumunu artırmak konusunda önemli ve göz ardı edilemez bir faktördür. Çevik ve Korkmaz'a (2014) göre ise; yaşam doyumunun ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik olmak üzere farklı boyutları bulunmaktadır. Bu durumda tüm boyutlardaki genel bir tatmin ve memnuniyet düzeyinin, kişinin toplamda yaşam doyumunu belirlediği ortaya çıkmaktadır. Geniş bir perspektiften yaşam doyumunu beklentilerle var olanın karşılaştırılması durumunda ulaşılan sonuca bağlıdır.

Bu tezin odağında, turistik bir destinasyon olan Alaçatı'da yaşayan yerel halk ve yerel halkın yaşam doyumunu vardır. Bölgenin özellikle son on beş yıldır çok fazla rağbet gören ve gittikçe popülerleşen bir turizm merkezi olmasının yerel halkın yaşamındaki karşılığı ve yerel halkta yarattığı etkinin ne olduğu hem turizmin sağlıklı gelişmesi için hem de halkın “mutlu ev sahibi” olabilmesi için önemlidir. Bu nedenle yaşam doyumunu temel psikolojik ihtiyaçların etkisiyle bölgedeki sosyal mübadele çerçevesinde araştırılmıştır. Fakat bu tez için esas belirleyici olan, yerel halkın etnomerkezcilik seviyesidir. Farklı kültürlerin biraraya geldiği turistik destinasyonlarda kültürlerarası ilişkiler birçok konuda belirleyici ve dönüştürücü etkiye sahiptir. Etnomerkezcilik bağlamında kültürlerarası ilişkilerde belirleyici ve dönüştürücü olan ise; yerel halkın farklı kültürlerle duyduğu saygı, onların kültürlerine bakış açısı, onlara karşı hoşgörülü olması veya kendi kültürünü yüceltip, yabancı kültürden kişilerle etkileşime dahi girmemesi, onlara saygı duymaması şeklinde

gerçekleşebilmektedir. Araştırma sonucunda görülmektedir ki; Alaçatı halkı, etnomerkezciliğin iyi yanları olan kendi kültürüne aidiyet hissi duymak ve kendi kültürünü benimsemek gibi özelliklere sahip olduğunda yaşam doyumları artmaktadır. Öte yandan yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması da onların yaşam doyumuna pozitif etki etmektedir. Fakat ilginçtir ki literatürde yer aldığı (Ayazlar ve Ayazlar, 2016) aksine bölgede turizmden kaynaklanan olumlu ve olumsuz etkiler yerel halkın yaşam doyumlarında bir etki yaratmamaktadır. Alaçatı ile ilgili yerel halkın genel değerlendirmelerinin istenildiği bölümde elde edilen sonuçlara da dayanarak; yerel halkın son yıllarda Alaçatı’da yaşanan dönüşümden memnun olmadığı görülmekle birlikte yerel halkın her şeye rağmen çoğunlukla Alaçatı’da yaşamaktan mutluluk duyduğu söylenebilmektedir. Bu bulgulardan iki sonuca varılmaktadır. İlki yerel halkın Alaçatı’da esas turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği bölgeden uzaklaşmış olmalarıdır (Albayrak ve Özmen, 2018). Bu da yerli halk ve turist arasındaki sosyal mübadeleyi azaltan bir durumdur. Diğer bir sonuç ise; merkezde yaşayan yerel halkın gelirini turizmden kazanması sonucu turizmin olumsuz etkilerini göz ardı etmesi olduğu düşünülebilir. Bu durumda da Alaçatı’ya gelen turistlerin (günübirlik gelenler dışında) yüksek gelir grubuna mensup kişiler olması (Alkan, 2015: 6703) dolayısıyla yerel halkla temasları azalmaktadır (Albayrak ve Kırova, 2019). Her iki durumda da yaşam doyumunu üzerindeki sosyal mübadele etkisinin azaldığı sonucu çıkmaktadır. Buna bağlı diğer önemli sonuç ise Alaçatı’daki yerel halk ve turist arasındaki ilişki ve iletişim kopukluğudur. Bu kopukluk destinasyondaki sosyal mübadeleyi azaltan bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Alaçatı’daki yerel halkın demografik verilerinden çıkan sonuçlara bakıldığında; Alaçatı’da eğitim düzeyi yükseldikçe yaşam doyumunun artış gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu da turistik bir destinasyon için olağan bir sonuçtur. Diğer bir sonuç ise; katılımcıların cinsiyeti ve çalışma durumları anlamlı bir farklılık göstermezken katılımcıların yaşı yaşam doyumunu etkileyen bir unsur olarak saptanmıştır. Tüm katılımcıların yaş ortalaması 37’dir. Ortalamanın üstü yaşa sahip olanların yaşam doyumları ortalamanın altında olanlardan daha fazladır. Bu değişkende yaşam doyumunun yüksek olmasının nedeni ise ortalamanın altında daha fazla yaşa sahip olanların özerklik, yeterlik ve ilişkisellikten oluşan temel psikolojik ihtiyaçlarının ortalamanın altındaki yaşa sahip olan katılımcılara göre daha fazla karşılanmasıdır.

Düzenleyicilik etkileri bağlamında hipotezlerin test edilmesiyle ulaşılan sonuçlar ise şöyledir; turizmin olumsuz etkileri ve yaşam doyumu arasında etnomerkezciliğin düzenleyicilik etkisi yalnızca kültürel hoşgörüsüzlük boyutunda ortaya çıkmaktadır. Kültürel hoşgörüsüzlük boyutu yedi düzeye ayrıldığında ise yalnızca orta düzey kültürel hoşgörüsüzlük ve biraz yüksek düzey kültürel hoşgörüsüzlükte anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Anlamlı farklılığa sahip bu düzeylerde yaşam doyumunun azaldığı görülmektedir. Etnomerkezci tutumlara fazlasıyla sahip olan yerel halkın, bölgedeki turizmden kaynaklı olumsuzluklarla karşılaştıkça yaşam doyumlarının azaldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Kültürel hoşgörüsüzlük boyutundaki kendi kültürünü diğer tüm kültürlerden üstün gören yerel halkın yaşam doyumlarının azalmasında, yaşadıkları bölgede turizmden kaynaklı olumsuzluklarda farklı kültürlerin etkisinin olduğunu düşünmeleri etkili olabilir. Bu hususta turist-yerel halk arasındaki ilişkilerin boyutu önem kazanmaktadır.

Yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçlarının etnomerkezcilik düzeyleriyle girdiği etkileşimde ise; kültürel hoşgörü boyutundaki farklı kültürlerle karşı hoşgörülü ve saygılı olanların temel psikolojik ihtiyaçları ile yaşam doyumları arasındaki düzenleyicilik ilişkisi pozitif yönde anlamlı farklılık göstermektedir. Kültürel hoşgörü boyutu da yedi düzeyde değerlendirildiğinde en düşük düzey dışında tüm düzeylerde görülen anlamlı farklılık, yerel halkın temel psikolojik ihtiyaçları karşılandıkça yaşam doyumunun arttığını göstermektedir. Fakat etnomerkezci tutumlarla farklı kültürlerle etkileşime girmekten kaçınan ve diğer kültürlerle saygı duymayan yerel halkın, başka insanlarla olumlu ilişkileri geliştiren ve destekleyen temel psikolojik ihtiyaç doyumu kavramının gerektirdiği özelliklerden yoksun kalmaları sonucu yaşam doyumlarında etnomerkezci tutumlarının düzenleyicilik ilişkisi görülmemektedir. Çünkü kültürel hoşgörüsüzlük boyutundaki başka insanlarla iş birliğinden, etkileşimden kaçınma hali ve farklı kültürlerle saygı duymama tutumu; temel psikolojik ihtiyaçlar kapsamındaki farklı insanlarla iyi geçinme, onları arkadaşı olarak görme ve onlarla ilişkili olma tutumlarıyla tamamen zıt özellikler barındırmaktadır.

Sonuç olarak sosyal taşıma kapasitesi sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınan bir konudur ve turistik bir destinasyonda ikamet eden yerel halkın, bölgede yaşamaktan ötürü duydukları memnuniyet ve tatminle ilişkilidir. Alaçatı destinasyonunda turizm gelişiminin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için

turistlerin olduğu kadar yerel halkın da yaşam doyumunun dikkate alınması gerekmektedir. Bunun için de bölgede yerel halk ve turistlerin sosyo-ekonomik durumlarını eşitlemeye yönelik ve turistlerle yerel halkın sosyal mübadele kapsamında girdikleri iletişimi ve etkileşimi iyileştirmeye yönelik adımların atılması gerekmektedir. Bu gereklilik turist-yerel halk bütünleşmesinin sağlanamadığı bölgelerde turizm faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmemesinden kaynaklanmaktadır (Doğan, 2004: 71). Sonuçlar göstermektedir ki; örneklem kapsamındaki etnomerkezci tutumların baskın olduğu (orta ve biraz yüksek düzeylerdeki kültürel hoşgörüsüzlük boyutunda) Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumu, turizm faaliyetlerinin olumsuz etkilerinden negatif yönde etkilenmektedir. Fakat etnomerkezçiliğin kültürel hoşgörü ve kültürel üstünlük boyutları turizmin olumsuz etkileri ile birlikte değerlendirildiğinde yerel halkın yaşam doyumuna etki etmemektedir. Bu nedenle etnomerkezci tutumları fazla olan yerel halkın, turizmin olumsuz özellikleriyle karşılaştıkça, yaşam doyumlarının azalması, turistlere karşı bakışlarında önemli bir faktör haline gelmektedir. Dolayısıyla etnomerkezci tutumların fazlalığı sosyal mübadele ve yaşam doyumu arasında düzenleyici bir etki yaratarak destinasyondaki turizm faaliyetlerinin geleceği konusunda fikir yürütülmesine olanak tanıyabilir. Özellikle araştırma kapsamında ele alınan bir destinasyon olan Alaçatı'da (veya turistik destinasyonlarda) turizmin olumsuz özellikleri nedeniyle ortaya çıkan yerel halk ve turist arasındaki ilişkilerde yaşanan uçurum ve samimi ilişkilerin ortadan kalkması, ticarileşmeye yol açarak destinasyonun yaşam ömrünü olumsuz etkileyebilecektir (Doğan, 2004: 149; Avcıkurt, 2015: 34). De Kadt'a (1979: 63) göre tüm bu ticarileşme ve olumsuzluğun kaynağı turizm olmasa bile turizm, bu süreci hızlandıran önemli bir etkidir.

Son olarak bu araştırmanın birtakım kısıtlılıkları bulunmaktadır. İlk kısıtlılık veri toplama işleminin Covid-19 pandemisi süresince toplanmasıdır. Pandemi süresinde yerel halkın turizm faaliyetleriyle ne kadar etkileşime girdiği ve etnomerkezci tutumlarının pandeminin getirdiği kısıtlamalar nedeniyle ne oranda değiştiği tespit edilememektedir. Diğer bir kısıtlılık ise; yine pandemi dolayısıyla tüm verilerin internet ortamında oluşturulan bir anket aracılığı ile toplanmış olmasıdır. Her ne kadar yerel halka ulaşılmaya çalışılıp “gerçek” Alaçatılılardan verileri toplamak amaçlansa da özellikle belirli bir yaşın üzerindeki yerel halkın internet kullanma

alışkanlıkları göz önüne alındığında söz konusu yüksek yaş grubuna yeterince ulaşamamak önemli bir kısıttır. Son olarak etnomerkezcilik ölçeğinin farklı destinasyonlara uyarlanarak kullanılması ve farklı destinasyonlarla karşılaştırma yapılması, ölçeğin geçerliğinin tekrar kontrol edilmesi açısından literatüre katkı sağlayacaktır.

UYGULAMAYA YÖNELİK ÖNERİLER

Önceden yapılan çalışmalarla Alaçatı'daki yerel halkın turistik ürünlerden ve turizm faaliyetlerinden turistler kadar yararlanamadığı bilinmektedir (Albayrak ve Kırova, 2019). Pahalılık, kalabalık ve başta gürültü kirliliği olmakla birlikte turizmden kaynaklı olumsuzluklar yerel halkı Alaçatı'nın merkezinden uzaklaştırmıştır. Yerel halkın da bölgedeki turistik ürünlerden turistler kadar yararlanabilmesi turist ve yerel halk arasındaki durumu daha adil bir hale getirerek sosyal mübadeleyi arttıracaktır. Gelirini turizm faaliyetlerinden kazanan yerel halkın bu konuda bir şikayeti olmadığı varsayılsa da bölgedeki turizmin sürdürülebilmesi için bu elzemdir. Bu nedenle Alaçatı'daki turizm faaliyetlerinin sürdürülmesinde hem yerel halkın hem de turistin memnuniyet ve tatminini gözeterek planlamalar yapılması önerilmektedir. Alaçatı'daki turistik ürünlerden turistlerin olduğu kadar yerel halkın da fayda sağlaması, bölgedeki sosyal eşitliği ve adalet duygusunu güçlendirecektir. Öte yandan turistlerin ve yerel halkın sosyo-ekonomik düzeylerinin eşitlenmesi bağlamında da adımlar atılması gerekmektedir. Alaçatı'daki pahalılık, emlak balonu, gürültü kirliliği, mekanların sosyal adaletsiz kullanımı, kalabalık vb. durumlar gözden geçirilerek yerel yönetimler ve paydaşlar tarafından bölgede iyileştirilmeler yapılmalıdır. Alaçatı Ot Festivali'nde olduğu gibi turistik ürünlere mümkün olduğunca yerel halk da dahil edilmelidir. Bir bölgeyi karakteristik yapan ve kendine özgü değerlerinin olmasını sağlayan en önemli unsur bölgenin kültürel kimliğidir. Bir bölgenin kültürel kimliği ise yerel halk vasıtasıyla nesilden nesle aktarılmaktadır. Alaçatı'nın tarihi, doğal ve kültürel özelliklerinin korunması yerel halkın bölgedeki varlığıyla mümkündür. Bu nedenle yerel halkın merkezden uzaklaşmasına yol açacak olumsuzluklar ortadan kaldırılmalıdır. Alaçatı'da mevcut olan snob turizmin yerel halk tarafından ne kadar benimsendiği tartışmalıdır. Bu nedenle turistler kadar yerel halkın da memnuniyeti

hesaba katılmalıdır. Turistlere sağlanan olanakların yerel halka tanınmaması yerel halkı mutsuz etmektedir (Göksan, 1978: 55). “Ev sahibi” ne kadar mutlu olursa “misafir” de o kadar mutlu olmaktadır. Bu bağlamda taşıma kapasitesi kavramı önem kazanmaktadır. Özellikle tez kapsamında ele alınan sosyal taşıma kapasitesi, hem yerel halkın hem de destinasyona gelen turistin memnuniyet ve tatminini sağlama konusunda göz önünde bulundurulması gerek bir kavram ve ölçüm kriteridir. Mekanların kullanımında eşitlikçi yaklaşım sergilemek, turizm faaliyetlerinin düzenlenmesinde tüm halkı kapsayıcı davranmak, yaşayanların konforunu ve rahatını en az turistler kadar düşünmek, destinasyondaki yaşam doyumunu artıracak önlemler olarak sıralanabilir. Tüm bu iyileştirici düzenlemeler ve uygulamalar sosyal taşıma kapasitesini kontrol altında tutarak bölgenin turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini de arttıracaktır.

KURAMSAL YAPIYA YÖNELİK ÖNERİLER

Araştırmada etnomerkezcilik, yaşam doyumu, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve sosyal mübadele olmak üzere dört farklı ölçek kullanılmıştır. Etnomerkezcilik ölçeği bu tezin araştırması için Türkçeye çevrilerek ve Alaçatı destinasyonuna uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Geçerlik ve güvenirliği sağlanan ölçek, daha sonra tez kapsamındaki örneklem üzerinde de test edilmiştir. Orijinalinde tek boyut olan etnomerkezcilik ölçeği, faktör analizi sonucunda üç boyut altında ele alınmıştır. Boyutlar, kuramsal çerçeve gözetilerek ve ifadelerin hepsini temsil edebileceği düşünülerek; kültürel hoşgörü, kültürel üstünlük ve kültürel hoşgörüsüzlük olarak adlandırılmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde önceki ölçek çalışmalarında etnomerkezcilik pozitif ve negatif ifadeler üzerinden ya iki boyutlu veya bir bütün olarak değerlendirilmekteydi. Bu çalışmanın ortaya koyduğu üç boyut sosyal ve kültürel yapının detaylandırılması açısından önem arz etmektedir. Böylelikle bundan sonra yapılacak çalışmalarda, önceki çalışmalarda ifade çıkarılarak oluşturulan boyutlardan ziyade, ifade dahi çıkarmadan oluşturulan bu üç boyutun kullanılması daha detaylı kuramsal sonuçların elde edilmesine olanak tanıyacaktır.

Araştırmada turizmin olumsuz özellikleri yaşam doyumuna direkt olarak etki

etmezken, etnomerkezciliğin düzenleyicilik etkisi ile yaşam doyumu azalmaktadır. Etnomerkezci tutumların turizmin olumsuz etkilerini görünür kıldığını veya bu etkilerin algılanmasını kolaylaştırdı söylenebilir. Bu nedenle etnomerkezciliği düzenleyicilik etkisiyle farklı destinasyonlarda da araştırmak etnomerkezciliğin kuramsal altyapısına katkı açısından önemlidir. Öte yandan etnomerkezcilik ölçeğine yerel halk ve turist arasındaki sosyo-ekonomik farkı ortaya koyabilecek ifadeler eklenmesi düşünülebilir. Bunun yanı sıra ölçeğin kısa formunu oluşturmak için de gelecekte çalışmalar yapılabilir. Bu bağlamda etnomerkezcilik kavramını oluşturan boyutlar gözden geçirilerek ve kavramın eksik boyutları tespit edilerek hareket edilmesi yerinde olacaktır.

Alaçatı çoğunlukla yerli turisti ağırlayan bir destinasyon olma özelliğine sahiptir. İleride yapılacak çalışmalar için yabancı turistlerin sıklıkla geldiği bir destinasyon seçilmesi, etnomerkezci tutumların belirgin etkisini ortaya koymaya yardımcı olabilir. Öte yandan farklı destinasyonlardaki etnomerkezci tutumlar karşılaştırmalı olarak analiz edilerek, turizm gelişiminin ve sosyal taşıma kapasitesinin etkisi de ölçülebilir. Son olarak sosyal mübadele ölçeği, sosyal taşıma kapasitesini dolduran veya zorlayan başka turistik destinasyonlarda da uygulanabilir ve bağlantılı olarak yerel halkın yaşam doyumunun ne olduğu tespit edilebilir.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, K., Levinson, D. ve Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality*. New York: Harper & Brothers.

Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von Humboldt'da Dil ve Kültür Bağlantısı* (3. Basım). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Aksu Armağan, E. ve Gürsoy, Ö. (2011). Satın Alma Kararlarında Tüketici Etnosentrizmi ve Menşe Ülke Etkisinin Cetscale Ölçeği İle Değerlendirilmesi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2): 67-77.

Albayrak, A. ve Özmen, Ö. N. (2018). Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 19(1): 129-150.

Albayrak, A. ve Kırova, S. (2019). Sosyal Mübadele Kuramı Bağlamında Sosyal Taşıma Kapasitesi. *20. Ulusal Turizm Kongresi Kitabı* (ss. 87-93), Düzenleyen Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi. Eskişehir. 16-19 Ekim 2019.

Alesina, A., DiTella, R. ve MacCulloch, R. (2001). Inequality and Happiness: Are Europeans and Americans Different?. *National Bureau of Economic Research Working Paper*, 8198, New York.

Alister, M. ve Wall, G. (1992). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. New York: Longman.

Alkan, C. (2015). Sürdürülebilir Turizm: Alaçatı Destinasyonuna Yönelik Bir Uygulama. *Journal of Yasar University*, 10(40): 6692-6710.

Allport, G.W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Reading.

Altınay-Özdemir, M. ve Kızılırmak, İ. (2019). Tüketicilerin Destinasyon Seçim Tutumları ile Etnosentrik Tutumları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 175-201

Anand, P. (2016). *Happiness Explained: What Human Flourishing Is and What We Can Do To Promote It*. Londra: Oxford University Press.

Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C. ve Christine, V. (2005). Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, 32(4): 1056-1076.

Andereck, K. L. ve Nyaupane, G. P. (2011). Exploring The Nature of Tourism and Quality of Life Perceptions Among The Residents. *Journal of Travel Research*, 50(3): 248-260.

Andersen, S. (2000). Fundamental Human Needs: Making Social Cognition Relevant. *Psychological Inquiry*, 11(4): 269-276.

Andrews, F. M. (1974). Social Indicators of Perceived Life Quality. *Social Indicators Research*, 1: 279-29.

Andrews, F. M. ve Withey, S. B. (1976). *Social Indicators of Well-Being: America's Perception of Life Quality*. New York: Plenum.

Antonucci, T. C., Lansford, J. E. ve Akiyama, H. A. (2001). Impact of Positive and Negative Aspects of Marital Relationships and Friendships on Well-Being of Older Adults. *Applied Development Science*, 5 (2): 68-75.

Appleton, S. ve Song, L. (2008). Life Satisfaction in Urban China: Components and Determinants. *World Development*, 36(11): 2325-2340.

Ardahan, F. (2013). The Relation Between Neighboring, Tolerance of Diversity and Life Satisfaction, The Importance of Recreative Activities for Establishing and Strengthening These Relations. *International Journal of Human Sciences*, 10(1): 1078-1090.

Argyle, M. (1987). *The Psychology of Happiness*. Londra: Methuen.

Arı, E. S. ve Madran, C. (2011). Satın Alma Kararlarında Tüketici Etnosentrizmi ve Menşe Ülke Etkisinin Rolü. *Öneri Dergisi*, 9(35): 15-33.

Arnberger, A., Haider, W. ve Muhar, A. (2004). Social Carrying Capacity of An Urban Park in Vienna. *Working Papers of the Finnish Forest Research Institute*. 2: 361-368.

Artis, S. (2007). *The Effects of Perceived Organizational Support on Training and Safety in Latino and Non-Latino Construction Workers*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Blacksburg, Virginia: Virginia Polytechnic Institute and State University.

Aslan, N. ve Arslan Cansever, B. (2012). Ergenlerin Boş Zaman Değerlendirme Algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42: 23-35.

Avcı, N. (2007). Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi. *Ege Akademik Bakış*, 7(2): 485-501.

Avcıkurt, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi: Turist-Yerel Halk Etkileşimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Avcıkurt, C. (2015). *Turizm Sosyolojisi: Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Ayazlar, R. A. ve Ayazlar, G. (2016). Yerel Halkın Turizmin Etkilerine Yönelik Tutumunda Aidiyet Duygusu ve Yaşam Tatmininin Rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4): 1451-1470.

Aydın, E. (2017). Kültür Bağlamında Sosyal Mübadele: Kuramsal Bir Çalışma. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 16. UIK Özel Sayısı: 547-562.

Aydiner Boylu, A. ve Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam Kalitesi Göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(15): 137-150.

Aydoğan, S. (2019). Tüketici Etnosentrizmi ve Ülke Menşei Etkisinin Yabancı Markalı Ürün Satın Alma Niyeti Üzerine Etkisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, 7(1): 89-122.

Baard, P. P., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2004). Intrinsic Need Satisfaction: A Motivational Basis of Performance and Well-Being in Two Work Settings. *Journal of Applied Social Psychology*. 34(10): 2045-2068.

Balibar, E. (1993). *Irkcılık ve Milliyetçilik*. Balibar, E. ve Wallerstein, I., Irk Ulus Sınıf. Çev. Nazlı Ökten. İstanbul: Metis Yayınları.

Bar-Tal, D. (1997). Formation And Change Of Ethnic And National Stereotypes: An Integrative Model. *International Journal of Intercultural Relations*, 21(4): 491-523.

Barth, F. (2001). *Etnik Gruplar ve Sınırları. Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu*. Çev. Ayhan Kaya ve Seda Gürkan. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Bekiroğlu, O. (2011). *Kültürlerarası İletişim Bağlamında Türk Basınında Etnik Kimliklerin Sunumu: Ermenilere İlişkin Haberlerin Nicel ve Nitel Analizleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bennet, M. J. (1998). *Intercultural Communication: A Current Perspective. Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings*. Amerika: Intercultural Press.

Besser, A. ve Priel, B. (2006). Models of Attachment, Confirmation on Positive Affective Expectations, and Satisfaction With Vacation Activities: A Pre-Post Panel Design Study of Nature. *Personality and Individual Differences*, 41(6): 1055-1066.

Beyer, L. A. (2000). *Mapping The Semantic Contour of Cultures: Identifying Majority Culture Ethnocentrism As A Means Toward Intercultural Empathy*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ohio: The Ohio State University, College of Education Graduate Program.

Bilir, N., Özcebe, H., Vazioğlu, S. A., Aslan, D., Subaşı, N. ve Telatar, T. G. (2005). Van İlinde 15 Yaş Üzeri Erkeklerde SF-36 ile Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences*, 25: 663-668.

Bimonte, S. ve Farala, V. (2015). Happiness and Outdoor Vacations Appreciative Versus Consumptive Tourist. *Journal of Travel Research*, 54(2): 179-192.

Biondi, E. A., Varade, W. S., Garfunkel, L. C., Lynn, J. F., Craig, M. S., Cellini, M. M. ve Baldwin, C. D. (2015). Discordance Between Resident And Faculty Perceptions of Resident Autonomy: Can Self-Determination Theory Help Interpret Differences and Guide Strategies for Bridging The Divide?. *Academic Medicine*. 90(4): 462-471

Bizumic, B. ve Duckitt, J. (2012). What Is and Is Not Ethnocentrism? A Conceptual Analysis and Political Implications. *Political Psychology*, 33(6): 887-909.

Bizumic, B. (2015a). Ethnosentrism. *Vocabulary for the Study of Religion* (Cilt: 1) (ss: 533-539). (Ed. Robert A. Segal ve Kocku von Stuckrad). Leiden, the Netherlands: Brill Academic Publishers.

Bizumic, B. (2015b). Ethnocentrism and Prejudice: History of the Concepts. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2. Basım). (ss: 168-174). Oxford, UK: Elsevier.

Blau, P. (1964). *Exchange and Power in Social Life*. New York: Wiley.

Bloom, D. E. ve Canning, D. (2009). The Health and Wealth of Nations. *Science Policy Forum: Public Health*, 287(5456): 1207-1209.

DOI:10.1126/science.287.5456.1207

Botha, F. ve Booysen, F. (2013). The Relationship Between Marital Status and Life Satisfaction Among South African Adults. *Acta Academia*, 45(2): 150-178.

Bower, G. H. (1981). Mood and Memory. *American Psychologist*, 36(2): 129-148.

Brewer, M. B. (1999). The Psychology of Prejudice: Ingroup Love and Outgroup Hate?. *Journal of Social Issues*, 55 (3): 429-444.

Brewer, M. B. ve Campbell, D. T. (1976). *Ethnocentrism and Intergroup Attitudes: East African Evidence*. New York: Sage.

Brown, D. E. (2004). Human Universals, Human Nature, and Human Culture. *Daedalus*, 133(4): 47-54.

Brown, K. W. ve Ryan, R. M. (2003). The Benefits of Being Present: Mindfulness and Its Role in Psychological Well-Being. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 84(4): 822.

Brown, R. ve Lepore, L. (1999). *Prejudice: The Blackwell Encyclopedia of Social Psychology* (Ed: A. S. R. Manstead ve M. Hewstone). Oxford: Blackwell Publishing.

Buetell, N. J. (2006). Life Satisfaction in Relation to Work and Family. *Sloan Network Encyclopedia Entry*. Ocak sayısı: 1-10.

Butler, R. W. (1980). The Concept of A Tourist Area Cycle of Evolution, Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*, 24(1): 5-12.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum* (11. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.

Capone, V., Joshanloo, M. ve Scheifinder, H. (2019). Predictors of Life Satisfaction In A Large Representative Sample From Italy. *Current Psychology*, 107: 2411-2502. DOI:10.1007%2Fs12144-019-00305-x

Carneiro, M. J. ve Eusebio, C. (2015). Host-Tourist Interaction an Impact of Tourism on Residents' Quality of Life. *Tourism and Management Studies*, 11(1): 25-34.

Campbell, A., Converse, P. E. ve Rodgers, W. L. (1976). *The Quality of American Life*, New York: Russel Sage Foundation.

Chebotareva, E. (2015). Life Satisfaction and Intercultural Tolerance Interrelations in Different Cultures. *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 5(1): 167. DOI:10.26417/ejser.v5i1.p167-178

Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., Van Der Kaap Deeder, J., ve Ryan, R. M. (2015). Basic Psychological Need Satisfaction, Need Frustration, And Need Strength Across Four Cultures. *Motivation And Emotion*, 39(2): 216-236.

Chen, G. (2010). The Impact of Intercultural Sensitivity on Ethnocentrism and Intercultural Communication Apprehension. *Intercultural Communication Studies*, 19(1): 1-9.

Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., Van der KaapDeeder, J. ve Ryan, R. M. (2015). Basic Psychological Need Satisfaction, Need Frustration, and Need Strength Across Four Cultures. *Motivation and Emotion*. 39(2): 216-236.

Cheng, Y. H. ve Chang, C. H. (2011). Exploring The Effects of Consumer Ethnocentrism On Preference of Choosing Foreign Airlines: A Perspective of Chinese Tourists. *African Journal of Business Management*, 5(34): 12966-12971.

Cheung, H. Y. ve Chan, A. W. H. (2009). The Effect of Education on Life Satisfaction Across Countries. *The Alberta Journal of Educational Research*, 55: 124-136.

Chow, H. P. H. (2005). Life Satisfaction Among University Students in a Canadian Prairie City: a Multivariate Analysis. *Social Indicators Research*, 70: 139-150.

Clark, T. N. (1972). Structural-Functionalism, Exchange Theory, and The New Political Economy. *Sociological Inquiry*, 42(3-4): 275-298.

Cleary, P. D., ve Kessler, R. C. (1982). The Estimation and Interpretation of Modified Effects. *Journal of Health and Social Behavior*, 23(2): 159- 169.

Cılga, İ. (1994). *Gençlik ve Yaşam Niteliği*, Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Basımevi.

Cihangir-Çankaya, Z. ve Bacanlı, H. (2003). İhtiyaç Doyum Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, Malatya.

Cohen, J. ve Cohen, P. (1983). *Applied Multiple Regression/Correlation Analysis For The Behavioral Sciences*. Londra: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Collins Jr, J. R., Valerius, L., King, T. C., ve Graham, A. P. (2001). The Relationship Between College Students' Self-Esteem and The Frequency And Importance Of Their Participation In Recreational Activities. *Recreational Sports Journal*, 25(2): 38-47.

Cox, O. C. (2000). *Race Relations: Its Meaning, Beginning, and Progress: Theories of Race and Racism: A Reader*. (Ed. L. Back ve J. Solomos). Londra: Routledge.

Csikszentmihalyi, M. O. ve Figurski, T. J. (1982), Self-Awareness and Aversive Experience in Everyday Life. *Journal of Personality*, 50(1): 15-24.

Cummins, R. (2002). Normative Life Satisfaction: Measurement Issues and A Homeostatic Model. *Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*, 64(2): 225-256.

Çalışkan, U. ve Tütüncü, Ö. (2008). *Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulaması*. 4. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi. Belek. 23-27 Nisan 2008.

Çankaya, Z. C. (2009). Öğretmen Adaylarında Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu ve İyi Olma. *Türk Eğitim Bilimleri dergisi*, 3(7): 691-711.

Çavuşoğlu, S. ve Durmaz, Y. (2019). Yeşil Davranışlara Karşı Tutumun Ziyaret Niyetine Etkisinde Yeşil İmajın Düzenleyicilik Rolü: Yeşil Oteller Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2): 303-315.

Çetinel, S. (2012). *Alaçatı Evlerinin Cephe Tipolojisi*. (Uzmanlık Tezi). Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları Müzeler Genel Müdürlüğü.

Çetinkaya, G. ve Dedemen, O. (2013). Golf Turizmine Yönelik Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesi: Antalya/Belek Örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 2(1): 1-26.

Çevik, N. K. ve Korkmaz, O. (2014). Türkiye'de Yaşam Doyumu ve İş Doyumu Arasındaki İlişkinin İki Değişkenli Sıralı Probit Model Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1): 126-145.

Çivitçi, A. (2012). Üniversite Öğrencilerinde Genel Yaşam Doyumu ve Psikolojik İhtiyaçlar Arasındaki İlişkiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2): 321-336.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumunun Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenlilik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59): 1250-1262.

Dalgakıran, A. ve Bal, E. (2007). Alaçatı’da Mekansal ve Toplumsal Farklılıklar Üzerinde Yükselen Farklı Turizm Eğilimleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16(2007): 53-67.

Dall, S. M., Brandolini, A. ve Moset, R. (2005). Social Carrying Capacity of Mass Tourist Sites: Theoretical And Practical Issues About Its Measurement. *The Fondazione Eni Enrico Mattei Note Di Lavoro Series Index*, 63: 1-22.

Darwin, C. (1875). *The Descent of Man: And Selection in Relation to Sex* (2. Baskı). New York: D. Appleton Company.

Davies, M. J., Stellino, M. B., ve Gray, D. (2019). Basic Psychological Needs Satisfaction and Self-Determined Motivation Among Canadian Golf League Members. *Leisure/Loisir*, 42(4): 453-480 .

Deci, E. L. ve Ryan, R. (1985). The General Causality Orientations Scale: Self Determination In Personality. *Journal Of Research On Personality*, 19(2): 109-134.

Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The ‘What’ and ‘Why’ Of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4): 227-268.

Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2014). *Autonomy and Need Satisfaction in Close Relationships: Relationships Motivation Theory. Human Motivation and Interpersonal Relationships*. New York: Springer.

Demir, C. Ve Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve Çevre Yönetimi: Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Demirkıran, S. (2012). *Yaşam Kalitesi ve Sağlık Çalışanları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı.

Demirtaş, A. (2004). Sosyal Sınıflandırma, Kişilerarası Beklentiler ve Kendini Doğrulayan Kehanet. *İletişim Araştırmaları*, 2(2): 33-53.

Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psycho-logical Bulletin*, 95(3): 542-575.

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1): 71-75.

Diener, E., Oishi, S. ve Lucas, R. E. (2002). Happiness and Life Satisfaction. *The Oxford Handbook of Positive Psychology* (ss. 187-194). (Ed: Shane J. Lopez, C. R. Snyder). Londra: Oxford University Press.

Dikme, Z. (2021). *Etnosentrizm Tutumunun Algılanan Destinasyon İmajına Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.

Doğan, H., Z. (2004). *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Donk, O., Day, K., ve Collaço, C. (2008). Overcoming Ethnocentrism through Developing Intercultural Communication Sensitivity and Multiculturalism. *Pacific and Asian Communication Association*, 11(1): 27-39.

Dost, M. T. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22): 132-143.

Duckitt, J. H. (2010). Historical Overview. In: Dovidio. *Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination* (Ss. 29-44). Londra: Sage.

Easterling, D. (2005) Residents and Tourism. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 18(4): 49-64, DOI: 10.1300/J073v18n04_04

Ellis, D. (1971). The Hobbesian Problem of Order: A Critical Appraisal of The Normative Solution. *American Sociological. Review*, 36(4): 692-703.

Emerson, R. M. (1976). Social Exchange Theory. *Annual Review of Sociology*, 2(1): 335-362.

EMIL. (2006). Öğretmen Yetiştirme ve Hizmet İçi Eğitiminde Kültürlerarası Öğrenme için Avrupa Modüler Programı (İlkokul Pedagojisi) Projesi. *Münih Ludwig Maximilian Üniversitesi Kültürlerarası İletişim Enstitüsü*, [http:// www.emil.ikk.lmu.de/turkish/Brochure-exercises-TR.pdf](http://www.emil.ikk.lmu.de/turkish/Brochure-exercises-TR.pdf) (Erişim Tarihi: 16.01.2020)

Er, S. (2005). Kültürlerarası İletişim, Budunmerkezcilik ve Öteki. *Journal of İstanbul Kültür University*, 1: 9-18.

Eroğlu, E. (2011). Örgütlerde İletişim Kalitesini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26: 137-149.

Estes, R. J. (1984). *The Social Progress of Nations*. Amerika: Praeger.

Ferrando, P. J. ve Lorenzo-Seva U. (2018). Assessing The Quality and Appropriateness of Factor Solutions and Factor Score Estimates in Exploratory Item Factor Analysis. *Educational and Psychological Measurement*, 78: 762-780.

doi:10.1177/0013164417719308

Fishman, J. A. (1980). Bilingualism and Biculturism as Individual and as Societal Phenomena. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1(1980): 3-15.

Frijns, M. (2010). *Determinants of Life Satisfaction*. (Bitirme Tezi). Maastricht: Maastricht University School of Business and Economics.

Gagne, M. ve Deci, E. L. (2005). Self-Determination Theory and Work Motivation. *Journal of Organizational Behavior*. 26(4): 331-362.

Gambetti, Z. (2008). *Günümüz Türk Milliyetçiliğinin Düşünsel ve Yapısal Haritası*. (Yayına Hazırlayan: N. Mutluer ve E. Güçlüer). İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği.

Gee, C., Y. (1997). *International Tourism: A Global Perspective*. World Tourism Organization, İspanya.

Gerstner, C. R., ve Day, D. V. (1997). Meta-Analytic Review of Leader–Member Exchange Theory: Correlates and Construct Issues. *Journal of Applied Psychology*, 82(6): 827–844.

Gezgin, İ. (2012). *Alacaat'tan Alaçatı'ya: Rüzgarlı Bir Köyün Hikayesi* (2. Basım). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Giacomuzzi, A. (2006). *Constructing an Hyphenated Society: Women, Ethnocentrism, and Migration*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Arizona: The University of Arizona, Graduate Interdisciplinary Program In Comparative Cultural and Literary Studies.

Glasser, W. (1975). *Reality Therapy: A New Approach To Psychiatry*. New York: Harper and Row Publishers.

Glatzer, W. ve Zapf, W. (1984). *Lebensqualität in der Bundesrepublik*. Frankfurt: Campus Verlag.

Gonzales, K. V., Verkuyten, M., Weesie, J. ve Poppe, E. (2008). Prejudice Towards Muslims in the Netherlands: Testing Integrated Threat Theory. *British Journal of Social Psychology*, 47(4): 667-685.

Gonzalez, V. M., Coromina, L. ve Galí, N. (2018). Overtourism: Residents' Perceptions of Tourism Impact as an Indicator of Resident Social Carrying Capacity- Case Study of a Spanish Heritage Town. *Tourism Review*, 73(3): 277-296.

Gouldner, A. W. (1960). The Norm of Reciprocity: A Preliminary Statement. *American Sociologic Review*, 25(2): 161-178.

Gökçen, Ş. (1996). *Ecologically Sensitive Settlement Desing Case Study in Alaçatı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

Göregenli, M. (2011). Temel Kavramlar: Ön yargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık. *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi*. 'Önyargılar, Kalıpyargılar ve Ayrımcılık: Sosyolojik ve Eğitimsel Perspektifler' Projesi.

Graefe, A. R., Jerry, J. J. ve Kuss, F. R. (2009). Social Carrying Capacity: An Integration and Synthesis of Twenty Years of Research. *Leisure Sciences*, 6(4): 395-431.

Graen, G. B., ve Uhl-Bien, M. (1995). Relationship-Based Approach To Leadership: Development of Leader–Member Exchange (LMX) Theory of Leadership Over 25 Years: Applying A Multi-Level, Multi-Domain Perspective. *Leadership Quarterly*, 6(2): 219–247.

Grant, P. R. (1992). Ethnocentrism Between Group of Unequal Power in Response to Perceived Threat to Social Identity and Valued Resources. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 24(3): 348-370.

Grant, P. R. (1993). Ethnocentrism in Response to a Threat to Social Identity. (Ed. In J. W. Neuliep), Replication Research in The Social Sciences. *Journal of Social Behavior and Personality*, 8(6): 143-154.

Grant, P. R. ve Brown, R. (1995). From Ethnocentrism to Collective Protest: Responses to Relative Deprivation and Threat to Social Identity. *Social Psychology Quarterly*, 58(3): 195-211.

Greene, K. V. ve Yoon, B. J. (2004). Religiosity, Economics and Life Satisfaction. *Review of Social Economy*, 62(2): 245–261.

Griffin, G. H. (1996). *Individual and Group Characteristics as Predictors of Ethnocentrism in a Religious Context*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Colorado: University of Colorado at Boulder, Department of Psychology.

Guan, S. J. (1995). *Intercultural Communication*. Pekin: Pekin University Press.

Gudykunst, W. B. ve Kim, Y. Y. (2003). *Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication* (4. Basım). New York: Mc Graw Hill.

Guindon, S. ve Cappeliez, P. (2010). Contributions of Psychological Well-Being and Social Support To An Integrative Model of Subjective Health In Later Adulthood. *Ageing International*. 35(1): 38–60.

Gumplowicz, L. (1881). *Rechtsstaat und Socialismus*. Viyana: Innsbruck.

Gül, Y. E. ve Alimbekov, A. (2020). Öğretmen Adaylarının Hoşgörü ve Yaşam Doyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Turkish Studies - Education*, 15(2): 831-849. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39864>

Gün, S. ve Eysel, C. Ş. (2019). Tüketici Etnosentrizmi ile Menşei Ülke Etkisinin Satın Alma Kararı Üzerindeki Rolü: Bahçeşehir Üniversitesi’nde Bir Araştırma. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1): 106-116.

Gürkan, G. (1996). *Turizmin Sosyal Yapı Üzerindeki Etkiler*. Ankara: Mina Ofset.

Gürler, H. E. ve Erturgut, R. (2019). Hizmet Kalitesi ile Algılanan Değer Arasındaki İlişkide Kuşağın Moderatör Etkisi: Havayolu Endüstrisinde X ve Y Kuşağı Üzerine Bir Araştırma. *Istanbul Business Research*, 48(2): 335-365.
DOI: 10.26650/ibr.2019.48.0025

Hair, J. F., Black, W. C., Barry, J. B. ve Rolf, E. A. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective* (7. Basım). New Jersey: Pearson Prantice Hall.

Hales, D., ve Edmonds, B. (2018). Intragenerational Cultural Evolution and Ethnocentrism. *Journal of Conflict Resolution*, 63(5): 1283-1309 .
doi.org/10.1177/0022002718780481.

Halis, M., Halis, M. ve Adilova, S. (2016). Turistik Ürün Tüketicilerinin Satın Alma Kararlarında Etnosentrik Tutumlar: Bakü’de Bir Araştırma. *Journal of Travel and Hospitality Management*, 13(3): 6-22.

Hammond, R. A. ve Axelrod, R. (2006). The Evolution of Ethnocentrism. *Journal of Conflict Resolution*, 50 (6): 926-936.

Haralambopoulos, N. ve Pizam, A. (1996). Perceived Impacts of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 23(3): 503-526.

Hardin, G. (1994). Perpetual Growth. *The Social Controct* (Sonbahar), 56(4): 73-76.

Harlak, H. (1991). *Farklı Sosyal Kesimlerde Çeşitli Turistlere İlişkin Kategoriler ve Algı Repertuarları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harman, H. H. (1962). *Modern Factor Analysis*. (2. Basım) Chicago: University of Chicago Press.

Harrill, R. (2004). Residents' Attitude Toward Tourism Development: A Literature Review With Implications for Tourism Planning. *Journal of Planning Literature*, 18(3): 251-266.

Harvey, S. V. ve Retter, R. (2002). Variations By Gender Between Children and Adolescents On The Four Basic Psychological Needs. *International Journal Of Reality Therapy*, 21(2): 33-36.

Heady, B. ve Wearing, A. (1992). *Understanding Happiness. A Theory of Subjective Well-Being*. Melbourne: Longman Cheshire.

Hekimoğlu, D. ve Altınörs Çırak, A. (2018). Soylulaşan Geleneksel Dokularda Koruma: Alaçatı’da Yaşanan Dönüşümün Mekana ve Koruma Süreçlerine Etkileri. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, 17: 77-92.

Herandez, F., ve KOSE, B. (2012). The Developmental Model of Intercultural Sensitivity: A Tool for Understanding Principals’ Cultural Competence. *Education and Urban Society*, 44 (4): 512-530.

Herskovits, M. J. (1972). *Cultural Relativism: Perspectives in Cultural Pluralism*. New York: Random House.

Hewstone, M., Lolliot, S., Swart, H., Myers, E., Voci, A., Al Ramiah, A., ve Cairns, E. (2014). Intergroup Contact and Intergroup Conflict. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 20(1): 39-53.

Hirschfeld, L. A. (1996). *Race in The Making*. Cambridge, MA: MIT Press.

Hofstede, G. (1991). *Culture and Organizations: Software of The Mind*. Londra: McGraw-Hill.

Hoivik, T. ve Heiberg, T. (1986). Center-Periphery Tourism and Self Reliance. *International Social Science Journal*, 32(1): 69-98.

Hollar, D. (2003). A Holistic Theoretical Model for Examining Welfare Reform: Quality of Life. *Public Administration Review*, 63(1): 90-99.

Ibroscheva, E. ve Ramaprasad, J. (2008). Do Media Matter? A Social Construction Model of Stereotypes of Foreigners. *Journal of Intercultural Communication*.16. <https://immi.se/intercultural/nr16/ibroscheva.htm> (Erişim Tarihi: 16.03.2021).

Inglewed, D., Markland, D. ve Sheppard, K. (2004). Personality and Self-Determination of Exercise Behaviour. *Personality and Individual Differences*, 36(2004): 1921-1932.

Işık, Ö. G. ve Koçak, Ö. F. (2014). İletişim Fakóltesi Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının Farklı Değişkenler Açışından İncelenmesi. *Selçuk İletişim*, 8(3): 281-300.

Jackson, II, R. L. ve Simpson, K. (2003). *White Positionalities and Cultural Contracts: Critiquing Entitlement, Theorizing, and Exploring the Negotiation of White Identities*. (Ed: W. J. Starosta ve G. Chen), Ferment In The Intercultural Field. Axiology/Value/Praxis. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Jandt, F. A. (1998). *Intercultural Communication*. California: Sage Publications.

Jankowski, K. S. (2012). Morningness/Eveningness and Satisfaction With Life in a Polish Sample. *Chronobiology International*, 29(6): 780-785.

Javalgi, R. G., Khare, V. P., Gross, A. C. ve Scherer, R. F. (2005). An Application of The Consumer Ethnocentrism Model to French Consumers. *International Business Review*, 14(3): 325–344.

Jenkins, C. E. (2002). *The Relationship of African -American Group Identity with Ingroup Favoritism and Outgroup Derogation*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Colorado: University of Colorado at Boulder, Department of Psychology.

Jensen, I. (2009). *Intercultural Communication: Construction of Cultural Identity Between Young People*. http://www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/6_011_018.pdf. (Erişim Tarihi: 19.01.2020)

Joshanloo, M. ve Jovanovic, V. (2019). The Relationship Between Gender and Life Satisfaction: Analysis Across Demographic Groups and Global Regions. *Archives of Women's Mental Health*, 23(3): 331-338. DOI: 10.1007/s00737-019-00998-w.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Yeni İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kapıkıran, Ş. ve Yağcı, U. (2012). Ergenlerin Yalnızlık ve Yaşam Doyumu: Çalgı Çalma ve Müzik Topluluğuna Katılmanın Aracı ve Farklılaştırıcı Rolü. *Elementary Education Online*, 11(3): 738-747.

Kartarı, A. (2001). *Farklılıklarla Yaşamak- Kültürlerarası İletişim*. Ankara: Ürün Yayınları.

Kastanholz, E., Carneiro, M. J., Eusebio, C. ve Figueiro, E. (2013). Host-Guest Relationship In Rural Tourism: Evidence From Two Portuguese Villages. *Anatolia*, 24(3): 367-380.

Kavcar, C. (1995). Açılış konuşması. (Yay. Haz. İ. Pehlivan). Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı İçinde. *Ankara: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu ve Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Ortak Yayın*, 5(2): 1-4.

Keith, A. (1948). *A New Theory of Human Evolution*. Londra: Watts & Co.

Kelley, T. L. (1935). *Essential Traits of Mental Life*. *Harvard University Press*

Harvard Studies in Education, 26(12): 1-15.

Kement, Ü. (2019). Üçüncü Nesil Kahve Sunan İşletmelerde Hizmet Kalitesi, Müşteri Tatmini ve Davranışsal Niyet İncelemesi; Algılanan Fiyatın Düzenleyicilik Rolü. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(2): 1252-1270. DOI: 10.21325/jotags.2019.419

Kermen, U. ve Sarı, T. (2014). Üniversite Öğrencilerinde İhtiyaç Doyumu ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(2): 175-185.

Kesici, Ş. (2008). Yeni Psikolojik İhtiyaç Değerlendirme Ölçeğinin Türkçe Formunun Feçerlik ve Güvenirlik Çalışması: Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1(20): 493-500.

Kim, K. I., Park, H. ve Suzuki, N. (1990). Reward Allocations in the United States, Japan, and Korea: A Comparison of Individualistic and Collectivistic Cultures. *The Academy of Management Journal*, 33(1): 188-198.

Kim, K, Uysal, M. ve Sirgy, M. J. (2013). How Does Tourism in a Community Impact The Quality of Life of Community Residents?. *Tourism Management*, 36(3): 527-540.

Kim, M. ve Hubbard, A. (2007). Intercultural Communication in the Global Village: How to Understand “The Other”. *Journal of Intercultural Communication Research*, 36(3): 223-235.

Kinder, D. R. ve C. D. Kam.(2009). *Us Against Them: Ethnocentric Foundations of American Opinion*, Chicago: University of Chicago Press.

Kock, F., Josiassen, A ve Assaf, A. G. (2016). Advancing Destination Image: The Destination Content Model. *Annals of Tourism Research*, 61: 28–44.

Kock, F., Josiassen, A., Assaf, A. G., Karpen, I. ve Farrelly, F. (2019). Tourism Ethnocentrism and Its Effects on Tourist and Resident Behavior. *Journal of Travel Research*: 58(3): 1-13.

Koç, F., Biçimveren, L. ve Çınar, B. (2018). Firma Yenilikçiliği ve İhracat Performansı Arasındaki İlişki Üzerinde Rekabet Yoğunluğunun Düzenleyici Etkisi, *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 11(21): 77-98.

Koçoğlu, D. ve Akın, B. (2009). Sosyoekonomik Eşitsizliklerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Yaşam Kalitesi ile İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2(4): 145-154.

Kowaltowski, D. C. C. K., Gomes da Silva, V., Pina, S. A. M. G., Labaki, L. C., Ruschel, R. C., Moreira, D. C. (2006). Quality of Life and Sustainability Issues as Seen by the Population of Low-Income Housing in the Region of Campinas, Brazil. *Habitat International*, 30: 1100-1114.

Kozak, M. (2014). *Sürdürülebilir Turizm: Kavramlar- Uygulamalar*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kozma, A. ve Stones, M. J. (1980). The Measurement of Happiness: Development of the Memorial University Newfoundland Scale of Happiness (MUNSH). *Journal of Gerontology*, 35(6): 906-912.

Krejcie, R. V. ve Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30: 607-610.

Kroeber, A. L. (1948). *Anthropology: Race, Language, Culture, Psychology, Prehistory*. New York: Harcourt, Brace.

Kurzban, R., Tooby, J. ve Cosmides. L. (2001). Can Race Be Erased? Coalitional Computation and Social Categorization. *Proceedings of the National Academy of*

Sciences USA, 98(26): 15387-92.

Lankford, S. V. ve Howard, D. R. (1994). Developing A Tourism Impact Attitude Scale. *Annals of Tourism Research*, 21(1): 121-139.

Latham, G. P. ve Pinder, C. C. (2005). Work Motivation Theory and Research at the Dawn of the Twenty-First Century. *Annual Review Psychology*, 56(1): 485-516.

LeVine, R. A., ve Campbell, D. T. (1972). *Ethnocentrism*. New York: John Wiley.

Leveresen, I., Danielsen, A. G., Birkeland, M. S. ve Samdal, O. (2012). Basic Psychological Need Satisfaction in Leisure Activities and Adolescents' Life Satisfaction. *Youth Adolescence*, 41(21): 1588–1599.

Lewis, I. M. (1985). *Social Anthropology in Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lightsey, O. R., McGhee, R., Ervin, A., Gharghani, G.G., Rarey, E. B., Daigle, R.P., Wright, K.F., Constantin, D. ve Powell, K. (2013). Self-Efficacy for Affect Regulation as a Predictor of Future Life Satisfaction and Moderator of the Negative Affect Life Satisfaction Relationships. *Journal of Happiness Studies*. 14 (1): 1–18.

Lin, Z., Chen, Y. ve Filieri, R. (2017). Resident-Tourist Value Co-Creation: The Role of Residents' Perceived Tourism Impacts and Life Satisfaction. *Tourism Management*, 61: 436-442.

Lippmann, W. (1945). *Public Opinion*. New York: The Mac Millan Company.

Liu, J., Sheldon, P. ve Var, T. (1987). Resident Perception of The Environmental Impacts of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 14(1): 17-37.

Lorenzo-Seva U, ve Ferrando P. J. (2021). *Factor. Ver. 11.02.04*. [Windows]. Tarragona

(İspanya): Rovira i Virgili University.

Martin, J. N. ve Nakayama, T. K. (2005). *Experiencing Intercultural Communication: An Introduction* (2. Baskı). New York: McGraw Hill.

Maslow, A. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Rowpublishers.

Mathieson, Alister ve Geoffrey Wall (1992). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Newyork: Longman.

McCool, S. F ve Lime, D. W. (2001). Tourism Carrying Capacity: Tempting Fantasy or Useful Reality?. *Journal of Sustainable Tourism*, 9(5): 372-388.

McGee, W. J. (1898). The Seri Indians. *Annual Report of the Bureau of American Ethnology* (1895-1896), 17: 1-344.

Mexa, A. ve Coccossis, H. (2004). *Tourism Carrying Capacity: A Theoretical Overview. The Challenge of Tourism Carrying Capacity Assesment: Theory and Practice*. Aldershot: Asgate.

Michener, H. Andrew. (2004). *Social Psychology*. Toronto: Wadsworth.

Miegel, M. (2002). *Die Deformierte Gesellschaft [Deforme Olmuş Toplum]*, München.: Propyläen Verlag.

Miegel, M. (2006). *Die deformierte Gesellschaft. Industrieverein Sachsen. Vereinsmeeting mit URL: http://www.industrieverein.org/Downloads/Die_deformierte_Gesellschaft.pdf (Erişim Tarihi: 16.01.2020).*

Millas, H. (2002). *Daha İyi Türk Yunan İlişkileri İçin Yap Yapma Klavuzu*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Moon, D. G. (2009). Concepts of "Culture": Implications for Intercultural Communication Research. *Communication Quarterly*, 44(1): 70-84.

Mora, N. (2008). Kendi-Öteki Etkileşimi ve Etnomerkezcilik. *Selçuk İletişim*, 5(2): 206-218.

Murji, K. (2003). *Prejudice. Dictionary of Race, Ethnicity and Culture*. (Ed: G. Bolaffi, R. Bracalenti, P. Braham, S. Gindro). Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Murphy, S. T. (1998). The Impact of Factual Versus Fictional Media Portrayals on Cultural Stereotypes. *Annals of American Academy of Political and Social Science*. 560(1): 165-178.

Muthén B. ve Kaplan D. A (1985). Comparison of Some Methodologies for The Factor Analysis of Non-normal Likert Variables. *Br J Math Stat Psychol*, 38(2): 171-189.

Muthén, B. ve Kaplan D. (1992). A Comparison of Some Methodologies for The Factor Analysis of Non-normal Likert Variables: A Note on The Size of The Model. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 45(1): 19-30.

Myers, D. G. (1992). *The Pursuit of Happiness. Who Is Happy and Why*. New York: William Morrow.

Myers, M. B. (2015). Ethnocentrism: A Literature Overview and Directions For Future Research. *Proceedings of the 1995 Academy of Marketing Science (AMS) Annual Conference*: 202-207.

Nagel, J. (1994). Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture. *Social Problems*. 41(1): 152-176.

Nawijin, J. (2010). The Holiday Happiness Curve: A Preliminary Investigation Into Mood During A Holiday Abroad. *International Journal of Tourism Research*, 12(3): 281-290.

Nawijin, J., Mitas, O., Lin, Y. ve Kerstetter, D. (2013). How Do We Feel On Vacation? A Closer Look At How Emotion Change Over The Course of A Trip. *Journal of Travel Research*, 52(2): 265-274.

Neal, J. D., Sirgy, M. J. ve Uysal, M. (2004). Measuring The Effect of Tourism Services on Travelers' Quality of Life: Further Validation. *Social Indicators Research*, 69: 243-277.

Neal, J. D., Uysal, M. ve Sirgy, M. J. (2007). The Effect of Tourism Services on Travelers' Quality of Life. *Journal of Travel Research*, 46(2): 154-163.

Nettekoven, L. (1979). *Mechanismus of Intercultural Interaction, Tourism: Passport and Development* (Editör: E. De Kadt). Oxford: Oxford University Press.

Neugarten, B. L., Havighurst, R. J. ve Tobin, S. S. (1961). The Measurement of Life Satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16(2): 134–143.

Neuliep, J. W. ve McCroskey, J. C. (1997). The Development of Intercultural and Interethnic Communication Apprehension Scales. *Communication Research Reports*, 14(2): 385-398.

Neuliep, J. W. ve McCroskey, J. C. (2001). *The Influence of Ethnocentrism on Perceptions of Interviewee Attractiveness, Credibility and Socio-Communicative Style*. Paper Presented at The Annual Convention of The International Communication Association, Washington, DC.

Neuliep, J. W., Chadoir, M. ve McCroskey, J. C. (2001). A Cross-Cultural Comparison of Ethnocentrism Among Japanese and United States Collage Students.

Communication Research Reports, 18(2): 137-146.

Neuliep, J. W., Hintz, S. M. ve McCroskey, J. C. (2005). The Influence of Ethnocentrism in Organizational Contexts: Perceptions on Interviewee and Managerial Attractiveness, Credibility, and Effectiveness. *Communication Quarterly*, 53(1): 41-56.

Neuliep, J. W., ve McCroskey, J. C. (2013). *Ethnocentrism Scale*. Measurement Instrument Database for the Social Science. DOI: <http://dx.doi.org/10.13072/midss.507>

Norman, G.R. ve Streiner, D.L. (1994). *Biostatistics: The Bare Essentials*. St. Louis MO: Mosby.

Ntoumanis, N. Edmunds, J. Ve Duda, J. L. (2009). Understanding the Coping Process From a Self- Determination Theory Perspective. *British Journal of Health Psychology*, 14(2): 249-260.

Nunkoo, R. ve Ramkissoon, H. (2011). Residents' Satisfaction with Community Attributes and Support for Tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 35(2): 171-190.

Nunnally, J. C. (1967). *Psychometric Theory*. New York (NY): McGraw-Hill.

Olalı, H. (1978). *Turizm Dersler*. İzmir: İstiklal Matbaası.

Olson, C. ve Kroeger, K. (2001). Global Competency and Intercultural Sensitivity. *Journal of Studies in International Education*, 5(2): 116-137.

Oral, S. ve Şenbük, U. (1996). *Turistik Yörelere Sürdürülebilir Turizm Açısından Yapısal Değerlendirilmesi*, Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu Kasım 1995 (Ss: 197-205), Alanya. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Matbaası.

Öğüt, N. (2017). *Kültürlerarası Duyarlılık Düzeyi ile Etnikmerkezcilik, Yaşam Doyumu ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.

Özer, G. ve Çam, İ. (2017). İnsan Sermayesinin İnovasyon Sermayesi ve Firma Piyasa Değeri İlişkisi Üzerindeki Ilımlaştırıcı Etkisi: Bist Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, ICMEB17 Özel Sayısı: 512-522.

Özgönül, N. (2010). Alaçatı'da Yaşam. (Ed. H. İbrahim Alpaslan ve Tuba Çakıroğlu). Mimarlar Odası İzmir Şubesi Yayınları, İzmir: Mas Matbaacılık. *Ege Mimarlık Dergisi*, 72: 18-25.

Özkalp, E. (2005). *Sosyolojiye Giriş*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

Özkök, K. (2001). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Bölge Planlaması ve Alaçatı Turizm Yatırım Bölgesi Üzerine Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, A. O. (1997). *İmaj Yazıları*. Konya: Gökhan Ajans.

Öztürk, Y. (2020). Tüketici Etnosentrizminin Turistik Satın Alma Tercihine Etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(1): 304-313.

Özok, H. İ. (2018). *Kültüre Duyarlı Stres Programının Yaşam Doyumu, Bilinçli Farkındalık ve Stres Düzeylerine Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Van: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Parla, J. (2005). *Efendilik, Şarkiyatçılık, Kölelik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Pavot, W. ve Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction With Life Scale. *Psychological Assessment*, 5(2): 164-172.

Pereira da Silva, C. (2002). Beach Carrying Capacity Assessment: How Important is it?. *Journal of Coastal Research*, 36(36): 190-197.

Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup Contact Theory. *Annual Reviews of Psychology*, 49: 65-85.

Pizam, A., Uriely, N. ve Reichel, A. (2000). The Intensity of Tourist-Host Social Relationship and Its Effects on Satisfaction and Change of Attitudes: The Case of Working Tourist in Israel. *Tourism Management*, 21(4): 395-406.

Ponting, J. ve O'Brinen, D. (2015). Regulating "Nirvana": Sustainable Surf Tourism in a Climate of Increasing Regulation. *Sport Managament Review*, 18: 99-110.

Prasoon, R. ve Chaturvedi, K. R. (2016). Life Satisfaction: A Literature Review. *International Journal of Management Humanities and Social Sciences*, 1(2): 25-32.

Rask, K. Kurki, P. A. ve Laippala, P. (2002). Adolescent Subjective Well-Being and Realized Values. *Journal of Advanced Nursing*, 38(3): 254-263.

Reisinger, Y. (1994). Tourist-Host Contact As A Part of Cultural Tourism. *World Leisure and Recreation*, 36(2): 24-28.

Rızaoğlu, B. (2012). *Turizm Davranışı*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Rice, R. W., Near, J. P. ve Hunt, R. J. (1979). Unique Variance in Job and Life Satisfaction Associated with Work Related and Extra Work-Related Variables. *Human Relations*, 32(7): 605-623.

Roberts, J. P. (1988). *A Sociobiological Examination of Ethnocentrism Between Two Ethnic Units--Tamils and Guraratis--in The City of Pune, India*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Milwaukee: The University of Wisconsin.

Roche, J. (2001). *Interkulturelle Sprachdidaktik: Eine Einföhrung*. Tübingen: Günter Narr Verlag.

Rossmann, H. H. (1986). *A Cognitive Consistency Approach to Inter-Group Antipathy: An Empirical Assessment (Ethnocentrism)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Philadelphia: Temple University.

Ruyter, K. D., Birgelen, M. V. ve Wetzels, M. (1998). Consumer Ethnocentrism in International Services Marketing. *International Business Review*, 7(2): 185–202.

Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). The Darker and Brighter Sides of Human Existence: Basic Psychological Needs as a Unifying Concept. *Psychological Inquiry*, 11(4): 319-338. DOI: 10.1207/S15327965PLI1104_03.

Salerno, F., Viviano, G., Manfredi, E. C., Caroli, P., Thakuri, S. ve Tartari, G. (2013). Multiple Carrying Capacities from a Management-Oriented Perspective to Operationalize Sustainable Tourism in Protected Areas. *Journal of Environmental Management*, 128: 116-125.

Sayın, K. (2019). *Turizm İşletmelerinde Etnosentrizm: Oteller ve Seyahat Acentalarının Yönetmel Faaliyetlerine Etkisi: Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Bilim Dalı.

Šarić, Z. R., Žganec, A. B. ve Šakić, M. (2008). Life Satisfaction in Adolescents: The Effects Of Perceived Family Economic Status, Self-Esteem And Quality Of Family And Peer Relationships, *Institute Of Social Sciences Ivo Pilar*, 3(101): 547-564.

Schaefer, R. ve Lamm, R. P. (1995). *Sociology*. New York: McGraw-Hill.

Segall, M. H. (1979). *Cross-cultural Psychology: Human Behavior in Global*

Perspective. California: Brooks/Col.

Seligman, M. (2002). *Positive Emotions Undo Negative Ones*. New York: Authentic Happiness. Simon ve Schuster.

Schroeder, M. A. (1990). Diagnosing and Dealing With Multicollinearity. *Western Journal of Nursing Research*, 12(2): 175-187.

Sharma, P. (2015). Consumer Ethnocentrism: Reconceptualization and Cross-Cultural Validation. *Journal of International Business Studies*, 46: 381-389.

Sheldon, K. M., Ryan, R. M. ve Reis, H. T. (1996). What Makes for a Good Day? Competence and Autonomy in the Day and in the Person. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(2): 1270-1279.

Shimp, T. A. ve Sharma, S. (1987). Consumer Ethnocentrism: Construction and Validation of the CETSCALE. *Journal of Marketing*, 24(3): 280-289.

Shin, D. C. ve Johnson, D. M. (1978). Avowed Happiness as an Overall Assessment of The Quality of Life. *Social Indicators Research*, 5: 475-492.

Siamagka, N. T. ve Balabanis, G. (2015). Revisiting Consumer Ethnocentrism: Review, Reconceptualization, and Empirical Testing. *Journal of International Marketing*, 23(3): 66–86.

Simon, F. J G., Narangajavana, Y ve Marques, D (2004). Carrying Capacity in the Tourism Industry: A Case Study of Hengistbury Head. *Tourism Management*, 25(2): 275-283.

Sirgy, M. J. ve Su, C. (2000). Destination Image, Self-Congruity, and Travel Behavior: Toward an Integrative Model. *Journal of Travel Research*, 38(4): 340–352.

Sirgy, M. J. ve Su, C. (2010). Toward A Quality-of-Life Theory of Leisure Travel Satisfaction. *Journal of Travel Research*, 49(2): 246-260.

Skolnik, R. L. (2007). *Essentials of Global Health*. Sudbury, Massachusetts: Jones and Bartlett Publishers.

Smith, A. D. (2002). *Ulusların Etnik Kökeni*. Çev. Sonay Bayramoğlu ve Hülya Kendir. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Smith, A. D. (2004). *Milli Kimlik* (3. Baskı). Çev. Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim Yayınları.

Snaith, T. ve Haley, A. (1999). Residents' Opinions of Tourism Development in The Historical City of York. *Tourism Management*, 20(5): 595-603.

Snyder, M. ve Miene, P. (1994). *On The Functions of Stereotypes and Prejudice*. (Ed: M. P. Zanna ve J. M. Olson), *The Psychology Of Prejudice: The Ontario Symposium* Cilt: 7. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Solomon, S., Greenberg, J. ve Pyszczynski, T. (1991). *A Terror Management Theory of Social Behavior: The Psychological Functions of Self-esteem and Cultural Worldviews*. (Ss: 93–159). In: *Advances in Experimental Social Psychology*. San Diego: Academic Press.

Stepchenkova, S., Dai, X., Kirilenko, A. P. ve Su, L. (2020). The Influence of Animosity, Ethnocentric Tendencies, and National Attachment on Tourists' Decision-Making Processes during International Conflicts. *Journal of Travel Research*, 59(8): 1370-1385.

Stephan, W. G. ve White, S. C. (2000). *An Integrated Threat Theory of Prejudice*. Ed: S. Oskamp, *Reducing Prejudice and Discrimination*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Sumner, W. G. (1906). *Folkways*. Boston: Ginn.

Sumner, L.W. (1996). *Welfare, Happiness and Ethics*. New York: Clarendon Press.

Şeker, B. D. ve Sirkeci, İ. (2014). Birleşik Krallık'daki Türkiye Kökenli Kadınlarda Yaşam Doyumu: Kimlik, Kültürleşme ve Ayrımcılık. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17 (34): 69-81.

Şenel, A. (1993). *İrk ve İrkçilik Düşüncesi*. Ankara: Bilim Sanat Yayınları.

Tajfel, H. (1970). Experiments in Intergroup Discrimination. *Scientific American*, 223(5): 96-102.

Tajfel, H. (1983). Prejudice. (Ed: In R. Harre & R. Lamb), *The Dictionary of Personality and Social Psychology* (ss. 268–271). Cambridge, MA: The MIT Press.

Taş, M. (1999). *Avrupa'da İrkçılık*. Ankara: İmge Yayınları.

Tatar, A. F. (2009). *Okul Öncesi Eğitiminde (5–6 yaş) Hoşgörü Eğitimi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tayfun, A. ve Gürlek, M. (2014). Tüketici Etnosantrizminin Yerli Turistik Ürün Satın Alma Niyeti Üzerindeki Etkisi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(2): 34-45.

Taylor, D. M. ve Jaggi, V. (1974). Ethnocentrism and Causal Attribution in a South Indian Context. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 5(2): 162-171.

Tezcan, M. (1997). *Türk Kişiliği ve Kültür-Kişilik İlişkileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Tezcan, M ve Penpecioğlu M. (2009). *Neo-liberal Kentleşme ve Kıyı Alanlarında Talan Rejimi İzmir Alaçatı Üzerine Bir Araştırma* (Ss: 501-522). Şehir Plancıları Odası 33. Kolokiyumu Kentleri Korumak ve Savunmak. Antalya.

Thomas, R. N., Pigozzi, B. W. ve Sambrook, R. A. (2005). Tourist Carrying Capacity Measures: Crowding Syndrome in the Caribbean. *The Professional Geographer*, 57(1): 13–20.

Todonov, T. (1993). *On Human Diversity: Nationalism, Racism, and Exoticism in French Thought*. Boston, Cambridge: Philosophy Documentation Center.

Totsune, T., Matsudaira, I. ve Taki, Y. (2021). Curiosity–Tourism Interaction Promotes Subjective Wellbeing Among Older Adults In Japan. *Humanities and Social Sciences Communications*, 69: 1-11.

Tropp, L. R. ve Pettigrew, T. F. (2005). Differential Relationships Between Intergroup Contact and Affective and Cognitive Indicators of Prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(8): 1145-1158.

Tunçkol, H. M. ve Çumralıgil, B. (2005). Selçuk Üniversite'ndeki Akademik Personelin Rekreasyon Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 4(7): 45-52.

Türker, Ö. G. ve Türker, A. (2014). Yerel Halkın Turizm Etkilerini Algılama Düzeyi Turizm Desteğini Nasıl Etkiler: Dalyan Destinasyon Örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(1): 81-98.

Türkmen, S. (2015). *Tüketici Etnosentrizminin ve Destinasyon Kişiliğinin Yerli Turistlerin Paket Tur Satın Alma Niyetleri Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı.

Tütüncü, Ö. (2021). *Lisansüstü Ders Notları*. Çok Değişkenli Veri Analizi Dersi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. İzmir.

Tütüncü, Ö, ve Aydın, G. (2014). Toplum ve Açık Hava Rekreasyon Faaliyetleri: ABD Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(25): 118-120.

Uehara, E. (1990). Dual Exchange Theory, Social Networks, and Informal Social Support, *American Journal of Sociology*, 96(3): 521-557.

Unanue, W., Gómez, M. E., Cortez, D., Oyanedel, J. C. ve Mendiburo-Seguel, A. (2017). Revisiting the Link between Job Satisfaction and Life Satisfaction: The Role of Basic Psychological Needs. *Frontiers in Psychology*. 8: 1-17. doi: 10.3389/fpsyg.2017.00680

UNESCO (1994). The Declaration of Principles on Tolerance. <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001518/151830eo.pdf> (Erişim Tarihi: 9.05.2020).

UNWTO (2019). International Tourism Highlights 2019 Edition. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> (Erişim Tarihi: 12.02.2020).

Uysal, M. ve Baloğlu, Ş. (1994). Destinasyonun Yaşam Süresi İle Taşıma Kapasitesi Arasındaki İlişki. *Anatolia*, 5(1): 36-42.

Ünlüöner, K. ve Tokmak, C. (2009). Topkapı Sarayında Çalışanlar ve Ziyaretçilerin Sosyal Taşıma Kapasitesine Yönelik Değerlendirmeleri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 17-30.

Veenhoven, R. (1996). The Study of Life Satisfaction. (Ed: Chapter 1 in: Saris, W.E., Veenhoven, R., Scherpenzeel, A.C. & Bunting B.) *A Comparative Study of Satisfaction with Life in Europe*. (Ss: 11-48). Budapeşte: Eötvös University Press.

Veenhoven, R. (1993). *Happiness in Nations*, Subjective appreciation of life in 56 nations 1946-1992. Erasmus University Rotterdam, Faculty of Social Sciences.

Veenhoven, R. (1984). *Conditions of Happiness*. (Yeni basım: 1991). Dordrecht: Reidel.

Wahab, S. ve Pigram, J., J. (1997). *Tourism and Sustainability: Tourism, Development and Growththe Challenge of Sustainability*. New York: Routledge: Londonand.

Walker, G. J., ve Kono, S. (2018). The Effects of Basic Psychological Need Satisfaction During Leisure and Paid Work. *The Journal of Positive Psychology*. 13(1): 36-47.

Wallace, R. A. ve Wolf, A. (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Çev. Leyla Elburuz ve Mehmet Rami Ayas. İzmir: Punto Yayıncılık.

Wang, Y., Pfister, R. E. ve Morais, D. B. (2006). *Residents' Attitudes Toward Tourism Development: A Case Study of Washington NC* (Ss: 411-418). Proceedings of The 2006 Northeastern Recreation Research Symposium. Washington.

Ward, C. ve Berno, T. (2011). Beyond Social Exchange Theory, Attitutes Toward Tourists. *Annals of Tourism Research*, 38(4): 1556-1569.

Wigley III, C. J. (2011). Cronbach's Alpha Versus Components of Variance Approach (COVA): Dispelling Three Myths About Alpha and Suggesting an Alternative Reliability Statistic for Communication Trait Research. *Communication Research Reports*, 28(3): 281-286.

Williams, G. C., Frankel, R. M., Campbell, T. L., ve Deci, E. L. (2000). Research On Relationship-Centered Care and Healthcare Outcomes From The Rochester Biopsychosocial Program: A Self-Determination Theory Integration. *Families*,

Systems, & Health, 18(1): 79-90.

Wilson, W. (1967). Carrelates of Avawed Happiness. *Psychological Bulletin*, 67: 294-306.

Woo, E., Kim, H. ve Uysal, M. (2015). Life Satisfaction and Support for Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, 50: 84-97.

WTO (1999). *Global Code of Ethicsfortourism*. Proceedings of Thirteenth Session of General Assembly. Santiago, Chile.

Wu, A. D. ve Zumbo, B. D. (2008). Understanding and Using Mediators and Moderators. *Social Indicators Research*, 87: 367-392. DOI 10.1007/s11205-007-9143-1.

Yach, D., Hawkes, C., Gould, C. L. ve Hofman, K. J. (2004). The Global Burden of Chronic Diseases: Overcoming Impediments to Prevention and Control. *Journal of American Medical Association*, 291(21): 2616-2622.

Yu, C. ve Muthen, B. (2002). *Evaluation of Model Fit Indices for Latent Variable Models with Categorical and Continuous Outcomes*. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Nisan. New Orleans, L.A.

Zeynel, E. ve Köksal, K. (2020). Sosyal Etki ve Örgütsel Adalet Algısı İlişkisinde Duygusal Bulaşıcılığın Düzenleyici Rolü. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2): 455-466.

EKLER

EK 1: Etnomerkezcilik Ölçeği

- 1. Diğer kültürlerin çoğu benim kltrmden geridedir.*
- 2. Benim kültürüm diğer kültürler için rol model olmalıdır.*
- 3. Diğer kültürlerden insanlar benim kltrmle karşılaştıklarında garip davranırlar.*
- 4. Diğer kültürlerdeki yaşam tarzları en az benim kültürüm kadar geçerlidir.*
- 5. Diğer kültürler benim kültürüme benzemeye çalışmalıdır.*
- 6. Diğer kültürlerin değerleri ve gelenekleri ile ilgilenmem.*
- 7. Kltrmdaki insanlar diğer kültürlerdeki insanlardan çok şey öğrenebilirler.*
- 8. Diğer kültürlerdeki insanlar çoğunlukla onlar için neyin iyi olduğunu bilmezler.*
- 9. Diğer kültürlerdeki gelenek ve değerlere saygı duyarım.*
- 10. Diğer kültürlerin benim kültürümü tanıması mantıklı olur.*
- 11. Çoğu insan benim kltrmdaki insanlar gibi yaşasaydı daha mutlu olurdu.*
- 12. Farklı kültürlerden pek çok arkadaşa sahibim.*
- 13. Kltrmdaki insanlar diğer pek çok kültürden daha iyi bir yaşam tarzına sahiptir.*
- 14. Diğer kültürlerdeki yaşam tarzları benim kltrmdaki kadar geçerli değil.*
- 15. Diğer kültürlerin değerleri ve gelenekleri ile ilgilenirim.*
- 16. Diğer insanların değerlerini yargılarken kendi değerlerimi baz alırım.*
- 17. Benim gibi erdemli insanlar tanırım.*
- 18. Farklı insanlarla işbirliği yapmam.*
- 19. Kltrmdaki insanlar çoğunlukla kendileri için neyin iyi olduğunu bilmezler.*
- 20. Başka kültürden insanlara güvenmem.*
- 21. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşime girmekten hoşlanmam.*
- 22. Diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine çok az saygı duyarım.*

EK 2: Yaşam Doyumu Ölçeği:

- 1. Çoğu yönden hayatım benim hayalimdeki hayata yakındır.*
- 2. Hayat koşullarım mükemmeldir.*
- 3. Hayatımdan memnunum.*
- 4. Şimdiye kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim.*
- 5. Eğer hayatımı tekrar yaşayabilseydim, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim.*

EK 3: Sosyal Mübadele Ölçeği:

- 1. Turizm diğer tüm sektörlerden daha fazla para getirir.*
- 2. Turizm para ve iş getirir ve bu, sebep olabileceği sıkıntılardan daha önemlidir.*
- 3. Buradaki küçük dükkanlar turistler içindir.*
- 4. Turizm nedeniyle burada fiyatlar daha yüksektir.*
- 5. Turistler buraya çöp bırakırlar.*
- 6. Turistler burada kalabalık yaparlar.*
- 7. Turizm nedeniyle daha fazla tesis yapılmıştır.*
- 8. Turistler buraya geldiklerinde'yı gerçekten öğrenirler.*
- 9. Turizm mirası sayesinde daha iyi korunmaktadır.*
- 10. Turizm nedeniyle burada daha fazla suç vardır.*
- 11. Turizm bu şehri daha ilginç ve çeşitli kılar.*
- 12. Turizmle ilgili gürültü buradaki hayatı daha az zevkli hale getirir.*

EK 4: Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu Ölçeği:

- 1. Nasıl yaşayacağıma karar vermekte kendimi özgür hissediyorum.*
- 2. Fikir ve görüşlerimi ifade ederken genellikle çekinmem.*
- 3. Çoğunlukla olduğum gibiyimdir.*
- 4. Çevremdekiler yaptığım işlerde yeterli olduğumu söyler.*
- 5. Çoğunlukla yaptığım işlerin başarılı olacağını hissederim.*
- 6. Yaptığım işlerde yeterli olduğumu hissederim.*
- 7. Çevremdeki kişilerle iyi geçinirim.*
- 8. Çevremdeki kişiler beni dikkate alır.*
- 9. Etkileşimde olduğum kişileri, arkadaşım olarak görürüm.*

EK 5: Anket Formu:

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü tarafından yürütülmektedir. Araştırmanın amacı Alaçatı'daki yerel halkın yaşam doyumunu etnomerkezcilik perspektifinden incelemektir. Elde edilen sonuçlar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. İlginize teşekkür ederiz.

ETNOMERKEZCİLİK (Bu bölümde farklı kültürlere olan bakış değerlendirilecektir)	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum, Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Diğer kültürlerdeki gelenek ve değerlere saygı duyarım.	5	4	3	2	1
Alaçatı kültürü diğer kültürler için rol model olmalıdır.	5	4	3	2	1
Bana benzeyen insanları erdemli olarak görürüm.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerdeki yaşam tarzları en az Alaçatı kültüründekiler kadar geçerlidir.	5	4	3	2	1
Çoğu insan Alaçatı kültüründeki insanlar gibi yaşasaydı daha mutlu olurdu	5	4	3	2	1
Farklı kültürlerden çok fazla arkadaşına sahibim.	5	4	3	2	1
Kültürümdeki insanlar diğer kültürlerdeki insanlardan çok şey öğrenebilirler.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerdeki insanlar çoğunlukla onlar için neyin iyi olduğunu bilmezler.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerin çoğu Alaçatı'daki kültürden geridedir.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerin Alaçatı kültürünü tanıması akılcıca olur.	5	4	3	2	1
Diğer kültürler Alaçatı'nın kültürüne benzemeye çalışmalıdır.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerin değerleri ve gelenekleri ile ilgilenmem.	5	4	3	2	1
Alaçatı kültüründeki insanlar en iyi bir yaşam tarzına sahiptir.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerdeki yaşam tarzları kültürümdekiler kadar geçerli değil.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerin değerleri ve gelenekleri ile çok ilgiliyimdir.	5	4	3	2	1
Farklı insanların değerlerini yargılamak kendi değerlerimi baz alırım.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerdeki kişiler Alaçatı kültürüyle karşılaştıklarında tuhaf davranırlar	5	4	3	2	1
Farklı insanlarla işbirliği yapmam.	5	4	3	2	1
Kültürümdeki insanların çoğunluğu kendileri için neyin iyi olduğunu bilmezler.	5	4	3	2	1
Farklı kültürden insanlara güvenmem.	5	4	3	2	1
Farklı kültürlerden insanlarla etkileşime girmekten hoşlanmam.	5	4	3	2	1
Diğer kültürlerin değerlerine ve geleneklerine çok az saygı duyarım.	5	4	3	2	1
SOSYAL MÜBADELE					
Turizm diğer tüm sektörlerden daha fazla para getirir.	5	4	3	2	1
Turizm para ve iş getirir. Bu, sebep olabileceği sıkıntılardan daha önemlidir.	5	4	3	2	1
Alaçatı'daki alışveriş dükkanları genelde turistler içindir.	5	4	3	2	1
Turizm nedeniyle Alaçatı'da fiyatlar yüksektir.	5	4	3	2	1
Turistler Alaçatı'ya çöp bırakırlar.	5	4	3	2	1
Turistler Alaçatı'nın kalabalıklaşmasına sebep olurlar.	5	4	3	2	1
Turizm sayesinde Alaçatı'da daha fazla eğlence tesisine sahibizdir.	5	4	3	2	1
Turistler buraya geldiklerinde Alaçatı'yı gerçekten öğrenirler.	5	4	3	2	1
Turizm sayesinde Alaçatı'daki kültürel miras daha iyi korunmaktadır.	5	4	3	2	1
Turizm nedeniyle Alaçatı'da daha fazla suç olmaktadır.	5	4	3	2	1
Turizm nedeniyle Alaçatı ilginçtir.	5	4	3	2	1
Turizm nedeniyle oluşan gürültü Alaçatı'daki hayatı zevksiz hale getirir.	5	4	3	2	1

PSİKOLOJİK GEREKSİNİMLER	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum, Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Nasıl yaşayacağıma karar vermekte kendimi özgür hissediyorum.	⑤	④	③	②	①
Fikir ve görüşlerimi ifade ederken genellikle çekinmem.	⑤	④	③	②	①
Çoğunlukla olduğum gibiyimdir.	⑤	④	③	②	①
Çevremdekiler yaptığım işlerde yeterli olduğumu söyler.	⑤	④	③	②	①
Çoğunlukla yaptığım işlerin başarılı olacağını hissederim.	⑤	④	③	②	①
Yaptığım işlerde yeterli olduğumu hissederim.	⑤	④	③	②	①
Çevremdeki kişilerle iyi geçinirim.	⑤	④	③	②	①
Çevremdeki kişiler beni dikkate alır.	⑤	④	③	②	①
Etkileşimde olduğum kişileri, arkadaşım olarak görürüm.	⑤	④	③	②	①
YAŞAM DOYUMU					
Çoğu yönden hayatım benim hayalimdeki hayata yakındır.	⑤	④	③	②	①
Hayat koşullarım mükemmeldir.	⑤	④	③	②	①
Hayatımdan memnunum.	⑤	④	③	②	①
Şimdiye kadar hayatta istediğim önemli şeyleri elde ettim.	⑤	④	③	②	①
Eğer hayatımı tekrar yaşayabilseydim, neredeyse hiçbir şeyi değiştirmezdim.	⑤	④	③	②	①
GENEL DEĞERLENDİRME					
Alaçatı'da yaşamaktan memnunum.	⑤	④	③	②	①
Alaçatı'daki değişimden memnunum.	⑤	④	③	②	①
Alaçatı'dan başka yerde yaşamak isterim.	⑤	④	③	②	①

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

- Cinsiyet: a) Kadın b) Erkek
- Medeni hal: a) Evli b) Bekâr
- Eğitim durumu: a) İlköğretim b) Lise c) Ön Lisans d) Lisans e) Lisansüstü
- Çalışma durumu: a) Çalışıyorum b) Çalışmıyorum c) Emekli d) Diğer
- Yaş: (.....)

Önerileriniz varsa aşağıya yazabilirsiniz.

KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ.